

ЗА БУКВЕНИТЕ

КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК

ОПИСМЕНЕХЪ

ИЗДАВА СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXXI • БРОЙ 30/МАЙ 2009 Г.

Васил Априлов
(21.VII.1799 г. – 2.X.1847 г.)

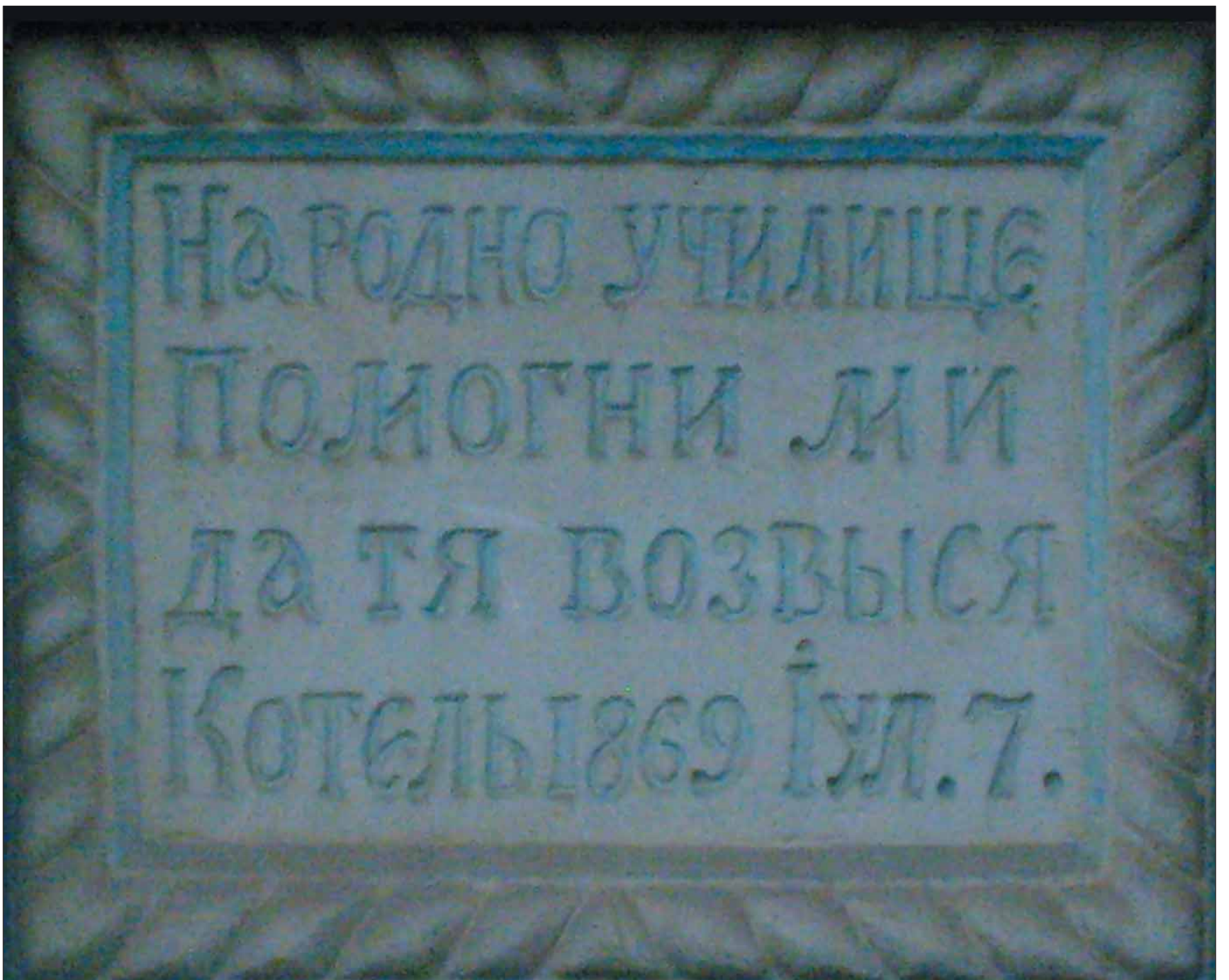

Обучение по взаимоучителната система на Бел-Ланкастър в Габровското училище, основано през 1835 година.

Барелеф върху паметника на Васил Априлов пред Априловската гимназия. Скулптор Кирил Тодоров. Издигнат през 1935 година.

„Помогни ми да тя възвися“.
Възрожденско училище в Котел, квартал Галата. Основано през 1869 година.

Ничком пред извора

Тервел Стилиянов

На 1.XI.2008 г. – Деня на народните будители, в Националния дворец на културата се състоя Шестата национална научна конференция с международно участие на тема „България в културното многообразие на Европа“. Като нейно въстъпление бе представена пресъздадената от Студентското научно общество на СВУБИТ Академична интертекстуална епифания (в два фрагмента и една сцена) под название „Да се наречеш българин“.

За да пиеш вода
от извора,
трябва
да коленичиш.

Българска пословица

Момент от представлението в Националния дворец на културата

Сърцевина на тържествената церемония бе възкресената историческа сцена на създаването на „История славяноболгарская“ от Отец Паисий Хилендарски.

Академичната сцена позволи на събралите се дейци на научната и педагогическата мисъл в областта на информатизацията и от България, и от чужбина, в присъствието на държавници, представители на клира, журналисти да се докоснат до заветите – послания за формирането на националната ни духовност като част от универсалния културно-исторически код на човечеството.

Особено тържествено в залата прозвучаха заветите на хан Аспарух – създателя на българската държава, хан Крум – създателя и внедрителя на първите писани закони, Св. Константин-Кирил Философ – създателя на славянската азбука, Св. Методий – продължителя на делото на неговия брат, Св. Княз Борис I Покръстител, въвел християнството в България, цар Симеон Велики – победителя,

архитекта на Златния век на българската култура, Св. Патриарх Евтимий Търновски – последния бранител на българската независимост против османските нашествия, Георги Раковски – родоначалника на идеята за революция, организатора на националноосвободителното движение, Апостола Васил Левски („навсякъде гонен, навсякъде приет“), Христо Ботев – гениалния поет революционер, Райна Княгиня – ръката, ушила знамето на българската национална революция (чийто проект е на Апостола, виждащ в него и лъв, и кръст), Екзарх Йосиф I – обединителя, дипломата в расо, съумял да намери линията между реалността на Високата порта, българското правителство и Великите сили.

Репликите бяха подбрани от „История славяноболгарская“ на Отец Паисий Хилендарски, слово на Христо Ботев, произнесено от него като учител през 1867 г. в родния му град Калофер по случай 11 май – деня на равноапостолите Св. Св. Кирил и Методий, тезата на проф. Беньо Цонев, застъпена в труда му „Новобългарска писменост преди Паисия“, и от „Панонски легенди“ на Св. Климент Охридски, поемата „Горски пътник“ на Георги Стойков Раковски, Джобното тефтерче на Васил Левски, стихотворението на Христо Ботев „Моята молитва“, текста на българската народна песен „За Райна Попгергьова“, поемата на Иван Вазов „Левски“,

Дневника на Екзарх Йосиф I, историческия роман на проф. Вера Мутафчиева „Предречено от Пагане“, поемата на Станка Пенчева „Княгинята“, ръкописа на „Златната христоматия на България“ на Николай Василев.

Говорещият хор на студентите – като личностите на България, обозначаващи славния кораб на българския дух, поддържаше високата атмосфера в залата и с подбрани стихове от Псалтира.

В съпровод върху огромния екран в залата паралелно се експонираха фрагменти от скулптури и фрески с непреходна стойност от българската изобразителна култура.

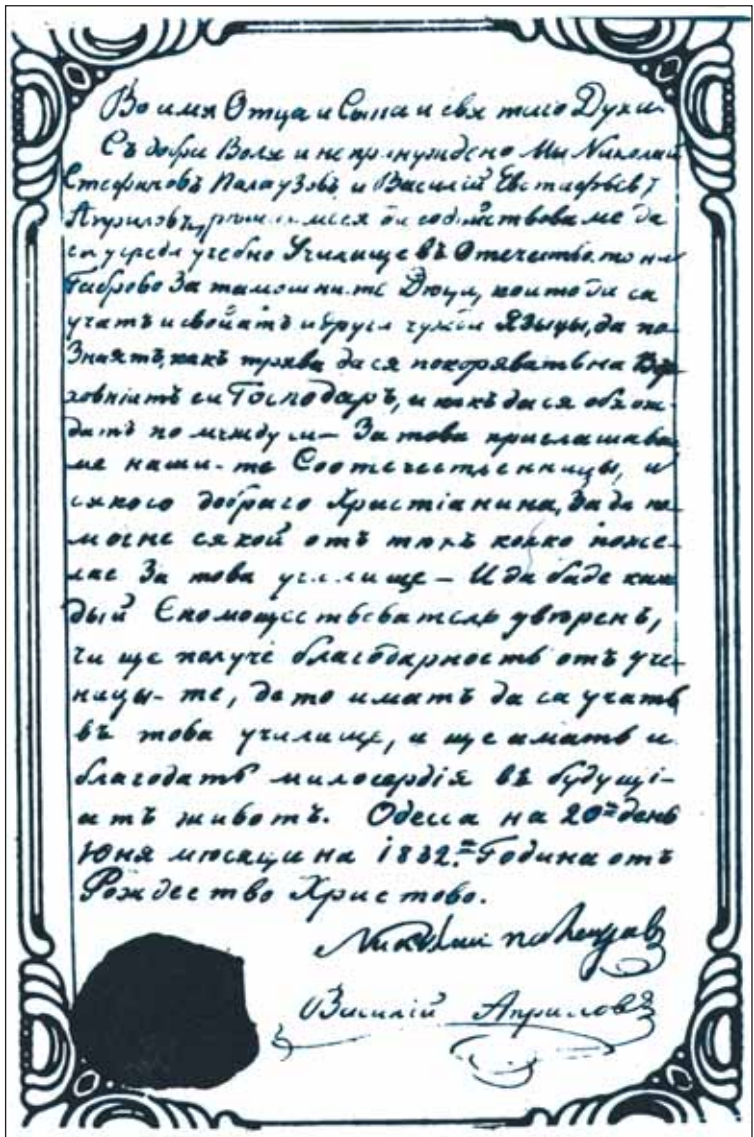
Откъси от литургични творби на Йоан Кукузел, акад. Добри Христов, любимата песен на Васил Левски („Откога си, момне ле, калугерица“), фанфарни рефрени от „Италианското капричио“ на Концерт 5 във фа-мажор на Бетховен и камбанен звън от патриаршеската катедрала храм-паметник „Св. Александър Невски“ озвучиха сцените.

В композицията участва и Петко Янговозов – първата гайда на Странджа – герой на научно-документалния филм на СВУБИТ „Ритъмът на времето (Нестинарство: Информационна карта)“.

Сценарият и режисурата са дело на проф. д-р Александра Куманова под редакцията на литературния критик Николай Василев

Девоите от СВУБИТ са сред най-красивите студентки

Васил Априлов и Николай Палаузов вписват дарението си в Кондиката (летописна книга) на Габровската община, 20 юни 1832 г.

Най-ефективното капиталовложение

Акад. Асен Хаджиолов
министър на народната просвета (1989)

„С настъпването на XXI век всички народи се вглеждат в своето бъдеще. И когато аз се замислям за бъдещето на българското образование, замислям се и за следното: скорошно изследване на Масачузетския технологически институт, анализирайки бъдещето на САЩ, заключава, че най-ефективното капиталовложение на всяка нация е капиталовложението в основното и средното образование – онази нация, която вложи именно там своите ресурси, ще оцелее и успее.

За мен е радост и гордост да установя, че още преди 150 години Васил Априлов е направил същото откритие като го е записал в своя „Завет“, предприемайки образователна реформа на най-високото за времето си европейско равнище.

Делото на Васил Априлов наистина има изключително значение за нашата нация, но то има и световно значение.

Това предизвиква размисъл и достойна национална гордост. Щастлив съм, че мога да заявя това в средището, където се пръкнала толкова перспективна идея.“

Встъпление при откриването на Международна научна конференция „Васил Априлов и българската възрожденска култура“, Габрово, 5 октомври 1989 г.

Доказ за отзивливо сърце

Проф. Александър Теодоров-Балан,
проректор на Софийския университет
„Св. Климент Охридски“ (1903)

„Славният габровец Васил Априлов, който с една школска колиба в родния си град разводи по цялото българско отечество учители за национално учение, тъкмеше с личните свои 60 000 рубли да въздигне на българите и национален университет.

Направеното от Априлов завещание за висока наука в поробена България трябваше да се отвори тепърва на 1927 година.

Освободената България го отвори с 40 години по-рано.

Тя изненада с него и карловския именит благодетел Евлоги Георгиев, който бе вписал в завещанието си и с по-обилни средства от Априлова уздравил мечтата за български университет. Ала и неговият завет пак предстоеше да се осъществи върху снагата на сегашното Висше училище, както е бил в най-скромната си форма осъществен и заветът на Априлова със сегашната Габровска Априловска гимназия.“

25 ноември 1903 г.

С право на своя дума

В Годината на Васил Априлов учители и ученици от Габрово и Русе гостуваха на Европейския парламент

Специално за в. „За буквите–О писменехъ”

Български ученици от Габрово и Русе в Европейския парламент, 10 февруари 2009 г.

По повод 220-годишнината от рождението на Васил Априлов и 170-годишният юбилей на СОУ „Христо Ботев“ в Русе представители на двете най-стари училища в България бяха от 10 до 14 февруари 2009 г. в Брюксел по покана на евродепутата Николай Младенов (ЕНП-ЕД/ГЕРБ). Целта на посещението бе да се повиши информираността на младите хора и техните учители за работата на Европейския парламент.

По време на престоя си в европейската столица учениците и учителите разговаряха за европейското гражданство и потребителските права с българските евродепутати Николай Младенов и Владимир Уручев и техните сътрудници. Те направиха мултимедийно представяне на двете гимназии и споделиха своите идеи за модернизирването на българското образование при членството ни в Европейския съюз.

Групата на Националната Априловска гимназия в Габрово водеха директорът Анна Маринова с учителките Владилена Катевска и Емилия Василева. В нея бяха и някои от най-изявените ученици – наградени в конкурсите на тема „220 години безсмъртие“ (за есе, стихотворение и разказ) и „Мостове на знанието“ (за мултимедийен продукт): Стоян Беров, Лилия Драгоева, Кристиан Балабанов, Пламена Ангелова, Блага Милошева, Стилиана Колева, Тихомир Коев, Тихомир Койчев, Полина Петкова, Мирослав Недялков, Валентин Маринов.

Русенската гимназия „Христо Ботев“ беше представена от учениците в XII клас Пламен Петров, Искра Нейкова, Калина Димитрова и Юлия Цанкова, водени от директора Спас Капитанов и учителите Мадлен Нахабедян, Ирена Ганчева, Нели Манджарова и Борислав Лаков.

Материалите са предоставени специално за този брой от д-р Павлина Николова и Даниел Стефанов, които са сътрудници на евродепутата Николай Младенов.

„Просветители“.

Стенописно пано в Националната Априловска гимназия в Габрово.
Худ. Теофан Сокеров

Рис. Росица Анастенова (VI-д кл.)

В този брой е представена изложбата „За буквите“ в Регионалната библиотека „Захарий Княжески“ в Стара Загора с рисунки на ученици от СОУ „Васил Левски“, ръководени от преподавателите Генчева, Юлия Славова, Тошо Стефанов, Маргарита Костова и Тония Жеглова.

Старо вдъхновение

**Проф. Санте Грачоти – директор на
Института по славянска философия
при Римския университет**

„Обикновено робството успява да пречупи характера на поробените народи. Но в България като че ли е станало обратното – то всъщност засилва нейното чувство за принадлежност към европейската духовна общност, което обяснява огромната предразположеност на българите още преди Освобождението към европейската култура.

Езиковата реформа на българското образование, което предприема и налага Васил Априлов, е по италиански модел. Той познава добре този модел и настоятелно препоръчва българите да осъвременят и усъвършенстват своя книжовен език по начина, по който италианците са усъвършенствали своя. Този факт доказва отговорността на българите спрямо европейската култура, което в крайна сметка ги е опазило от азиатската асимилация. Идеята да се твори култура на достъпен за народа език е старо вдъхновение, което идва още от великото дело на братята Кирил и Методий през IX в. и се повтаря често в българската история.“ (1979)

**Проф. Рикардо Пикио – световноизвестен
италиански славист и българист**

„Делото на Васил Априлов има общоевропейско значение, понеже той полага начало на една образователна реформа, която е съобразена с най-напредничавите схващания на XIX век. Тя е в основата на капиталистическото развитие на България.

За съжаление обаче след разцвета на Българското възрожденско образование в България постепенно навлиза в траен упадък...“ (1982)

**Проф. Роже Бернар – дългогодишен
ръководител на катедра по българистика
в Сорбоната**

„Васил Априлов е бил не само филантроп и благотел на своята страна, но също така голям учен и голям филолог, добре осведомен за лингвистичните изследвания през съвременната му епоха. Той самият е автор на много трудове, публикувани на руски и български език. В тях той показва изключително остър лингвистичен усет, който го издига над съвременниците му, а становищата, които заема по някои езикови въпроси, и днес ни учудват със своята точност и актуалност. Въпреки ясното чувство за приемствеността в българския език през неговата десетвековна история, Априлов успява да устои пред някои остарели тенденции и да подкрепи създаването на един литературен български език, разкрепостен от църковнославянския и изграден на основата на народните говори от Източна България, където е роден и той самият.“

Из лекция, четена в Сорбоната в продължение на 30 години

Държавата да процветне

Идеи за държавно устройство и управление до свикване на Учредителното събрание

Доц. д-р Петко Ст. Петков

До средата на XIX в. идеите за държавно устройство и управление в българското общество не са систематизирани в конкретна политическа програма. Перспективите за получаване на частична самостоятелност през този период се свързват с решаващата помощ на външни съюзници или се свеждат до придобиване на ограничена административна автономия в границите на Османската империя. Формата на държавно устройство не е поставяна под съмнение – тя е монархическа. Такъв е например политическият идеал на епископ Софроний Врачански за просветен абсолютизъм, ясно изразен в превода „Гражданское позорище“, завършен през 1809 г. В обемистото изложение създателят на една от първите програми за административно, икономическо и културно самоуправление на българите споделя възгледите си за най-добро държавно устройство и управление, давайки за пример няколко „просветени“ и „благочестиви“ европейски монарси, сред които той откроява руския цар Петър I.

Утвърдената през вековете егалитарна нагласа и едновременно с това твърде високата търпимост на значителна част от българското общество към авторитарни методи на управление позволяват Софрониевият идеал задълго да остане актуален. Започналите през 30-те години на XIX век движения за новобългарска просвета и църковнонационална независимост определят спецификата на българския обществен живот и го насочват в русло, което предполага и налага оставането и дори обвързването със султановата държава.

След Кримската война Георги Раковски препоръчва форма на държавно устройство, близка до Софрониевия идеал за просветен абсолютизъм. Той приканва султана „да подражае Петра Великаго“, като проведе истински реформи и „тогда с душевно благодарение ще види за мало разстояние времени да и негова държава процветне, както и прочая Европа е процветнала“. На страниците на първия си вестник „Българска дневница“ Раковски анализира държавното управление на българите в миналото и заключава, че всички български царе са владеели самодържавно, макар да са имали съвет от боляри, но българският народ още тогава не е търпял „самопроизволная монархия“ – начин на управление, който според автора „се е вмъкнал в България по подобие византийскога двора, най-паче после кръщение преславскога двора“. И макар да констатира, че през XIX в. „вси българи се смятат помежду си равни и никакъв суетен титул изключително не отдават никому измежду си“, а българският народ, дори под чуждо иго, свободно си

избира местни управители („старейшини“), Раковски не предлага алтернатива на монархията като форма на държавно устройство и управление. На „старото монархическо право“, силно разклатено от Френската революция, Раковски противопоставя „новото народно право“, което е негов идеал. Но тази нова форма на държавно устройство съвсем не е републиканска. Най-често за пример на автора служи „освобождена Италия под предводителством Виктора-Емануела“, а по-точно въведеното там „уставно правление“, т.е. „народ да си избере чрез вишегласия владетеля, закони да обезпечат личная свобода народов, правителство да емствува (гарантира) за свободний им живот, народ да почита строго честное правителства, власт обуздана и основана на законах, най-после владеещий да бъде като един истинний баща народа, кого по законам владее“. Според Раковски този начин на управление „е много по-добър и по-полезен, нежели демократическое собрание, кое никоги не може да бъде без вълнения и немирности“. Цитираният откъс, представящ политическия идеал на Раковски, може да се разглежда и като негово оригинално определение на конституционната монархия.

Конституционномонархическо държавно устройство предвиждат повечето известни

политически програми от третата четвърт на XIX век

политическата програма на Добродетелната дружина за създаване на българо-сръбска конституционна монархия от 1867 г., мемоарът на Тайния централен български комитет до султана от началото на 1867 г., прошениято на 51 български емигранти до конференцията на великите сили в Париж от началото на 1869 г. и др.

Заради арбитърската роля на султана в българо-гръцкия национално-политически спор и надеждата българските искания да се удовлетворят с негова помощ българските водачи неведнъж изразяват положително отношение към държавния глава. Изразявайки настроенията на значителна част от българската общественост, в разгара на църковнонационалните борби Петко Р. Славейков възкликва: „Нас ни е съсипала не политическата власт, но духовната, нас ни е затрило и отропастило инокродното, гръцкото духовенство“. Като се вписва в еволюционист-

ката алтернатива за постигане на административна и ограничена политическа самостоятелност в Османската империя чрез някаква форма на българо-турски дуализъм, той призовава от страниците на в. „Македония“: „да ся свържем още по-тясно сос съжителният нам османский народ, за да утвърдим взаимното си отечество“ под скиптъра на султана.

Модерната представа за парламента като върховен политически изразител на волята на народа-суверен се проявява в устройството (и по-малко в управлението) на Българската екзархия след нейното учредяване със султанския ферман от 27 февруари 1870 г. Църковно-народният събор през 1871 г. в много отношения работи и взема решения като учредително конституционно събрание на първата общонационална институция, разполагаща както с религиозни, така и с редица граждански правомощия, а Уставът за управление на Екзархията, приет от събора през 1871 г., всъщност е

първата преддържавна българска конституция

Неслучайно според някои духовници Българската православна църква се нарича „народна“, „защото в уредбата ѝ участва целият народ... съборът през 1871 г. бе единственото всебългарско Велико Народно събрание“, в което участват представители на всички български земи. Приетият Екзархийски устав предвижда съборно управление и мандатност на екзарха, който е само председател на колективните ръководни органи, но не и „глава на Българската църква“ в авторитарния смисъл, който обикновено се влага в това неточно определение. Но управленската практика на Екзархията (до 1878 г. и особено след това) предоставя малко примери, потвърждаващи заявената в устава съборност, и много повече за еднолично управление от страна на екзарха. Самият избор на Ловчанския митрополит Йосиф за втори български екзарх през 1877 г. под силния натиск на правителството и в нарушение на няколко члена на Екзархийския устав е доказателство за трудната приложимост на „конституцията на Българската православна църква“ при директната намеса на една чужда държавна власт. Много показателно за преобладаващата нагласа на обществото е обстоятелството, че в някои от най-популярните печатни издания през 70-те години на XIX в. екзархът е представен не според официалния си статут като „председател на Св. Синод“ и следователно пръв сред равни, а като едноличен „началник на Българите, който има под свое началство всички епархии в народний ни Екзархат“, което и в държавно-правен, и в църковно-канонически смисъл е неточно.

Идеята за републиканска форма на държавно устройство се появява в българското общество сравнително късно. Тя става ал-

тернатива на монархията едва в периода след Кримската война и най-вече в края на 60-те и през 70-те години на XIX в. Дотогава дори самата дума „република“ за повечето българи има твърде общо и неясно значение, най-често като синоним на „народно управление“. При това, разпространението на републиканската идея е твърде ограничено, независимо от патоса и енергичния ентузиазъм, с който привържениците ѝ я пропагандират. Тази идея, аргументирана най-вече от Любен Каравелов и Васил Левски, не става общоприет политически идеал на българското общество. Дори радикалното революционно течение не приема като цяло републиканската форма на държавно устройство в политическите си планове и програми. Идеята за република е внушавана не толкова като идеална форма на бъдещо държавно устройство, колкото като алтернатива на османската държавно-политическа система, в която българите са принудени да живеят. Държавите – образци, които се сочат за пример в периодичния печат от най-влиятелните българи, формиращи общественото мнение, най-често са с монархическо устройство: Великобритания, Италия, Прусия (Германия), Белгия, Холандия.

Въпросът монархия или република да бъде бъдеща свободна България не занимава българското общество и през 1876 г. Основният изразител на общественото мнение – периодичният печат – разглежда като главна фигура в бъдещото държавно управление монархическата институция. В навечерието и по време на възстановяването на българската държава в обществото преобладава нагласата бъдещият монарх да е чужденец. Опитът на Марко Балабанов и Драган Цанков да убедят руския канцлер А. М. Горчаков, че Гаврил Кръстевич е подходящ за този пост, не завършва с успех. Според повечето руски държавници българи не разполагат с такава личност, която да има необходимите качества за върховен управител на автономна България.

В някои от проектите, съставени през 1876 г., Народното събрание се разглежда като съществен атрибут на политическия суверенитет на автономното княжество. Така например в „Програма на българските искания“, която според редакцията на в. „Стара планина“ е „изпроводена из сред България“ до конференцията на великите сили в Цариград, се споменава за два вида Народно събрание – Учредително, в което „народните представители, избрани от народа и чрез народа, да изработят наредбата по закона на конституцията“, и обикновено Народното събрание, което ще се свиква периодически в автономното „Българско княжество“.

В повечето проекти и представителни за идеологията на водещи личности публикации монархическият институт е неотменим

Доц. д-р Петко Ст. Петков

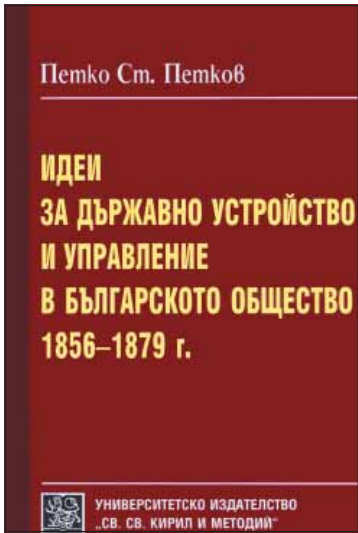
атрибут на бъдещата българска държава, а Народното събрание присъства като институция, чрез която се осъществява

участието на народа в управлението

В по-голямата част от програмните документи представите за тези две върховни държавни институции са твърде общи, тъй като в тях като главна цел се визират националното освобождение и националното единство, а политическият прагматизъм на бъдещото държавно устройство е поставен на по-заден план. В повечето проекти монархическият институт в свободна България е представен като главен фактор в държавното управление, той е натоварен с правомощия и контролиращи функции, които му предоставят доминираща роля сред институциите на бъдещата българска държава.

В програмите от периода 1856-1876 г. (с изключение на републиканските) Народното събрание е в известна зависимост от монарха и това е една от причините за безпроблемното възприемане от българската общественост и по-специално от депутатите в Учредителното събрание през 1879 г. на наложената от Санстефанския и Берлинския договор форма на държавно устройство и управление – конституционната монархия. И в руския, и в българския проект за основен закон от 1879 г., както и в самата Търновска конституция, на монархическия институт са предоставени изключително важни правомощия (свикване и безусловно разпускане на парламента, контрол над неговите решения – абсолютно вето над приетите закони; назначаване на правителствата без задължително съобразяване с избирателния вот; командването на войската; ръководството на външната политика; влияние в съдебната власт и много други). Липсата на ясна, детайлизирана и устойчива представа за правата и функциите на парламента през последните две предосвободенски десетилетия е една от причините Учредителното събрание да изработи такава конституция, според която Народното събрание, независимо от предоставените му многобройни правомощия, не може да противодейства ефективно на натоварения с по-големи права княз и се оказва зависимо от монархическия институт.

Авторът е заместник-ректор по учебната дейност на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“.

Книгата е издадена във Велико Търново през 2003 г.

Увенчаване на делото

„Търновският акт“

Акад. Георги Марков

„Вземайки акт“ от първото признаване на Велика сила, Александър Малинов „мигом“ се обърна към дипломатическите представители в столиците на останалите пет държави от „Европейския концерт“. Той ги извести тържествено за впечатляващия жест на руския самодържец, последвал подписването на протокола на „българо-турското съглашение“ в Цариград:

„Предлагам Ви да помолите правителството, при което сте акредитирани, да признае от своя страна Независимостта на България“.

Изволски отделно честити „прочувствено“ на Малинов признаването на Независимостта. Той „подсети“ съюзниците да побързат с признаването на Царството преди Централните сили.

Колкото и да бе противно „лукав и злобен“ според царя, австро-унгарският външен министър поздравя на 8 април чрез Сарафов българското правителство за съгласението с Високата порта, както и одобри оставянето на Ляпчев в Цариград за получаване „дешарж“ от Източните железници. Баронът изказа надеждата, че „скоро ще се постигне споразумение за удовлетворение искането на компанията, след което ще побърза да докладва на императора за признаването на Независимостта на България“. Централните сили се уговориха за едновременно признаване при изпълнение на горното условие.

Според чл. 3-ти от Руско-турския протокол и в свързка с чл. 7-и от Турско-българския протокол демократическото правителство прие от сумата 125 милиона франка, които руското правителство се бе задължило „да даде“ на Високата порта, „с цел да се уредят висиящите между България и Турция въпроси по припознаването на Независимостта на България“, да се дадат 40 милиона франка като обезщетение за завзетите от българската власт 310 км железници, експлоатирани от дружеството. Тази сума трябваше да послужи за „окончателно и пълно изплащане“ както за правото на дружеството за експлоатация, така и за правото на собственост на Османската империя. Получавайки тези 40 милиона, Портата се задължаваше да обезщети дружеството за правото на експлоатация. Следователно още при подписването на Турско-българския протокол Високата порта бе длъжна „да освободи окончателно и от каквито и да било претенции на компанията спрямо България“. Това обаче не стана и последваха усложнения в две посоки – към империята и към компанията.

Турско-българският протокол бе ратифициран от парламента в определения едномесечен срок. Новият султан Мехмед V бе оставил „абсолютно всичко“ на завърналия се във властта Хилми паша. На 6 май 1909 г. спогодбата между Портата и компанията бе внесена за обсъждане в правителството.

Ляпчев се надяваше, че ще бъде решен „поне“ въпросът за писмото, с което младотурското правителство „да поеме нашето дневно обезщетение спрямо дружеството“. Надеждата обаче се оказа напразна и преговорите отново „зациклиха“.

Хилми паша събщи на 7 май чрез драгоманина на Ляпчев, че на вчерашното заседание на правителството не било взето решение, понеже „надлежният министър“ Нури паша се разболял и не присъствал. Първият български делегат се стремеше да подпише конвенция за отказ от правата върху експлоатацията на Източните железници на българска територия. Подписването обаче се отложи в очакване на „освободителното писмо“. Въртенето в „омагьосания кръг“ продължи.

Ляпчев „смени тона“ и заяви на великия везир, че утре – 8 май, ще отпътува за София, като подаде нота за забавянето. Хилми паша „даде честна дума“, че „до неделята вечер“ въпросът за „освободителното писмо“ ще бъде решен „със сигурност 100 на 100“, така че първият делегат ще може да си замине „в понеделник, след като сме свършили всичко приятелски“. Тогава щяла да се подпише и конвенцията с компанията, което обаче не се случи и Ляпчев потегли на 11 май с „Ориент експреса“ за царството.

На 13 юни 1909 г. Ляпчев и Грос подписаха в София „Съгласително“ за уреждане на въпросите, възникнали вследствие завземането на Източните железници върху българска територия. Дружеството се отказа от правата си върху експлоатацията на тези железници и отстъпи на българското правителство всички инвентар и материали срещу сумите, отбелязани в протокола от 17 май 1909 г. Член 1-ви задължаваше българското правителство да плати наем за ползването на завзетите железници след 9 септември 1908 г., или общо 2 111 978 златни лева и 55 стотинки, но получените приходи изцяло му принадлежало. Целият подвижен парк и непродадените материали и предмети подлежало на връщане в срок от три месеца. Българското правителство се задължаваше да осигури точното изпълнение на задълженията, поети от дружеството по международния транзит. Изпълнението на „Съгласителното“ се освобождаваше от данъци и такси. Най-важен бе последният член 9-и, който гласеше:

„Тъй като всички рекламации или възражения на царското правителство пред компанията, както и на компанията пред царското правителство, произхождащи от чл. 7 на Турско-българския протокол от 6 април 1909 г., са взети под внимание и уредени с определенията на сумата, уговорена в чл. 1-ви, то двете страни се взаимно и напълно отказват от паричните рекламации и възражения“.

Размяната на ратификациите на конвенцията между България

и Русия относно 82-милионния заем се извърши на 8 декември 1909 г. в Петербург, с което финансовите задължения на България бяха окончателно определени. От „Заема за Независимостта“ бяха изплатени частично само няколко анюитета (за 1909 и 1910 г.). На 31 декември 1912 г. остатъкът от главницата на заема възлизаше на 81 509 010 златни лева, а след края на Първата световна война номиналната сума за погасяване бе 78 783 945 златни лева или франка. Болшевишката революция отказа да плаща „дълговете на царизма“, но и не потърси дълговете към Руската империя. Така заемът на Независимостта и окупационният дълг бяха опростени изцяло.

„Възтържествуването“ на Централните сили в поредната балканска криза създаде у мнозина политически наблюдатели убеждението, че „политическата хегемония в Европа отново преминава в ръцете на Германия, както във времето на Бисмарк“. Британското правителство бе разтревожено от начина, по който Вторият райх „изтръгна от Русия съгласието“ за признаването на анексията на Босна и Херцеговина, оценено като „фиаско“ на коалиционната съглашенска стратегия на Балканите и в Близкия изток. Изволски претърпя поражение в „двубоя“ срещу Ерентал, но взе „малък реванш“ с признаването на Независимостта на България. До съдебно-носния атентат в Сараево (15 юни 1914 г.) оставаха броени години, месеци и дни, така че присъединяването на Босна и Херцеговина бе „Пирова победа“ за Хабсбургската монархия и съюзния Райх. Името на Сараево щеше да символизира повода за „Голямата война“, в която загинаха четири империи – Германската, Австро-Унгарската, Руската и Османската.

След „Търновският акт“ обаче царство България бе споетяно от национални катастрофи.

Из книгата „Независимостта на България през Балканската криза (1908-1909)“. Издава Народното събрание на Република България (2008). Авторът е директор на Института по история при Българската академия на науките.

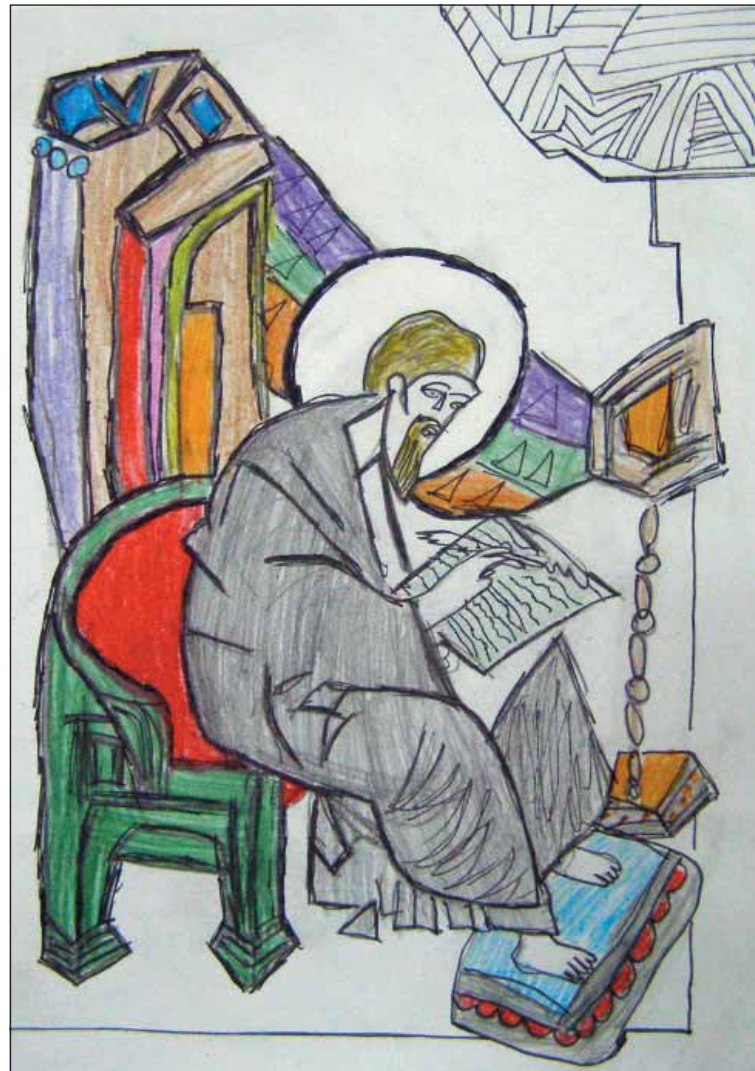

Рис. Ивайла Танева (VI-д кл.)

Бог благоволи да излее велика милост над своя народ

Слово на свещ. Стефан Абаджиев, протосингел на Търновската митрополия, на благодарствения молебен в църквата „Св. 40 мъченици“ преди огласяване на Манифеста за Независимостта на България, 22 септември 1908 година

Ваше Величество,

Още един знаменит момент в живота на Майка България, още един велик ден в историята на българския народ. Още един свещен величествен подвиг в живота на Ваше Величество, нашия любим цар! Майка България, която преди векове е била силно царство на Балканския полуостров, в редовете на първите европейски държави; Майка България, която след това попадна под петвековното тежко иго и бе на загубване от света и отдавна заличена от картата на европейските народи; Майка България, която отпосле, по милостта на Царя Освободителя и смелостта на своите синове – при всичко че и много изкастрена – се освободи от непоносимото робство, макар и до ден днешен да бе зависима, васална държава – днес Майка България с Божията милост и неуморимите трудове на Ваше Величество хвърля всякаво петно от своето име и като разчисти окончателно сметките си с всяка васалност, провъзгласява се за независимо Българско царство и заявява на народите, че нейните синове са достойни за свободен самостоятелен живот! О, кое българско сърце няма да затупти пред тая радостна вест! Коя българска душа няма пламенно да загоря пред тоя велик свещен момент!

Спомням си думите на псалмопевеца, който упит от радост по случай изляната върху народа му велика милост Божия, вика:

„Хвалите Бога в тимпане и лице, хвалите Его в струнах и органе...

Воспойте Ему песен нову...

Да възвеселится Израил о сотворшем Его и синове Сиони возрадуются о Царе своем,

защото Бог благоволи

да излее великата си милост над своя народ.“

Нека и ние хвалим Господа Бога, нека и ние Му възпеем песен нова, нека и ние се радваме и се веселим, защото голяма милост се изля над Българския народ и Българската земя: от тоя знаменит момент България става независимо Царство със свой любим Цар.

Аз вярвам, че и гробовете на тази светиня на Българския народ – църквата „Св. 40 мъченици“, величественият Хисар и Трапезица, искат да се разгърнат и освободят нашите велики прадеди, за да се присъединят в настоящия тържествен момент към великата радост на своите потомци.

Да, велик и свещен е този момент и ние, търновци, които всеки ден и всяка минута се срещаме с великите останки на някогашната Велика България, напълно съзнаваме неговото величие и не можем да не се радваме, да не тържествуваме, да не ликуваме, още повече удостоени с присъствието на Ваше Величество, нашия любим първи Цар. Но с нас днес се радва и ликува целият Български народ, упит от днешното велико събитие, и бъдете уверени, Ваше Величество, че той е готов рамо до рамо до Вас, като един човек, да отстоява честта и славата на България.

Оловен печат на цар Симеон. Открит през 2008 г. в Дворцовата църква на Велики Преслав от ст.н.с Ирина Щерева от Националния археологически институт при БАН

Български дарове

Проф. Игор Калиганов – Институт по славянознание при Руската академия на науките в Москва

Средновековната култура на българите се развива много неравномерно, с големи прекъсвания и резки скокове. Това се обяснява от двукратното установяване на чуждо господство в страната (първо на византийци, след това на турци), което продължава като цяло почти 550 години. Но въпреки неблагоприятните исторически условия, приносът на българите в културата на Европа е огромен, несъответстващ на малобройността им. Те първи сред славяните създават държава и самостоятелна църква. На тях принадлежи създаването на първите славянски керамични икони, които украсявали не само храмовете, но и са били част от народния бит. Те са написали ярка страница в историята на църковната музика на Европа благодарение на гениалния композитор Йоан Кукузел, който става основоположник на нов мелодичен строй в православното богослужение на гръци, славяни, молдовани и власи.

Но особено голям е приносът на българите в развитието на славянската книжовност. Той може да бъде наречен „български дарове“ на южната и източната славянска православна общност.

Първият български дар са утвърждаването на делото на Кирил и Методий и защитата на славянската писменост вече не пред Рим, а пред Византия. Тази защита се опира на военната мощ на България и се осъществява по онова време чрез укрепване на култа на солунските братя като апостоли на славянското просвещение.

Вторият български дар е усъвършенстването на славянската азбука, създаването на кирилицата, в която неразривно се обединяват гръцките унциални графем и редица модифицирани графем на глаголицата. Тази азбука с малки промени и днес се използва не само от българи, но и от руснаци, украинци, сърби, белоруси, македонци и много неславянски народи.

Третият български дар е кодифицирането на литературно-книжовния език, чиито основи полагат Кирил и Методий във Велика Моравия и Панония. Именно българските книжовници извайват този език до съвършенство и му придават познатата днес завършеност. След това той става общо достояние на православното славянство и впоследствие се допълва с местни материали на други народи.

Четвъртият български дар е създаването в епохата на цар Симеон на огромен „златен фонд“ от преводни произведения с общохристиянско съдържание. Той значително улеснява разбирането на Словото Божие от много други народи и зараждането на техни оригинални литератури. Този фонд е можел да се появи относително бързо само в България благодарение на нейната географска близост до Византия и наличието на множество книжовници-билингвисти, владеещи гръцки език като свой роден.

Петият български дар е международният размах на оригиналната българска литература, чиито паметници са широко разпространени сред южните и източните славяни, а също така в Молдова и Валахия. Книжовниците от епохата на Първото българско царство осезаемо присъстват в културния живот на други народи, макар и не физически, но духовно. Произведенията на Климент Охридски, Константин Преславски, Наум Охридски, Йоан Екзарх и други български писатели от онази епоха са изпълнявали сред другите народи същата мисионерска функция, каквато са осъществявали в своето време Кирил и Методий във Велика Моравия и Панония.

По-късно учениците и последователите на Търновската книжовна школа разнасят новите идеи сред другите народи, вече намирайки се и работейки сред тях. Същевременно те удивително бързо и органично се вписват в местния културен живот. Киприан, Григорий Цамблак и Константин Костенечки стават местни писатели в Молдова, Сърбия, Украйна и Русия, продължавайки да укрепват славянската духовна общност и придавайки ѝ нови, непознати по-рано измерения.

Този пети български дар е бил също толкова неповторим и щедър, както четирите предходни. Затова изводът за особената организираща и свързваща роля на България в православната славянска общност в епохата на Средновековието се налага от само себе си.

Из предисловието към антологията „Родник златоструйный. Памятники болгарской литературы IX-XVIII веков.“ Москва, Изд. „Художественная литература“, 1990 г. Авторът е преподавател в Московския държавен университет.

Безспорен принос

Българският и руският език
в техните връзки и взаимоотношения

Акад. Николай Державин

Николай Державин

български писатели и учени, все-странно поощрявал литературната им дейност и лично ги покровителствал, а в отделни случаи по собствен почин им поръчвал известна литературна работа. Вероятно той е държал при себе си значителен щаб славянски и гръцки преписвачи на книги, между които бил и братовчедът му Тудор Доксов, който според показанията на източниците преписвал по поръка на Симеона книги в Преславския манастир „на устии Тича“.

Цял ред български писатели – Климент Велички, Константин Презвитер, Григорий Мних, Йоан Екзарх, а вероятно и мнозина други, чиито имена не са достигнали до нас или пък са ни засега неизвестни, работели под покровителството или под непосредственото ръководство на Симеон. В резултат на тази колективна работа на най-културните елементи от българската общественост, начело със Симеон, около началото на X век в България се създава обширна литература на българославянски език. Без съмнение стигналите до нас няколко произведения на писатели, чиито имена са ни известни, са само малка част от тази литература. С името на Симеон е свързан сборник, известен като „Изборник Святослава“ от 1073 г. – огромно по обем произведение с енциклопедичен характер, състоящо се от 383 статии с най-разнообразно съдържание из всички области на тогавашното знание. В него се намират статии с догматично, философско, историческо и филологическо съдържание. Преписът, по който ни е известно

това Симеоново произведение, се е пазел в Московската синодална библиотека и бил направен или, както тогава се изразявали, „написан“ в 1073 г. от дякон Йоан за Святослав Ярославич Черниговски (1027-1076). По своя външен вид този препис представлява забележително произведение на староруската графика. Но в друг препис от същия сборник, известен в библиографията като „Сборник Кирило-Белозерского монастыря XVI в.“, ясно се казва, че както самият сборник, така и съдържащата се в него „Похвала“ са били написани за Симеон Български и са били посветени нему.

Известно е, че старобългарският език, който всъщност е един от българските македонски говори от IX-X век, именно българският солунски говор, от края на X век по общоприетото в руската наука схващане, е легнал в основата на руския литературен език и на руската писменост. Тези български езикови елементи в руския език се наричат *българизми*.

„По произхода си руският литературен език е пренесеният на руска почва църковнославянски (по произход старобългарски) език, който в течение на вековете се е сближавал с живия народен език и постепенно е губел чуждоземния си облик... Поради близостта си с руския език той никога не е бил чужд на народа тъй, както е бил чужд, особено на германците, латинският език; поради това още през първите години от съществуването си на руска почва той започнал неудържимо да се асимилира от народния език, понеже русите, които знаели църковнославянски, не можели в говора си да отделят от този усвоен от тях език нито своето произношение, нито своята словоупотреба и словоизменение.“ (Из книгата на А.А.Шахматов „Очерк современного литературного языка“, изд. 3, 1891 г.)

Като изхожда от тези схващания за началния период от историята и образуването на руския литературен език и като смята, че „първа и съществена задача при анализа на съвременния руски литературен език, както на образованите класи, така и на стремящите се към образование народни маси е да се определят църковнославянските елементи, запазени в този език“, акад. Шахматов идва до заключението, че „в своя езиков състав съвременният руски литературен език поне наполовина, ако не и повече, е останал църковнославянски“, т.е. старобългарски.

Така българският народ е направил културен принос в руския език.

Из книгата „Племенни и културни връзки между българския и руския народ“. Под редакцията на проф. Иван Леков, член на БАН. Превод от оригинала, издаден през 1944 г. от Академията на науките на СССР – Москва и Ленинград, на Огнян Бояджиев и Мирослав Янакиев. Печатница „Братя Миладинови“. Дадена за печат на 9 май и завършена на 19 май 1945 г. Тираж 5000 екз.

„Симеоновият дворец в Преслав“. Худ. Тодор Ангелиев. Проект „Български столици, твърдини и светлини“ на Обединена българска банка. Научен ръководител проф. Николай Овчаров.

Агенция Булфото Евгени Димитров

Вековна взаимност

Единоверни и единосъщни

Фотодокументалната изложба „Лихачов и България“ с автор Калина Канева пътува от 1996 г. по България и Русия. До днес изложбата е експонирана 16 пъти в пет варианта с различни наименования, съобразно повод-а. Фотосите са изработени от фотограф-художника Петър Божков и Мирчо Сливенски.

2009

Година на България
в Русия

Първата изложба е открита на 28 ноември 1996 г. по случай 90-годишнината от рождението на акад. Дмитрий Лихачов в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“.

1999 г., ноември, в Руския културно-информационен център, София. Паметна вечер по случай поредния рожден ден на Лихачов и 40 дни от смъртта му.

2001 г., ноември, в Руския културно-информационен център. Паметна вечер по случай 95 години от рождението на акад. Лихачов и премиерата на документалния филм на БНТ „Държава на духа“.

2002 г., май, в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съвместно с Научния център по славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“.

2004 г., декември, в зала „Орфей“, филиал на Варненския свободен университет в Смолян, организирана от Славянското дружество „Акад. Лихачов“.

2005 г., март, в Народно читалище „Светлина“, с. Момчиловци, Смолянско.

2005 г., май, в Регионалния исторически музей на гр. Перм, озаглавена „Обичам България“.

2005 г., юни, в Клуба на съотечествениците в Стара Загора.

2006 г., в Българския културен институт в Москва по случай 100 години от рождението на Д. С. Лихачов. Текстът на руски език е изработен със съдействието на Министерството на културата и Форум „България-Русия“ с материали от Държавна агенция „Архиви“ и личния архив на Калина Канева.

2006 г., май, в Санктпетербургския хуманитарен университет на профсъюзите по време на VI Лихачовски четения във връзка със 100-годишнината на Лихачов.

2006 г., ноември, в Руския културно-информационен център в София.

2006 г., ноември, в зала „Средец“ при Министерството на културата.

2006 г., ноември, в залата на общините в Свиленград.

2008 г., в зала Тържествена на СВУБИТ във връзка със 130-годишнината от Освобождението, Годината на Русия в България, посещението на официалната делегация начело със Сергей Миронов, председател на Съвета на федерацията на Федералното събрание на Руската федерация.

2008 г., декември, в Русенския университет „Ангел Кънчев“ по време на интернационалния форум „България и Русия – посоки на взаимност“.

2009 г., януари, в музея „Земята и хората“ във връзка с Годината на България в Русия.

Председателят на Съвета на Федерацията на Федералното събрание на Руската федерация Сергей Миронов открива фотодокументалната изложба „Лихачов и България“ в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии, 4 март 2008 г.

Снимка Валя Чрънкина

Цели девет века

Грамотата, изобретена от Кирил, се развива най-вече в България, тъй като там при Цар Симеон най-много книги са написани и преведени на славянски език, на езика, съхранил в най-древни преписи Св. Писание, с течение на времето почва да се нарича старобългарски. Относно това название следва да се отбележи, че под „български“ език не трябва да се разбира „езикът на българите“ изобщо, а само езикът на славяните, живущи в България...

Когато преводите на Св. Писание и богослужебните книги от България и Гърция са пренесени у нас, в Русия, то езикът, на който са написани те, получава у нас название „църковнославянски“, понеже той значително се е отличавал от народния руски език и първоначално е език на църквата. Впрочем тъй като в най-стария период от развитието на нашата литература преобладаващата част от нашите книжовници е принадлежала към духовното съсловие, то при смесването на църковнославянския език с древноруския език, който по онова време са говорили нашите предци, лека-полека се създава литературен или книжовен език, на който те почнали да излагат писмено мислите си.

Гърция ни посвещава в християнството, но въвеждането у нас на книжното учение и началото на руската писменост Гърция е могла да осъществи единствено чрез посредничеството на съседните нам български славяни, при които особено силно е била развита грамотността тъкмо по времето, когато е въведено християнството в Русия (в края на IX в. и началото на X в.). От тях са пренесени у нас в Русия множество книги, написани на кирилица, и от това време кириллицата почва да се употребява у нас, като свойствените на нея очертания на буквите се запазват в руското писмо до началото на XVIII в., сиреч в течение на девет века. При Петър Велики се появява формата на нашите печатни букви, несходни с кириллицата, която получава названието „гражданица“ и на която сега у нас се печатат книгите. При това тя претърпява значителни изменения. Древните ръкописи, писани до преди XIV в., се отличават със своята красота, отчетливост и големина на почерка. Всяка буква в него се изписва отделно, без никаква връзка със съседните букви. Началните букви и заглавията на книгите се рисуват с червена боя, а понякога даже се украсяват с разноцветни рисунки или придобиват форма на цветя, птици, животни; или пък се покриват със злато. Този най-древен почерк на нашите ръкописни книги се нарича устав или полуустав.

Из книгата „История русской литературы в очерках и биографиях“ от П. Полевой. Трето значително допълнено издание. Санкт-Петербург, 1878 г.

Рис. Ралица Шомова (II-г кл.)

От адаптация към интеграция

Интервю с проф. д.п.н. Татяна Фьодоровна Берестова, библиограф, заместник-ректор по научната дейност на Челябинската държавна академия за култура и изкуства

Кога се появи интересът Ви към библиотечното дело?

Родена съм в гр. Магнитогорск. Обичах да чета и често посещавах училищната библиотека. За да съм по-близо до книгите, започнах да помагам на библиотекарката. След време тя се премести в градската библиотека и аз я последвах. Така попаднах в специалния фонд и това за мен беше откритие.

Кога решихте, че ще се занимавате с научно-изследователска и научна дейност?

Започна се с това, че мой ръководител за една курсова работа беше Исаак Григориевич Моргенштерн. Кореспондирах си с него, съветвах се. Той пък не само ме насочваше, но ме викаше и да участвам в научни конференции и други свързани с библиотечната работа събития. Появиха се и първите ми публикации. През 1980 г. започнах да работя в Челябинск. Много трудно преместих семейството си, но се върнах в института, който бях завършила. Оттогава работя в Челябинската държавна академия за култура и изкуства (ЧГАКИ).

Кое е най-важното в работа Ви на заместник-ректор по научната дейност?

Чета лекции по теория на библиографията. Досегът със студентите е много приятен и зарежда с идеи. Най-трудно ми е да убедя преподавателите да се занимават с наука, защото те са художници, музиканти и за тях това е сложно, неприсъщо. Имаме само два факултета, които се занимават с книги. Другите са свързани с изкуствата. Важна моя задача е да не изоставаме, да сме на световно ниво в областта на библиотекознанието и библиографията. Вече преминахме от адаптацията към новите технологии в библиотекознанието и библиографията към интеграцията. Другото хубаво нещо в нашата професия е професионалното интернационално общество. Ние сме много близки не само с колегите от славянските и европейските страни. Имаме ползотворни контакти и с колегите от Азия. Това взаимно ни обогатява. За първи път съм в България. Развълнувана съм от изключително топлото посрещане във Висшето училище по библиотекознание и информационни технологии. За мен беше много интересно и полезно, че попаднах на вашата национална научна конференция, свързана с Деня на будителите. Благодарна съм за проявеното желание за сътрудничество. Надявам се и вярвам, че оттук нататък ще имаме редовен научен и кадрови обмен. За мен е важно да отбележа, че в България ми е уютно и топло заради близостта на нашите култури и общата ни християнска вяра.

Видяхте нашия вестник „За буквите – О писменехъ“. Има ли вашата Академия за култура и изкуства подобно издание?

Ние имаме вестник „Буквица“, който се издава от студентите в библиотечния факултет, „Академгородок“ за нашето висше учебно заведение и „Вестник на Челябинската държавна академия за култура и изкуства“. Всяка година издаваме сборник с докладите от Славянския събор. А вашият вестник „За буквите – О писменехъ“ наистина е много красив.

Интервюто взе Станини Дешева

Тайната книга

Откровение Йоаново, Виенски препис (XII в.)

Аз, Йоан, когато бях съпричастен на страданието и на царството Божие, бидейки облегнат по време на тайната вечеря върху гърдите на Господа наш Иисус Христос, казах: „Господи, кой ще те предаде?“

И Господ ми рече: „Който потопи ръка в блюдото и в него се всели сатаната, той ще те предаде.“

И рекох: „Господи, преди да беше паднал, каква слава имаше при Отца сатаната?“

И той рече: „Той беше сред небесните сили и до трона на невидимия Отец и заповедник на всички неща. А аз седях до моя Отец. И той управляваше небесните сили и онези, които придружаваха Отца. И слизаше от небесата чак до ада и се възкачваше чак до трона на Бога, невидимият Отец, и пазеше онези славни неща, които бяха над всички небеса.

А като пожела, намисли да постави своя трон над облаците и да бъде подобен на Всевишния. И като слезе във въздуха, намери ангела, който повелителстваше над въздуха, и му рече: „Отвори ми портите на въздуха.“ И той му ги отвори.

И като слезе, намери ангела, който владееше водите, и му рече: „Отвори ми портите на водите.“ И той му ги отвори.

И като слезе, намери цялата земя, залята с вода, и като проникна под нея, намери два кита, легнали върху водата, които поддържаха цялата земя по повеля на невидимия Отец.

И като проникна по-надолу, намери големи облаци, които поддържаха морската шир.

И слезе надолу и намери своя пъкъл, който е геена огнена. След това пък не можа да слезе по-надолу поради пламъка на горящия огън. Тогава сатаната се завърна, изпълнен от злоба, и се възкачи при ангела, който повелителстваше над въздуха, и при оня, който повелителстваше над водите, казвайки им: „Всичко е мое; ако ме послушате, ще поставя моя трон върху облаците и ще бъда подобен на Всевишния. И ще издигна водите над тази твърд, а другите води ще събера в морета и подир това не ще има вода върху цялата земя на повърхност. С вас ще царувам во веки веков.“

И това рече на ангелите и възлезе на онези небеса, та чак до третото, низвергвайки ангели на невидимия Отец и казвайки на някои от тях: „Колко дължиш на твоя господар?“ И първият отговори: „100 делви масло.“ А той му каза: „Вземи полицата, седни и напиши 50.“ А на другия рече: „А ти пък колко дължиш на господаря си?“ Оня каза: „100 крини пшеница.“ И нему рече: „Вземи полицата си, седни и бързо напиши осемдесет.“ И като възлизаше към другите небеса тъй говореше, та се възкачи чак на петото небе, примамвайки ангелите на невидимия Отец.

И се чу глас от трона на Отца, който рече: „Какво правиш, окаяний, ти, който низвергваш ангелите на Отца? Грехотворецо, бързо направи каквото си намислил.“

И тогава Отца повели на своите ангели: „Снемете одеждите, троновете и короните от всички

ангели, които му се подчиниха.“ И ангелите смъкнаха дрехите, троновете и короните на всички ангели, които му се подчиниха.

И отново аз, Йоан, попитах Господа, като рекох: „Когато сатаната падна, къде заживя?“ А той, като ми отговори, рече: „Моят Отец повели и оня се промени поради своето падение и отне светлината на своята слава от него, и лицето му се нажежи като желязо от огъня, и по целия си вид лицето му прилича като на човек, и имаше 7 опашки, които влачеха третината от Божиите ангели.

И беше изхвърлен от Божия трон и от управлението на небесата.“

И сатаната, като слезе от небето на земята, не можа да намери по-кой, нито пък онези, които бяха с него. И помоли Отца, казвайки: „Съгреших, имай милост спрямо мене, всичко ще ти върна.“ Отец се смили над него и му даде покой да извърши каквото желае чак до седмия ден. Тогава той седна на земната твърд и заповяда на ангела, който повелителства над въздуха и на онзи., който беше над водите, и те повдигнаха две части от водата над въздуха и от третата част създадоха моретата. А разделението на водите бе станало по повеля на невидимия Отец. И също повели на ангела, който бе заповедник над водите: „Застани върху двата кита!“ И той повдигна с главата си земята и се появи сушата.

И като взе короната от ангела, който повелителстваше над въздуха, от половината направи своя трон, а половината – светлината на слънцето, и вземайки короната от ангела, който заповядваше над водите, половината направи светлина на луната и половината светлина на деня. И от камъните сътвори огъня, а от огъня направи цялото войнство и звездите, и от тях направи ангелите духове, неговите служители по подобие на Всевишния господар, и сътвори гръмотевиците и дъждовете, градушката и снега, и изпрати ангелите – свои служители, да ги управляват. Повели и на земята да се създаде живата природа – животни, дървета и треви, а нареди в морето да се създадат риби и птици небесни.

И намисли да сътвори човека, за да му служи, и взе кал от земята и направи човека по свое подобие. И повели на ангела от второто небе да се всели в глиненото му тяло и откъсна от него и направи друго тяло във формата на жена и заповяда на ангела от първото небе да се всели в него. Ангелите плакаха много, когато видяха, че върху тях има тленна обвивка в различни изваяния.

И им нареди да вършат плътски деяния чрез глинените си тела, а те не знаеха, че сторват грях. Обаче първопричинителят на греха така ги прелъсти: засади рая и изпрати човеците вътре и им нареди да не ядат нищо от него. Дяволът влезе в рая и засади тръстика в средата на рая, а от слюнката си създаде змията и заповяда да остане в тръстиката; и така дяволът скрои хитростта на своето прелъстяване, за да не видят неговата измама. И влезе при тях, казвайки: „Яжте

от всеки плод, който е в рая, но от плода на несправедливостта не яжте!“ След това коварният дявол влезе в злата змия и прелъсти ангела, който беше във формата на жена и вля в главата ѝ желанието за съгрешение; а Евината похот беше като горяща пещ. И веднага дяволът, като излезе от тръстиката във вид на змия, задоволи своята похот с Ева посредством змийска опашка. Именно заради това хората се наричат не Синове Божи, а изчадия дяволови и змийски чеда, защото изпълняват дяволските желания на баща си чак до свършека на света. След това дяволът вля своята похот в главата на ангела, който беше в Адам, след което и двамината бяха обхванати от необузdana страст единствено да създават чеда на дявола и на змията чак до края на света.“

И след това аз, Йоан, запитах Господа, казвайки „Защо хората казват: Адам и Ева били създадени от Бога и настанени в рая, за да пазят неговите повели и самите те заради престъпване на повелите на Отца са осъдени да бъдат смъртни?“ И Господ ми рече: „Слушай, прескъпи Йоане, неразумните хора казват така, че поради вероломство моят Отец сътвори л глинени тела, а от Светия дух направил всички небесни сили, но именно заради прегрешенията си и заради своята вина те са придобили глинени тела и са тленни.“

И отново аз, Йоан, запитах Господа, казвайки : „Господи, как човек се превърна от дух в плътско тяло?“ И рече ми Господ: „Низвергнати небесни ангели се вселяват в женски глинени тела и приемат плът от плътската похот и плът от плътта и така свърши царството на сатаната на този свят.“

И аз запитах Господа, казвайки: „Докога где царува Сатаната в този свят върху човешкото съществувание?“ И рече ми Господ: „Моят Отец му позволи да царува 7 дни, които са 7 века.“

И отново аз, Йоан, запитах Господа, казвайки: „Какво ще бъде това векуване?“ И той ми рече: „Откакто дяволът отпадна от славата на Отца и пожела собствена слава, седна над облаците и постави свои служители – горящ огън, а и на земята при хората от Адам до Енох“. И него изпрати за свой служител и го прие над твърдта, показва му божествеността си и повели да му дадат перо и мастило, и като седна, той написа 76 книги. И повели му да ги занесе на земята. А Енох донесе книгите и ги предаде на синовете и ги научи да извършват свещенодействия и жертвоприношения. Те и така направиха и скриха царството небесно от хората, И той им казваше: „Виждате, че аз съм Бог и няма друг Бог освен мене.“ Поради това моят Отец ме изпрати на този свят, за да разкрия пред хората своето име, та те (да) опознаят него и злия дявол. Когато пък Сатаната узна, че слизам на този свят, изпрати свой ангел и той получи три дървета и ги предаде на пророк Мойсей, за да ме разпнат на кръст и тези дървета се пазят чак досега. А самият той разкриваше неговата

божественост и му повели да законодателства Израилевите синове и така ги изведе по сушата и през морето. Когато моят Отец намисли да ме изпрати на този свят, тоя изпрати преди мене свой ангел чрез Дух Свети, за да ме приеме, който се наричаше Мария – моята майка. А аз, като слязох, влязох и излязох през ухото му. А Сатаната, повелителят на този свят, знаеше, че аз съм дошъл да издира и да спася онова, което погиваше, и изпрати своя ангел пророк Илия, кръщаващ във вода, който се нарича Йоан Кръстител. А пък Илия запита заповедника на този свят как ще може да го познае. И оня му рече: „Над когото видите да слиза Дух Свети във вид на гълъб, който застане над него, този е, който кръщава чрез Дух Свети и огън.“ Затова казваше това Йоан, понеже не го познаваше. Но оня, който го изпрати да кръщава във вода, му рече (така свидетелства Йоан): „Аз кръщавам във вода за разкаяние, а пък Той ви кръщава чрез Дух Свети за опрощение на греховете. Той е онзи, който може да погубва и спасява.“

И отново аз, Йоан, попитах Господа: „Може ли човек да получи спасение чрез кръщение?“ – Без моето кръщение, чрез което кръщавам за опрощение на греховете, каза той, никой не може да има Божието опрощение. Защото аз съм хлябът на живота, слизащ от седмото небе, и който яде моята плът и пие кръвта ми, той ще се нарича син Божий. И запитах Господа: „Какво значи „твоята плът“ и какво значи „твоята кръв“?

И рече ми Господ: „Преди да бъде низвергнат дяволът, с цялото си войнство от Отца, ангелите на Отца, молителствайки, славеха моя Отец, произнасяйки тази молитва: „Отче наши, ти, който си на небесата. Така това пение се възнасяше пред трона на Отца. Но откакто ангелите бидоха низвергнати, те не могат да славят Бога с тази молитва.“

И отново запитах Господа: „Как целият свят прие кръщението Йоаново, а твоето не всички приемат?“ Отговори ми Бог: „Защото техните дела са лоши и те не се приближават към светлината. Учениците Йоанови женят и се женят, а пък моите ученици нито женят, нито се женят, но са като ангели Божи, на небето в царството на небесата.“ И аз рекох: „Ако е грешно свързването с жени, тогава не е необходимо бракосъчетанието.“ И Господ рече: „Не всички разбират това слово, но само онези, на които това е дадено. Впрочем, има евнуси, които от утробата на майката така са родени, и има евнуси, които са скотени от хората, и има евнуси, които самоволно се скопяват заради царството небесно.“

И след това запитах Господа за деня на Страшния съд: „Какъв ще бъде знакът за твоето пришествие?“ И като отговори, Господ рече: „Това ще стане, когато привърши броят на праведниците според броя на падналите корони.

И тогава сатаната ще бъде освободен от своя затвор, обзет от голям гняв и ще започне война

срещу праведниците. И ще нададат вик за помощ към своя Бог праведниците.

И Господ Бог незабавно ще нареди на архангела да свири с тръба, и ще изтръби гласът на архангела от небесата и ще се чуе чак до бездната адова.

И тогава ще помръкне слънцето, а луната не ще излъчва своята светлина, и звезди ще падат от небесата.

И ще се изтръгнат 4-те големи вятъра от своята уредба, и ще затреперят едновременно земята, морето, планините и хълмовете.

И тогава ще се появи знакът на Сина.

И ще ридаят всички родове на земята.

И веднага небето ще затрепери и ще притъмнее, а слънцето ще засвети чак до деветия час.

И тогава ще се разкрие синът човешки в своята слава и всички светии и ангели заедно с него, и ще положат престоли над облаците и той ще седне върху престола на своята слава заедно с 12-те апостоли върху дванадесетте престола на тяхната слава.

И ще се разтворят книгите и ще бъдат съдени всички народи по цялата земя. Тогава ще се прослави вярата. Тогава ще изпрати синът човешки своите ангели и те ще съберат своите избраници от върховете на небесата чак до техните предели. И ще ги доведат заедно със себе си пред мен върху облак по въздуха. Тогава ще отпрати синът Божий лошите дяволи и ще ги прогони с гняв и всички народи, които са вярвали в него: „Елате и... вие, които казвате „да ядем и да пием и да получим тези неща, които са тук.“ И да видим каква подкрепа ще имат от тях.

И тутакси всички народи ще застанат пред Страшния съд. И ще се разтворят двете книги и те ще разкрият всички народи чрез тяхната молитва и ще прославят праведниците заради търпението и добрите дела. Тачещите ангелския живот ще получат изключителна слава и почит, а подчиняващите се на неправдата – гняв и ужас, мъка и безчестие.

И синът човешки ще отдели своите праведници от средата на грешниците, казвайки им: „Елате, благословени от моя Отец, приемоте подготвеното още от сътворението на света царство за вас.“ И тогава ще каже на грешниците: „Махнете се от мен, проклетници, идете във вечния огън, подготвен от дявола и неговите ангели.“

И останалите ще видят последното отлъчване и грешниците ще бъдат захвърлени в ада.

И с позволението на Отца ще излязат от тъмницата неверните духове. И те ще чуят моя глас и ще има само едно стадо и само един пастир.

И тогава с позволението на Отца ще излязат от земната бездна черният мрак и геената огнена и ще загори цялата земя бездна чак до небесната твърд и ще бъде огънят възпламенен...“

Из книгата на Васил Гюзелев „Извори за средновековната история (VI-XV в.)“, том 2, стр. 74-83, София, 2000.

Ще засияят праведниците

Българската версия на Апокалипсиса – стара следа в Европа

Акад. Васил Гюзелев

Акад. Васил Гюзелев

Европейската култура от ранното Средновековие, та чак до наши дни, е немислима без Библията. Тя е влязла дълбоко в тъканта на литературата, изкуството и на цялото ни мислене. Всички ние, често пъти дори без да подозираме, използваме в своята повседневна реч цитати от дълбокомъдрата книга. Последната книга в Библията – Апокалипсис или Откровение Йоаново, написана от Апостола и Евангелиста Йоан Богослов, с философската си дълбочина, образността и многоизмеримостта си винаги е привличала вниманието на българските богослови и учени.

Преведен в средновековна България още в края на IX-началото на X в., Апокалипсисът не е останал единствено в своята официална версия. Вероятно още към средата на Хв. някой от високообразованите проповедници сред българските богомили (може да е бил и самият поп Богомил) създал богомилска версия на Апокалипсиса, известна като Йоаново Евангелие или „Тайната книга“. Този Апокалипсис, който условно може да бъде наречен и български, заема основно място в богомилската и еретическата литература на средновековна Евангелиста Йоан на Тайната Вечеря за уредбата на света, за Владиката и за Адам“. В Каркасонския препис един от представителите на инквизицията е отбелязал откъде е дошла тази книга: „Това е Тайната книга на еретиците от Европа“. По някаква странна случайност неговият старобългарски оригинал не е запазен. Останали са два латински преписа – Виенски (XII в.) и Каркасонски (XIII в.). В редица отношения богомилският Апокалипсис се различава от българския апокрифен Апокалипсис, чийто най-стар препис е засвидетелстван в известния Берлински сборник от XIII в.

Заглавието на „Тайната книга“ е следното: „Запитване на Апостола и Конкорцецо (малък град на 25 км от Милано), пълна със заблуди, донесена от епископ Назарий“. Този Назарий, живял през втората половина на XII в., по всяка вероятност е донесъл в Италия старобългарския оригинал на „Тайната книга“, която превел на латински език.

В стила на повечето интерпретиращи учението книги от средновековието, „Тайната книга“ е под формата на диалог между Евангелиста и Бога.

Заключителната част на „Тайната книга“, в която е описано Второто пришествие, представлявала странна смесица между описанието в Апокалипсиса на Библията и някои фолклорни и апокрифни елементи. След неуспеха на своята първа мисия Иисус Христос щял да се яви повторно, за да избави човешкия род. Второто пришествие ще започне със силно изтръбяване на Божи ангел, което ще се чуе от небесата чак до огнената геена (пъкъл). Слънцето и луната

ще помръкнат, звездите ще изпадат, силни ветрове ще раздрусат земята и моретата. Заобиколен от своите апостоли и ангели, Синът човечески ще постави своя престол над небесата, ще разтвори книгите на живота и ще започне Страшният съд. Уплашеното човечество ще бъде доведено от четирите краища на земята и ще бъде разделено на праведници и грешници. Сатаната заедно с неговото войнство ще бъде заловен, окован във вериги и хвърлен в пъкъл, който ще е толкова дълбок, че камък, хвърлен в него, може да достигне дъното едва подир три години. В пъкъл ще бъдат хвърлени и всички грешници. Синът Божи заедно с праведниците ще възлезе при Бог-Отец и ще седне от дясната му страна, обиколен от верните си ангели, в чиито лик ще бъдат пречистени и праведниците. Тогава ще настъпи и истинското Божие царство: „И не ще чувстват повече (човеците) глад, нито жажда, не ще пада върху тях слънчевият пек, нито някаква горещина. И ще избърише Бог всяка съзла от очите им и ще царува Синът заедно с Отца во веки веков.“

„Тайната книга“ с право се смя-

та за „катехизиса на богомилите“. Никъде другаде така последователно, ясно и цялостно не е изложено разпространявано от неговите проповедници богомилско учение. Сътворението, Второто пришествие и Страшният съд са трите основни теми, които изцяло разкриват космогонията, съчинското богословско съдържание и есхатологията на богомилите.

Когато през Втората половина на X в. официалната българска църква съставя своя „Списък на забранените книги“, тя включва и едно съчинение, което има следното заглавие: „От същия Йоан Богослов – Въпроси към Господа: Слушай, праведни Йоане...“. Сходството на това заглавие със заглавието на латинската версия на „Тайната книга“ (Виенския препис) показва, че именно това е бил богомилският Апокалипсис в неговия български, недостигнал до нас оригинал.

Оптимистичният завършек на „Тайната книга“ за съдбата на човечеството всъщност напълно съответства на умерения оптимизъм на българските богомили. Те вярвали във Второто пришествие и в Страшния съд, в идването на Новото време: „Когато грешниците в плач и скръб ще кажат: „Погълни ни, земя, и ни заличи със смъртта.“ Тогава ще засияят праведниците като слънце в Царството на своя Отец.

От всички версии на Апокалипсиса (официални и апокрифни), отразената в „Тайната книга“ на еретиците (богомили, катарии, албигойци и др.) е може би една от най-интересните. Тя може с право да бъде смятана за оригинална, българска интерпретация на основните въпроси в християнската космогония и есхатология – един от малкото случаи, когато богословската мисъл в средновековна България проявява стремеж към дълбочина и самобитност.

Проф. Константин Радченко

„Ако България не е била завоювана от турците, тя е щяла даде нова духовна култура, едва ли не религия. Богомилството обнови духовно цяла Европа. Когато християнството започна да се догматизира, богомилството се яви като най-силно течение и разтърси Европа.“ (1898)

Проф. Рикардо Пикио

„Разпространението на богомилството с неговите идеи и книжна на Запад е един не по-маловажен фактор за цивилизацията на Европа, отколкото официалната култура, която се излъчва от Преслав и Охрид (по време на Първото българско царство) и Търново (по време на Второто българско царство). Сиреч България е създала образци, както в областта на официалната, така и на опозиционната култура на останалите европейски народи.“ (1982)

През ранното Средновековие богомилството обогатява духовно Стария континент. Мартин Лутер и Калвин се запознават с българската ерес и възоснова на нея осъществяват Реформацията.

Райчо Каролев, завършил Духовна академия в Киев, отпечатва за пръв път през 1870 г. пространна изследователска студия за богомилството в началните броеве на „Периодическо списание на Българското книжовно дружество“, издавано в Браила, с висока оценка от редакторите на изданието. Изглежда Ботев се е повлиял от нея, за да изповяда своята „молитва“.

Рис. Ваня Николова, Виолета Кънева (V-б кл.)

Чудомир

Червените попове

От редактора на в. „Искра“ – Казанлък

„Преди няколко години, когато преименувах селищата, писахм в нашия вестник, че е грешка, дето село Червените попове се прекръщава в Жълтопоп, защото интересната легенда за „червения поп“, който е живял някога в това село, е жива още и даже гробът му се пази досега – непосредствено до самото село. Тази Бележка беше препечатана след това във в. „Мир“. Сега пък в книгата „Богомилското учение“ от Антон Глогов, София, печатница „Братя Миладинови“, 1915 г., срещаме друга легенда, не по-малко интересна, за произхода на името на това село. На стр. 15 авторът пише дословно следното:

„Богомилските свещенослужители са носили червено облекло за разлика от християнските, които са носили черно облекло.

В Казанлъшко, в подножието на Стара планина, има едно селище, което до неотдавна носеше името Червените попове, наречено така, понеже някога там е имало голямо училище за подготовка на богомилските свещенослужители за Северна и Южна България. То е разположено край „Иванковата пътека“, която и сега съществува и по която навремето е минал Иванко от Южна България на път за Търново.

По съображения, които не са ни известни, но в която основателност нека ни бъде позволено да се съмняваме, преди известно време, по разпореждане на властта, древното име на това селище биде заменено с ново, за да изчезне и последната останка, която ни напомняше за богомилската епоха в историята на България.“

Бр. 35/12 юни 1934 г.

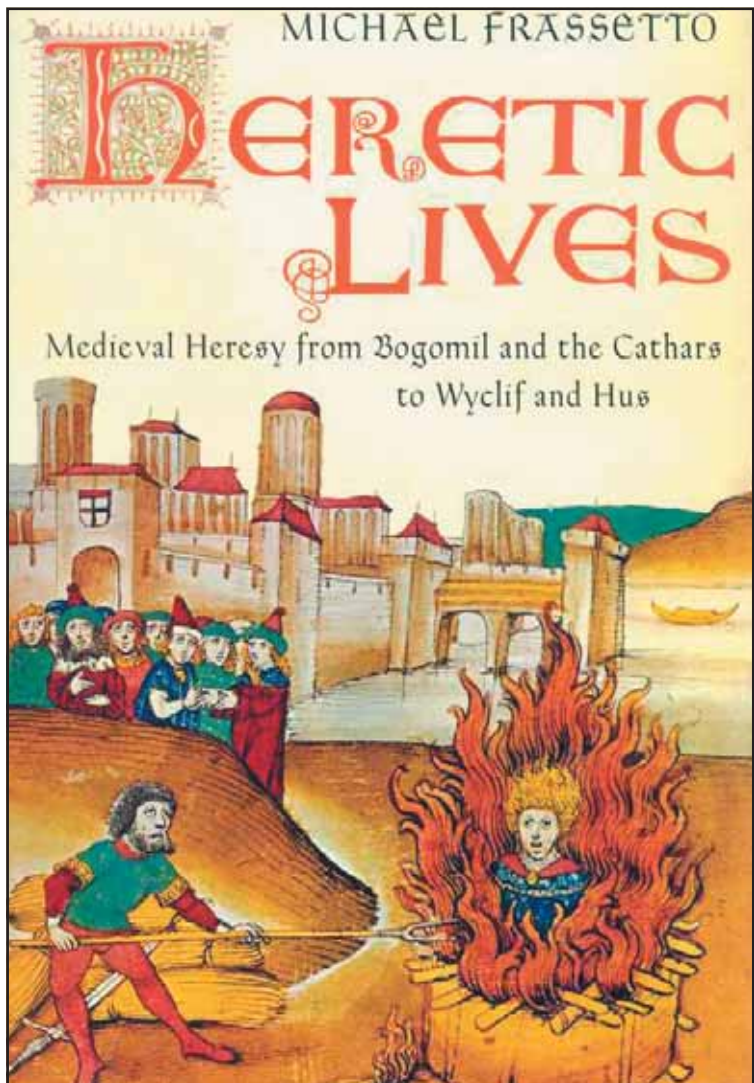

Днешен додатък от редактора на в. „За буквите“

Бях там неотдавна, лично видях останките от гроба на Поп Лукан, както тук е запомнен основателят на някогашното богомилско училище, и видях, че сега на шосето за селото няма никаква пътна табела. А в „Речник на селищата и селищните имена в България (1878-1987)“. Издателство „Наука и изкуство“, София, 1989, на стр. 121 е дадено следното: „ЖЪЛТОПОП (Саръ попазлардан, Червени поповци) – махала, до 1900 г. броена към сборно село Димовци; двойно име преди Освобождението; преименувана на Жълтопоп с министерска заповед № 2820 (обнародвана на 14.VIII. 1934 г.), 18 жители.“

Иванковата пътека вече малцина туристи могат да посочат.

От 22 до 27 август 2011 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ ще се състои XXII-ият международен конгрес за византийски изследвания. Председател на организационния комитет е акад. Васил Гюзелев. Съпредседател е чл. кор. проф. Аксиния Джурова. Членове: проф. д-р Василка Тъпкова-Заимова, проф. д-р Георги Бакалов, проф. д-р Христо Матанов, ст. н. с. I ст. д-р Лиляна Симеонова, доц. д-р Миляна Каймакова, ст. н. с. II ст. д-р Илия Илиев, н. с. I ст. д-р Албена Миланова, гл. ас. д-р Ангел Николов, доц. д-р Румен Бояджиев и докторант Борислав Павлов.

Майкъл Фрасето „Животът на еретиците (Средновековната ерес от Богомил и катарите до Уиклиф и Хус“), САЩ, 2007 г. Гравюрата от Шпицеровата хроника (1485) изобразява изгарянето на Ян Хус.

Майкъл Фрасето преподава история в Университета в Делауеър и е автор на много книги върху Средновековието и средновековните ереси. Редактор е по същите теми в Британската енциклопедия. Поддържа българската теза за богомилството.

Господнята нива

Ето отломка от много стар апокриф, излязъл изпод перото на старобългарския книжовник от X в. поп Йеремия, съвременник на Симеоновия Златен век:

„Един ден Исус отиваше във Витлеем и намери човек, че оре и отхвърля пръстта и обикаля нивата. И видя господ, че денят минава напразно и взе ралото в ръцете си, та изора три бразди, па обърна, даде му ралото и рече: „Сбогом, ори, брате!“

Чрез Повестта за кръстното дърво тази сцена достига източни и западни земи с добавката:

„Как Христос орал с плуг е лъгано“ или „Как Христос с плуг орал, това излъга Йеремия, български поп, бил е между навите на дяволското хоро.“

А Йеремия продължава:

„О, дивно чудо! Как дойде Господ и не отмина своя народ, но се яви орач! О, блажено дърво, което Господ взе в ръцете си! О, блажено рало и блажен остен! О, блажени волове, които вървяха пред Господа! О, блажена земя, която Господ ора! О, блажено семе, което Господ нося с ръката си! О, блажена нива! О, блажен път, по който Господ дойде! О, блажена е тая земя, по която Господ ходи с нозете си! О, блажено стадо, от което са тия волове, с които Господ ора! О, блажен орач, когото Господ видя и който отмени Бога!“

И добавя някогашният ни пралядо с предчувствие за голяма беда:

„По-сетне ще кажем какво стана с нивата, която Господ ора.“

Изследователите твърдят, че подобна сцена, в която сам Бог застава след ралото като орач, не се среща никъде другаде тъдява, като изключим някои по-ранни творби, в които са представени Христовите апостоли как се трудят на нивата. А напоследък бяха открити дори рисунки върху керамични плочки чак отатък Ламанша.

Е, и какво стана пред очите ни с тази десеторно блажена земя под древното ни небе? Ще понечи ли ръката ни да добави към прастария апокриф днешна приписка като тази:

„И дойде най-сетне една есен и една пролет, когато сред оглушителни препирни и несъгласия българската нива остана комай половината незасята.“

Впрочем такава е и Йеремиевата прокоба. В добавка към своята апокрифна повест нашият книжовник пише в края на X век:

„Да кажем сега какво стана с нивата, която Господ ора. Някой от силните отне това място и направи кошара за добитъка си, която съществува и до днес, ще бъде и до века. Амин.“

Додатък днешен

Как няма да живеем като добитъци, като силните са ни осигурили стара, прастара кошара!...

Прочете и преписа горното Илия Пехливанов в началото на XXI век – отново с мисъл за кръстното дърво.

Богомилството в интернет

Успешен опит за електронна българистика

Проф. дфн Георги Василев

Моят личен опит за преодоляване на комуникационните празноти в сферата на медиевистиката, по-точно в сферата на богомилско-катарските изследвания, бе създаването на сайта www.geocities.com/bogomil1bg на 18.II.2002 година. Това е триезичен сайт на български, английски и френски, наречен „Богомилството и свързаните с него доктрини и средновековни движения: патарени, катарии, лоларди“ (Bogomilism and related doctrines and Medieval Movements: Patarenes, Cathars, Lollards). С колегиалното разрешение на директора на Института по балканистика ст.н.с. д-р Агоп Гарабедян е включен и в сайта на Института по балканистика: <http://www.cl.bas.bg/Balkan-Studies/bogomilism/index.html>. Неизвестен американски колега му е направил огледален образ (mirror) на www.geocities.com/bogomil1bg – us.geocities.com/bogomil1bg, което показва международния интерес към него.

Сайтът е единствен по рода си както по научни качества, така и по обем. Той е типичен пример за взаимодействие на книгата с интернет, тъй като на неговите страници са представени няколко книги и над 20 печатни текста, които се ползват и цитират от колегите в чужбина. Такива са книгите: „The Bogomils: a Study in Balkan Neo-Manichaeism“ от покойния професор Дмитри Оболенски, Оксфорд (Obolensky, D. The Bogomils: A Study in Balkan Neo-Manichaeism“. Cambridge University Press, 1948); двуезичната антология „Monumenta Bulgarica“, съставена от професор Томас Бътлър, Харвардски университет (Monumenta Bulgarica (A bilingual anthology of Bulgarian texts from the 9th to the 19th centuries). Edited by Thomas Butler. Michigan university, 1996, 2 изд. Булкорени. София, 2005); „Богомилството“ (Гечева, Кристина. Богомилството. Библиография. София, 1997, 2 – 2007) Представени са и две книги на автора на сайта: Василев, Георги. „Български богомилски и апокрифни предста-

„Богомилство“. Худ. Христо Михайлов

Проф. дфн Г. Василев – лекция за богомилите в Българския културен център, Скопие

ви в английската средновековна култура (Образът на Христос Орач в поемата на Уилям Лангланд „Видението на Петър Орача“) и Vasilev, Georgi. Heresy and the English Reformation: Bogomil-Cathar Influence on Wycliffe, Tyndale and Milton. Jefferson, N.C: McFarland, 2008. (Ереста и английската реформация: богомилско-катарско влияние върху Уиклиф, Тиндейл и Милтън).

„Исус учи орача да оре“. Средновековна английска миниатюра

Присъствието на текстове от книги има значението на утвърждаване на дадена научна позиция, на съществени научни резултат, които очертават насоката на по-нататъшните търсения. Около сайта се развива колегиален диалог. През 2009 г. се получи четири мнения по тази материя. Чрез сайта бяха дадени консултации на различни колеги, например на холандския журналист Дик ван Ниекерк за блок от материали върху богомилството, подготвени от него за списание в неговата страна. Дик ван Ниекерк се бе регистрирал на 29.6.2007 в „Книгата на гостите“ на сайта с думите: „Този уебсайт на истина отваря очите ни, г-н Василев. Благодаря ви за това. Съгласен съм, че богомилите са много важни за нашето настояще и за нашата история.“ Така www.geocities.com/bogomil1bg е средство за съществено модернизиране и динамизиране чрез интернет на научния обмен в една доста консервативна по отношение на комуникацията научна дисциплина като медиевистиката. Всъщност чрез сайта поддържам интензивен диалог с повече от 20 известни изследователи на тази материя. На моя сайт има връзки към други качествени академични сайтове, а към него са насочени 45, препратки от чужди сайтове. Сред тях са няколко линка на университети (например от университета в Йена). Сайтът на авторитетното англо-американско академично дружество „Lollard Society“ е поставил линк към www.geocities.com/bogomil1bg на първо място при своите линкове.

Според брояча към сайта средно посещенията са 15 на ден.

Използването на Кирилката и творби на български език е важна българистична характеристика на сайта. С него се защитават национални позиции на българската наука. При сравнение с него се вижда, че македонските страници и претенции за „македонски“ произход на богомилството не издържат научните критерии.

Авторът е преподавател в катедра „Книга и общество“ на СВУБИТ. От новата 2008/2009 учебна година води свободен избираем курс „Богомилството и Европа“.

Посвещение с книга върху главата

Или как акад. Жан Дюверноа, дългогодишен изследовател на катаризма, потвърждава неговия български произход

Илия Пехливанов

През 1982 г. пловдивският агроном Атанас Андреев, обзет от непрестанна мисъл за българската съдба по време на своите гурбетчийски скитания из Северна Африка, се озовава и в Тулуза при дългогодишния изследовател на катаризма акад. Жан Дюверноа. Наред с други дарове той му предава и поредния брой 6 на Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“.

В същия брой на изданието бе отпечатано писмото на Роман Якобсон от Харвардския университет в САЩ, бележит съвременен славист, отправено до международния редакционен комитет:

„В отговор на Вашето писмо от 12 февруари т.г. бих искал да Ви съобща, че шести том на моите „Избрани съчинения“, посветени на славянското Средновековие и озаглавени „Ранни славянски пѣтица и кръстопѣтица“, ще излезе от печат след няколко месеца. Този том завършва с разсъждения за миналото и аз с радост Ви предоставям следния откъс от тях, който, съдейки по писмото Ви, ще Ви заинтересува:

„Преди четири десетилетия, по време на първите си лекции в Америка аз подчертах, както подчертавам и сега, философската значимост на Кирило-Методиевото дело, дало решителен тласък в историческите съдбини на славянските, а дори и на някои неславянски народи. По онова време стремежът към равноправие бързо надраства църковната сфера и обхваща светската, от духовните ценности преминава към материалните. Колкото и разнообразни предпоставки да са съществували за появата на богосмилското и хумисткото движение, те сигурно са били подсилени от Кирило-Методиевите идеи за равноправие, които били съхранени в паметта на славяните.“

Като поздрав писмото носеше собственоръчния подпис на пресрелия учен върху бланка на Факултета по славянски езици и литератури на първия и най-авторитетен американски университет.

Агрономът Атанас Андреев, ровил земята на Тракия и на Северна Африка с все по-засилваща се мисъл за историческите съдбини на родината си, донася от Тулуза писмо на акад. Жан Дюверноа до Кирило-Методиевския вестник:

„Запознах се с голям интерес с Вашето издание, посветено на Кирил и Методий, и по-точно със становището на проф. Роман Якобсон.

Акад. Жан Дюверноа

С решение на Академичния съвет от 2002 г. Жан Дюверноа е провъзгласен за „доктор хонорис кауза“ на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ при ректорството на проф. Добрин Добрев за неговите изключителни научни изследвания върху богосмилството и катарството.

Споделям изцяло неговите заключения. Онова, което наред с другото, характеризира катаристкото движение в средновековна Западна Европа, е проповедта, основаваща се на Евангелието или на някои апокрифи с източен произход, написани на говорим народен език. Връзките между катаризма и богосмилството обаче е исторически установена. Не се съмнявам, че двамата големи просветители Кирил и Методий, създавайки славянската азбука, която позволява превода на византийски религиозни съчинения за целите на богослужението, поставят началото на една културна революция, надхвърляща границите на славянския свят.“

Така бе осъществен през Атлантика лаконичен диалог върху ценностите на европейската цивилизация, който дава подтик за нови проучвания и размишления на следващи поколения учени от различни страни. Остава да уточним, че професорът от Тулуза като юрист е посветил десетилетия на средновековните ереси и има основополагащи трудове върху същността на Инквизицията.

Изпитвал с години вътрешно влечение към България, до 75-тата си година акад. Дюверноа не бе я виждал с очите си. Канен бил за някакъв симпозиум във Велико Търново,

но, но не успял да си купи навреме билет за самолета. Сега бе дошъл за научната конференция „Богосмилството и средновековната европейска култура“, уредена в края на септември 1991 г. от Българската академия на науките съвместно с Центъра за катарски проучвания „Ръоне Нели“ в Южна Франция.

Сред малобройна аудитория гостът от Тулуза предизвикваше възхищение с живата си мисъл и пъргавост, непривични за годините му. Поясни, че всъщност е академик. Разказа, че в Тулуза още от 1323 г. има Празник на цветята. Тогава седмина френски поети, заедно с градските консули решили, че на всеки 3 май ще награждават културен деятел с цвете от чисто злато. Първата награда била теменужка, имало шипка, детелина и прочие. Така продължава вече шест века. Отличават се не само литератори, но и историци. През 1976 г. Дюверноа получава златна теменужка за цялостното си научно творчество. Според правилата прочел пред публика в една от големите зали на града избрани откъси от своите съчинения.

И така академик Дюверноа с радост прие да отговори на няколко въпроса специално за Кирило-Методиевския вестник. Помолих го да уточни съобщението, изнесено за първи път в неговия доклад пред симпозиума, според което посвещението на катарите с книга върху главата издава българския произход на това религиозно учение.

„Катарите и богосмилите са имали ритуал, който за тях е носел значението на покръстването. Както е казано според апостоли-те, при този ритуал Светият дух се предава чрез поставяне на ръката на проповедника върху главата на новопосветения като същевременно са поставяли върху главата му и книга – Новия завет.

В търсенето на евентуалния произход на този ритуал е установено, че почти всичките негови съставки са почти напълно идентични с подобен ритуал за покръстване в православните църкви и манастири. Достоверно известно е, че такъв ритуал с поставяне на книга върху главата при посвещението не е съществувал в гръцката църква, макар и православна, а го има в старославянската или източнославянската църква. Последното е сигурно доказателство за българския произход на катаризма.

Този извод отначало е направен през XIX в. от един сърбин на име Петранович, който сравнява Катарския требник с южнославянски и гръцки требници. През 50-те години на миналия век друг сръбски учен, Мая Милетич, в писмо на италиански език предава описание на този ритуал, изследвайки босненското християнство. Бошнякът Радослав също обсъжда този ритуал в сравнение с каталанския

Рис. Живко Петров (VI-а кл.)

и оксиданския ритуали, разпространени в Южна Франция.“ (Става дума за съчинението „Апокалипсис“, написан на народен босански език от Радослав за Гоислав по времето на крал Стефан Томаш (1443-1416) и епископа на патарените Ратко, по славянски ръкописи във Ватикана.)

„Добре, в какъв смисъл това посвещение с книга върху главата отвежда към Кирило-Методиевото наследство?“ – попитах.

„Очевидно е, че учението на катарите, което достига до Атлантическия океан, тръгва навремето от България. Но не можем да се върнем по-назад от Презвитер Козма и неговата Беседа против богосмилите, сиреч средата на X век. Следователно пряка връзка с епохата, когато са живели и творили Кирил и Методий и техните първи ученици, не може да се направи. Когато се появява богосмилството, в България вече съществува развита религиозно-литературна традиция, чиято основа полагат именно двамата братя Кирил и Методий.“

По време на интервюто разгръщахме Кирило-Методиевския вестник (брой 16 от май 1989 г.), в който върху две страници е представена единствена по рода си фреска от Мъглижкия манастир в Стара планина между Казанлък и Стара Загора. Там през 1909 г. с дарението на ирландеца Пиърс О'Махони възрожденският зограф Петьо Ганин изобразява славянските просветители Кирил и Методий редом с покръстител на Ирландия Св. Патрик. Появата им заедно в една сцена не е никак случайно, като се има предвид проповедническата действителност на ирландските монаси в ранното Средновековие, което прави духовна връзка с дейността на Кирило-Методиевите ученици в Средна Европа.

„Следователно идеята за обща Европа е много стара!“ – възбудено откликна акад. Дюверноа. „През Средновековието връзките между отделните части на континента са се осъществявали много по-лесно, отколкото в съвременността. За това по-късно са спомогнали и кръстоносните походи. Сега предстои границите между отделните държави да отпаднат постепенно. Но езиковите прегради между отделните народи трябва да се запазят, защото те са условие за тяхната културна самостоятелност. Иначе всички ще трябва да проговорят на английски.“

Многозначителната усмивка на

академика от Тулуза, изследовател на ересите и Инквизицията, отведнъж сваля притеснението ми заради незнанието на родния му език. Тя означаваше ответно притеснение, колкото и да е странно: „Нали и аз от своя страна не мога да говоря и пиша по български...“ А би трябвало, ако иска да чете в оригинал съчинението на Презвитер Козма.

Нещо важно: според акад. Дюверноа отначало думата „бугр“ не е била ругатня, в каквато впоследствие се превръща. Тя просто означава „българин“. По време на кръстоносния поход срещу албигойците, който папа Иннокентий III предприема в началото на XIII век, нашествениците са пели поема на старофренски език, която в началото си съдържа позоваване на „онези от България“, както са наричани катарите.

Очарователната директорка на Центъра за катарски проучвания д-р Ан Брьонон специално за участниците в симпозиума пусна запис на тази поема. Незнанието на старофренски не попречи да се възхитим на срещата с далечното минало, в което сме оставили следа, както и на невероятните цветни диапозитиви от катарските манастири из Южна Франция. Видяхме нагледно как жените последни са защищавали крепостите на катарите, понеже според постулатите на това учение те имат право да бъдат проповедници наравно с мъжете.

И отново идва ред на свидетелството на агронома от Тракия Атанас Андреев. Някъде из Северна Африка той среща млад мъж от Париж, който е тръгнал като него да скита по гурбет из пустини и оазиси. Заговорват си за живота. Французинът се изповядва, че е оставил младата и хубавата жена в големия град самичка без надзор. Страховете на елинпелинов Андреа от разказа „Косачи“ спхождали и него. „Ти си за убиване – как можеш да я оставиш такава жена сама и да тръгнеш на майната си“, рекъл му на новофренски с български акцент тракийският земеделец, след като разгледал някои семейни фотографии на новия си приятел над чаша червено вино. „Ами нали вие, българите, още навремето ни научихте на това“, бил отговорът.

Сиреч богосмилски корен е днешната безмерна еманципация на жените. А щом като е тръгнала тази мода от България, добавям аз, следва тъкмо българките първи да въведат равновесие в нея.

(1991)

Акад. Жан Дюверноа

„Всички достигнали до нас сигурни исторически факти доказват единството между катарството и богосмилството. Българският произход на тази единствена по рода си религия се потвърждава от предходността на богосмилския феномен, а също чрез доверяването на катарските връзки с България, независимо дали те са научни или фолклорни (каквото е например произходът на френската дума „бугр“).“

Синтез на руския дух

Българска книга за подвига на декабристите издадена в Русия в 250 000 тираж

Бригита Йосифова

На 14 декември 1825 г. на Сенатския площад в Санкт Петербург избухва въстание. Размирни полкове начело с висши офицери отказват да положат клетва за вярност към новия император Николай Първи. Въстанието е разгромено с топове, бесилки и жестокост. Цяла нощ палят огньовете на площада, за да приберат трупове и ранените, да изринат кървавия сняг и да заличат следите от разправата. Така започва една велика летопис: въстанието на декабристите.

Оттогава, вече два века, животът и делото на младите бунтовници дворяни е тема, която непрекъснато се изучава и изследва. Техният чист порив и жертвеност респектираха света. За първи път в Русия въстаналите са имали ясна революционна програма, наречена „Руска правда“. С нея са искали коренно преустройство на страната, премахване на крепостното право. Имали са и своя организация с клонове в други градове. Победителят Николай I след разгрома на въстанието се сблъсква с неочакван парадокс. Императорът бил уверен, че петте бесилки, на които загиват водачите на въстанието, ще сплашат народа. Сенките на тези бесилки ще стреснат свободомислещите. И, най-вече, ще заличат от паметта на хората идеалите на декабристите за свобода, за конституция и република. Самодръжецът разчитал, че 120-те въстаници, изпратени на каторга в далечен Сибир, ще бъдат забравени. Но още приживе, в продължение на три десетилетия заточение в Сибир, заточениците присъстват в руското обществено съзнание. Не ги забравят!

Мислеща Русия продължава да следи, да мисли и говори за живота им. Херцен е силно вдъхновен от декабристите: профилите на петимата обесени красят неговия свободен вестник „Полярна звезда“ в Лондон. Той възкликва:

„От висотата на своите бесилки тези хора разбудиха душата на новото поколение. Развързката падна от очите.“

Така се случи, че живях дълги години в Москва, където работех като кореспондентка. И неусетно, кажи-речи незабелязано, се увлякох по декабристите. По това време обичах да обикалям московските антикварни книжарници, събирах книги по история. Светът на букинистите и антикварните книги беше ме обхванал и увлякъл, събирателството стана мой нов свят. Намирах невероятни богатства: хроники на пътешественици от XVI век, биографични изповеди на маршалите на Наполеон. Намерих и голяма библиографска рядкост: описание на Русия от същото време – дело на знаменития холандец Олеариус с 40 надиплени гравюри. Кръстосвах цяла Москва, опознавах всичките ѝ райони, запознах се с букинисти и събиратели. Те, книгите, станаха мой щастлив опиум. Един ден ми попадна том със зелени корици, без заглавие, казаш беше анонимна книга. Не я оставих настрана, а любопитно я разтворих. Бяха спомени, издадени през 1906 г. в Санкт Петербург, едновременно на два езика – руски и френски. Бях зашеметена от радост! Все

едно, че поех в ръце буца злато: намерих „Записките на княгиня Мария Николаевна Волконска“. Тази книга ме омагьоса завинаги. Написана е във формата на писмо до сина на декабристката. Една княгиня разказва не за балове, а за идеите, борбата и подвига на своя съпруг, декабриста княз Сергей Волконски. Тя иска нейният син да знае защо един аристократ, генерал и герой от войната срещу Наполеон, доброволно е искал да се откаже от княжеската си титла, богатствата, генералското си звание – в името на свободата на крепостните селяни, в името на една бъдеща свободна Русия. Една покъртителна майчина изповед с обръщение „Миша мой, ти ме молиш да напиша...“ Бях намерила рядък, разтърсващ исторически документ. Спомените са не само талантливо написани, но рисуват епохата, нравите и идеалите на декабристите. Княгиня Мария Волконская защитава политическите възгледи на княз Волконски и дава великолепни потрети на неговите другари. И „заболях“ по декабризма.

Увлечението ми се поощряваше от руските ми приятели историци. Само руските хора могат така сърдечно да отворят и домовете, и сърцата си! След време, когато разбраха, че пиша книга за декабристите, поканиха мен, чужденката, в недостъпните за онова време исторически архиви. Заместник-директорката на Пушкинския музей Елена Владимировна Муза ми помогна да се запозная с епистоларното наследство на някои декабристи. Там, в музея, намерих и купчина неизвестни, непубликувани писма на 22 – годишния Николай Панов. Позволиха ми да използвам в книгата си извадки от тях. Така стана, че у нас в България, след 170 години ние първи чухме гласа на руския революционер Панов. Аз държех в ръце избелели от времето листа. Те бяха пропътували хиляди километри с пощенски дилижанси, за да стигнат, най-сетне, Санкт Петербург. И брат му да прочете тъжната молба: „Не забравяйте вашия приятел и брат Николай Панов.“

Аз заживях с декабристите като с живи хора. Събирах всичко, което можех да намеря, свързано с живота им. Дори намерих извънредно рядката книга „Записки на декабриста“ (спомени на барон Розен), издадена в Лайпциг през 1870 г. Тя липсваше дори в Историческата библиотека в Москва. Запознах се с протоколите на Следствената комисия, с писмените показания на самите декабристи.

Един ден купих невероятна книга за въстанието, този път издадена по заповед на Николай Първи единствено в 25 екземпляра. Тя била предназначена за членове на царското семейство, но в угода на самодържавието. Много ми помагаше прекрасният руски учен пушкинист Дмитрий Благой. Един от най-големите историци на Русия Натан Ейделман, не само ми даваше съвети, но щедро ми предостави своята лична библиотека. Работех в кабинета му! Как да забравя добрината на жена му Елеонора и дъщеря им Тамара? Те се катереха на висока стълба, за да стигнат и ми намерят някой стар алманах или нужна книга. Ето защо смятам, че годините ми в Русия бяха най-щастливите ми години. Твърдя, че няма по-великодушни, по-сърдечни и жертвени от руските хора. Книгата ми „Декабристите“, която излезе у нас в две издания, заинтересува руското издателство „Прогрес“. Поискаха да я разширя и допълня за руския читател. Тя беше преведена и претърпя също две руски издания с огромен тираж от 250.000 екземпляра.

Авторът е старши научен сътрудник, български писател и публицист, който сега живее в Лондон.

Паметник на Ф. М. Достоевски в Добрич (2008). Худ. Христо Илиев

Александър Пушкин Към Чаадаев

Любов, надежда, тиха слава
духът, измамен, ви желя,
а младостта ни се стопява,
тъй както утринна мъгла.
Но в нас гори мечта велика-
от власт съдбовна угнетен,
да трепва всеки окрилен
отечеството щом го вика.
И чакаме със страст горяща
свещения свободен ден,
тъй както чака упоен
младежът първата си среща.

Със свободата щом горим,
дорде туптят сърцата честни,
на Майка Рус да посветим
мечти и пориви чудесни.
Ще грейне в близки времена
звездата на омайно щастие,
ще скочи спящата страна
и над сломено самовластие
ще блеснат нашите имена.

(1818)

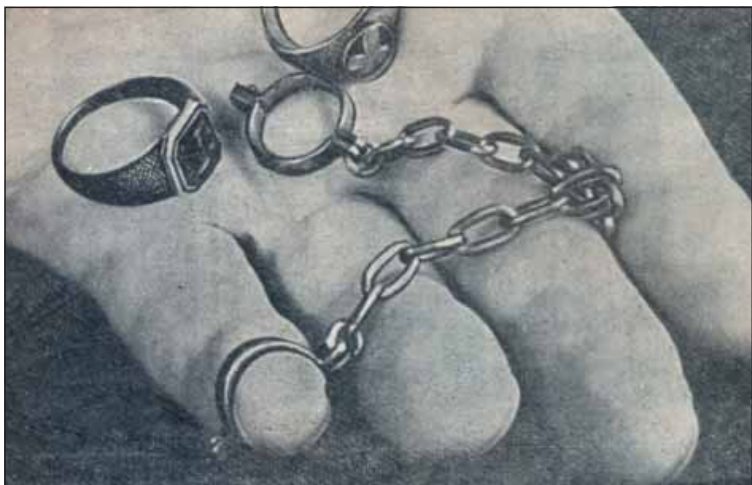
Превел Светлозар Жеков

Пръстени от вериги

През 1856 г. в дълбоките сибирски руди идва вестта за амнистия на участниците в декемврийското въстание в Санкт Петербург. Мнозина от освободените си вземат за спомен звено от веригите, с които са били окочвани. Взема подобно звено и декабристът княз Сергей Волконски. Когато се завръща в Москва, той поръчва на един изкусен ювелир да измайстори два пръстена от веригата – за себе си и за своята жена княгиня Мария Волконска, която го съпровожда по време на заточението в Сибир.

Двамата съпрузи Волконски носят тези пръстени до края на живота си. Върху пръстена на съпругата има изображение на кръст – като знак, че тя споделя с мъжа си несгодите и трудностите на сибирското заточение.

Тези пръстени съхранява световноизвестният колекционер на всякакви ценности Николай Никифоров от руския град Тамбов.

Пръстен от вериги. Притежание на княз Сергей Волконски и княгиня Мария Волконска

„Пушкин и декабристите“ (фрагмент). Худ. Андрей Горгоц (1990)

Седмото поколение

От Умниковото училище всред Габрово до Нобеловия комитет

Разговор с чл.-кор. проф. д.фз.н Ангел Попов

С обща мисъл за Васил Априлов под стряхата на Св. Климентовия университет разгръщаме енциклопедичния справочник „Габровци на XX век“, издаден през 2001 г. със съставител Милка Пурел, дългогодишна преподавателка по руски език в Умниковото училище. Ето стр.160:

„Ангел Сашев Попов. (Роден на 4 март 1942 г.) Представител на седмото поколение от фамилия Умникови. Учи в Първо основно училище „Радион Умников“. Завършва през 1960 г. Априловската гимназия със златен медал. Висшето си образование завършва в Електротехническият университет „А.С. Попов“ на Ленинград – най-стария подобен университет в Европа, като инженер-физик. Там защитава кандидатска дисертация, а през 1990 г. – докторска дисертация в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Доцент, професор по физика на полупроводниците, ръководител на съответната катедра в продължение на 10 години. Заместник-ректор по научната дейност на Софийския университет.

Има около 200 научни публикации предимно в международни списания, цитирани стотици пъти, от които десетки в чужди монографии и справочници. Съавтор е в две научни монографии и самостоятелен автор на други две монографии, посветени на техниката на полупроводниците и нанотехнологиите.

Знак за високо международно признание е избирането му за член на Американската физикотехническа асоциация и включването в енциклопедиите „Кой кой е в Америка“ и „Кой кой е в света“.

През 1996, 2000, 2002 и 2008 г. е номиниран от международния Нобелов комитет за предлагане на кандидати за Нобелова награда по физика. През 1996 г. става член на Националната комисия на ЮНЕСКО.“

Проф. Попов е почетен член на Съюза на физиците в България и негов заместник – председател, почетен председател на Софийския клуб по физика и председател на Софийския клон на физиците, заместник председател на научната комисия по електротехнически науки, електроника и автоматика при Висшата атестационна комисия. Награден е с почетен знак „Марин Дринов“ за заслуги към Българската академия на науките, а през 2008 г. е избран за неин член-кореспондент. В момента е заместник – председател на Съюза на учените в България.

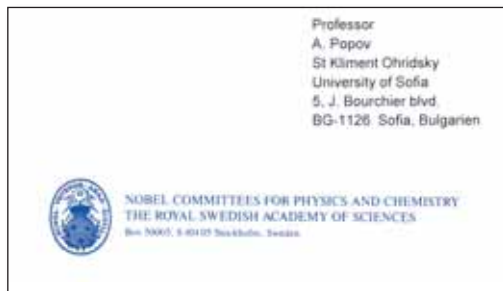
Делили една и съща класна стая в гимназията, заемаме се да внесем живост към гореизложеното изброяване на длъжности и награди. – Говори се, че лично си разговарял със Стивън Хокинг, когото считат за съвременния Айнщайн...

– Това стана през 1985 г. в университета „Сейнт Ендрюс“ в Шотландия, близо до Единбург –

третия по престиж университет след Оксфорд и Кеймбридж. Там беше свикана елитна конференция по физика на дълбоките нива в полупроводниците. Две години преди това на подобна конференция в Унгария бях цитиран от банките и белоруският учен акад. Валентин Ткачов ми каза: „Вие сте вече знаменитост!...“ В „Сейнт Ендрюс“ бях единственият българин и отново бях цитиран. Това даде и начало на монографията

Проф. Ангел Попов получава почетен знак „Св. Климент Охридски“ със синя лента за цялостна научна дейност (2002)

ми „Дълбоки центрове в А 3 В-5-полупроводници“. Оттогава имам публикувани повече от 45 статии по тези въпроси, многократно цитирани в международни научни списания и монографии.

В онези години Хокинг още не беше станал светило в науката. Когато ме представиха на него, стана дума за единната теория във физиката, с която се обясняват силните и слабите взаимодействия, електрически и гравитационни полета, с които е свързана неговата теоретична постановка за образуването на Вселената и зараждането на черните дупки. С Хокинг сме родени в една и съща година. Но контактът с него е много труден. Все пак обменихме мисли относно неговите теоретични постановки. По-късно общувах с Пен Роуз, неговият съавтор в теорията за черните дупки.

Безспорното международно признание естествено довежда до участие в научната космическа програма „Шинка“ на втория български космонавт Александър Александров чрез първия успешен експеримент за получаване на суперйонни кристали в условия на микрогравитация, наречен „Климент-Рубидий“. Чрез него Охридският първоучител символно се

извисява до висотата на съвременната техника. Същността на експеримента е получаване на кристали от суперйонния проводник. Това се осъществява върху бордовата апаратура на орбиталната станция „Мир“.

В Деня на космонавтиката – 12 април космонавтът Александър Александров написа собственоръчен автограф за изданието „Денница“ по случай 200-годишнината от рождението на Васил Априлов:

„Васил Априлов, роден в годината на Великата френска революция, има безспорен принос за развитието на просветата, науката и културата.“

– А има ли противопоставяне и вражда между физици и лирици?“, припомняме си отдавнашен спор.

– Когато създаде нов физически модел, един физик изпитва несравнима радост наистина-е отговорът.

– В същото време проникването в тайните на физическия свят води до някаква близост с религията. Известно е, че най-големите днешни физици са дълбоко религиозни...

– Да, наистина религията не е твърде далеч от физиката. В момента сме стигнали до максималните дълбини на материята. Имаме модели за всичките нейни

Писмо от Нобеловия комитет по физика и химия при Кралската шведска академия на науките до проф. Ангел Попов.

основни структури. Добре, а коя е движещата им сила? Считаме материята за самоорганизираща. Но има и обратна сила – антиматерията. Обясняваме, обясняваме, обясняваме и най-сетне преставаме да обясняваме. Но това е много обширна тема за дълъг разговор... Невинаги една теория може да се потвърди чрез експеримент. И това невинаги ни дава на нас, физиците, основание да бъдем еднопосочни в трактовките си. Намесва се интуицията ни на учени и изследователи. А доказателствата идват по-късно...

Отваряме дума за нашия преподавател по физика Стефан Арменски, който имаше дар слово и умееше да увлича, сетне израсна и като учен, стана доцент, професор и ректор на Техническият университет. А нали заветът на Априлов е Габровското училище да стане и „училище на високите науки“.

Прекъсваме разговора отново с обща мисъл за Васил Априлов. „Винаги съм го считал за висш интелгент! Даровит стопански деец, способен да натрупа значително състояние, което отдава на духовното изграждане на бъдеща България. Европейски известен и европейски признат.“

Ил. П. също от XI-а кл.

Рис. Виктория Велчева (V-а кл.)

Рашо или Радион И на изток, и на запад

Радион Петрович Умников е роден през 1825 г. в габровските колиби Умниците. Получава кръстно име Рашо. Невръстен остава без баща. Отглежда го брат му, който го праща да учи в Габрово. После става чирак при брат си. Сетне отива да чиракува в Търново. По-късно замолва близките си да го пратят на учение в Русия, понеже там вече бил заминал най-старият им брат. Малкият Рашо тръгва с майката на Николай Палаузов за Одеса. Там става чирак в бакалницата на Палаузови, понеже брат му по това време бил отишъл в Гърция. Русите го именуват Радион. Усетил се самостоятелен, той се преселва в Харков. Заради благотворителната му дейност получава званието „Потомствен почетен харковски гражданин“. Извиква при себе си две сестрини деца, които завършват Харковския университет, който самият той е завършил.

Радион Умников

През 1864 г. Радион Умников подарява на Габровското училище една шеста част от къща в Букурещ. Общината получава от нея приход повече от 50 000 гроша. Съобразно завещанието на Умников Габровската община получава допълнително от нея приход повече от 25 000 гроша. (С подобна сума е била въоръжавана българска чета във Влашко като Ботевата! ...) С тези пари през 1892 г. в центъра на града е построена сграда, станала известна като Умниковото училище.

Радион Умников умира през декември 1881 г. в Харков, където е погребан.“

Додатък от праправнука

По бащина линия родът идва от Брацигово и в него има много свещеници. Прадядото Антон е имал висше образование, като завършва търговски отношения във Виена. Дядото Ангел става доктор по правни науки в Лозана, женен е за италианка. Бащата завършва френски колеж.

По предание родът идва в Габрово малко подир Рачо Ковача, основателят на града. Неговите хора били кожари. Заселват се в махала Падалото. Нарекли ги Умниковите, понеже били сръчни и предприемчиви. Прадядото Тодор бил много добър табак, а прабабата Ана – самоука шивачка. Моят дядо Пенчо можеше всичко – от тенекеджийство до фина механика. Става локомотивен машинист и кара личния влак на Фердинанд, когато царят посещава този край. Ходи с него на лов, ремонтира ловната му пушка. Неговата жена Тинка завършва Стопанското училище. Раждат им се пет деца и всичките добиват средно образование.

Като ученик в прогимназия „Радион Умников“ винаги ме представяха като правнук на училищния патрон.

„Св.Св. Кирил и Методий“. Стенопис в църквата „Успение Богородично“ в Пампорово (2008). Худ. проф. Тома Върбанов

Глаголица от XI век

„В името на Отица и Сина и Светия Дух

Аз, абат Дръжих, написах това в земята, която хърватския крал Звонимир подари на връх деня на Св. Луция пред свидетели: жупан Десимир от Кробоаво, Мартин от Лика, Прибенеж от Винодол, Яков от Оток. Този, който това отрече, нека Бог да го прокългне и 12-те апостоли и 4 евангелисти, и Св. Луция. Амин.

Който тук живее да моли Бога за нас.

Аз, абат Добровит, построих тази черква заедно с деветимата си братя във времето на княз Косма, който владееше цяла Крайна. Тогава имаше манастир „Св. Микула“ в Оточац, заедно със Св. Луция.“

Превод от хърватски език Ана Райкова

Един от най-старите запазени текстове на глаголица, написана около 1100 г. С нея хърватският език навлиза в областта на писмеността. Намира се в с. Башка на о-в Крък, в северната част на Адриатическото крайбрежие в Република Хърватска.

Намерен е през 1851 г. в църквата „Св. Луция“ в Юрандвор в Башка на о-в Крък. От 1934 г. оригиналът се пази в Хърватската академия на науките и изкуствата в Загреб. Още две части от него са намерени през 1957 г. Отбелязва дарението на земя от страна на хърватския крал Звонимир на бенедиктинския манастир по времето на абат Дръжих. Надписът е на глаголица на старохърватски, който е смесица от чакавското наречие и църковнославянски (старобългарски) език.

♦ ♦ ♦

Глаголица. Една от старобългарските азбуки. На нея са написани най-древните и най-авторитетните старобългарски книжовни паметници. Като обикновено писмо се използва в българските земи, а частично в други славянски области докъм XII в., след което е изместена напълно от кирилицата (респ. от латиницата). Много по-късно се е използва само т. нар. хърватска (ъглеста) глаголица – вариант на старобългарската глаголица със значителни изменения в стила на буквените начертания, появили се може би под влияние на широко разпространилия се през XI–XII в. в Южна Италия и Далмация монтекасинско-бенвентски латински шрифт.

Петър Илчев, Кирило-Методиевска енциклопедия, том. I, София, 1985.

Не с меч, а със слово

„Народни благодан“ – празникът на славянските апостоли Кирил и Методий в Хърватия

Проф. Светлозар Елдъров

Известно е, че католическата църква преоткрива сравнително късно значението на Славянските апостоли като могъщ фактор за религиозно въздействие и утвърждаване на национална идентичност. Първата по-мощна проява е честването на 1000-годишнината от началото на евангелизаторската мисия на Кирил и Методий във Великоморавия през 1863 година. Пред приближаващия юбилей познатият ни и от нашата история епископ Йосип Юрай Щросмайер отправя настоятелна молба до папа Пий IX да се предприемат усилия за откриване на гроба и мощите на Св. Константин-Кирил Философ. Съхранявани през вековете в римската базилика „Сан Клементе“, в края на XVIII в. при бонапартистката окупация на Вечния град мощите на светеца изчезват. Молбата на хърватския епископ е уважена и по нареждане на папата са предприети археологически разкопки, които през 1862 г. се увенчават с частичен успех чрез откриването на фреските с ликовите на Солунските братя.

Две десетилетия по-късно, пак по инициатива на Щросмайер, новият папа Лъв XIII отново привлича вниманието на католическия свят върху делото на Кирил и Методий. Така се стига до енцикликата „Grande typus“ от 1880 г., която определя датата 5 юли за техен религиозен празник в календара на Католическата църква. На тази дата през следващата 1881 г. се провежда първото голямо международно честване на Кирил и Методий. Над 1400 поклонници – главно хървати, словенци, чехи, словаци, поляци и украинци от Австро-Унгария, посещават базиликата „Сан Клементе“ в Рим, за да отдадат почит на Славянските апостоли. В празненствата взема участие и малка българска делегация, съставена от неколцина униатски свещеници от Македония и Одринска Тракия, начело с епископ Нил Изворов, духовен и граждански глава на българо-униатската общност в Османската империя. В такава църковно-религиозна рамка се развива и процесът на популяризиране на кирилометодиевската символика сред хърватите. Тя впрочем има стари традиции в хърватското общество заради съхранилите се в някои райони глаголически текстове и славянски църковни служби. На тази жива историческа основа преходът на празника от лоното на църквата в сферата на обществото е по-лесен и естествен. В края на XIX в. в Загреб и други градове на страната започват да се появяват благотворителни или културно-просветни дружества, именувани на Славянските апостоли. Сред тях като най-дейна се издвоява Дружбата „Св. Св. Кирил и Методий“ за Истрия. Учредена през 1892 г. в гр. Опатия, тя си поставя за цел да се бори срещу италианското културно и политическо влияние в полуостров Истрия, упражнявано от

организацията Лига национале. В първите години на XX в. в тази кауза се включват и интелектуалните кръгове в Загреб. През 1906 г. там е учреден Клуб на кирилометодиевите зидари, който дава живот на разнообразни инициативи за събиране на средства за хърватските училища в Истрия. Все по това време на мода излизат календарите, които използват имената и образите на Славянските апостоли. Най-популярен сред тях се показва „Календар за хърватския народ „Св. Св. Кирил и Методий“, който се появява през 1903 г. и се издава в продължение на 18 години.

Така през първото десетилетие на XX в. имената и делото на Кирил и Методий, също както в епохата на Българското възраждане от 50-те до 70-те години на XIX в., се превръщат в символ на хърватската национална идентичност и в знаме на борбата срещу чуждите културни влияния. Дружбата „Св. Св. Кирил и Методий“ за Истрия и Клубът на Кирило-Методиевите зидари възникват като отговор на пропагандната дейност на италианската Лига национале в Истрия и Далмация и австрийския Шулфериайн и унгарското дружество „Юлиан“ в Славония. В разгара на това културно-национално противопоставяне, впрочем не по-малко остро от борбата между българщината и елинизма, някак естествено се стига до идеята за честване Деня на славянските апостоли по католическия календар като общонароден хърватски празник. Първото Кирило-Методиево честване с граждански празненства е уредено през 1909 г. в Истрия. Спонтанният радушен прием сред тамошната хърватска и словенска общественост насърчава хърватския културен елит да експериментира на следващата година в общонационален мащаб. За целта на 20 юни 1910 г. в Загреб е учреден Централен комитет от 60 души, в който влизат представители на всички съсловия, партии, организации и дружества. Комитетът, под председателството на проф. Рудолф Хорват, официално обявява 5 юли, денят на Кирил и Методий по католическия календар, за „народни благодан“ – общонароден хърватски празник.

В навечерието на празника градската управа на Загреб се обръща към гражданите със специално въззвание, с което дава указания как да бъде честван денят на Славянските апостоли. На 4 юли целият град осъмва украсен с хърватски знамена. Надвечер на площада пред театъра се събират членовете и симпатизантите на десетина хърватски дружества – дамски, музикални, певчески, гимнастически, академични, благотворителни и пр. Оттам множеството тръгва на шествие през централните загребски улици, за да завърши пред университета, където проф. Рудолф Хорват държи слово за значението на Кирило-Методиевия празник. На другия ден след

тържествената църковна служба се организират народни празненства. Приблизително по същия начин минава честването и в поголемите хърватски градове.

С всяка следваща година Празникът на Кирил и Методий в Хърватия се обогатява с нови и нови елементи. Още от 1910 г. става обичай в шествията да се носят запалени фенери, да се развяват хърватски знамена и да се пее хърватският химн „Лйена наша домовино“. След тържествената литургия по улиците и площадите на градовете тръгват жени и девойки, които събират помощи за хърватските училища. Въпрос на чест става в този ден да се носи специален знак – липов лист върху червено-бялосиня кокарда или просто трицветни национални ленти и панделки. Дами от висшето общество се опитват да наложат елементи от традиционната хърватска носия като част от официалното вечерно облекло.

Празникът на Славянските апостоли Кирил и Методий в Хърватия възниква и се утвърждава като културна манифестация, символ на борбата срещу чуждото влияние в областта на образованието и културата и като инструмент за утвърждаване на идеята за славянския произход, традиция и солидарност като част от националната идентичност на хърватите. Неслучайно в словото си на първото Кирило-Методиево честване през 1910 г. проф. Рудолф Хорват изрично подчертава:

„Хърватите са победени не с меч, а с дипломация, затова те се уповават на Славянските апостоли Кирил и Методий, а не на Крали Марко.“

Политическият подтекст на Кирило-Методиевите чествания обаче не подлежи на съмнение, най-малко за неговите вдъхновители и организатори. Най-пряк е в. „Хрватска слобода“, орган на Партията на правото, който открито заявява:

„Дай Боже, този празник на хърватското единство да се превърне в празник на хърватската свобода!“

Затова не е чудно, че през 1913 г. австро-унгарските власти забраняват каквито и да било публични мероприятия около 5 юли, освен благотворителната дейност. Избухналата през следващата година Първа световна война всъщност криминализира Празника на Кирил и Методий като превръща публичната демонстрация на славянофилски чувства в углавно престъпление, строго наказуемо по Военно-процесуалния кодекс.

След войната кирилометодиевската идея като символ на хърватската национална идентичност е погребана под политическата идеология на югославизма, според който сърбите, хърватите и словенците са един народ с три имена.

Авторът е от Института по балканистика при Българската академия на науките.

От прапорщик до генерал

Стефан Паприков – „любимецът на Певчи мост“

Д-р Иван Иванов

Професионалният военен, дипломат и общественик Стефан Паприков изминава дългия и труден път от прапорщик до генерал, министър на войната и дипломат, министър на външните дела и вероизповеданията, управляващ Министерството на обществените сгради, пътищата и съобщенията, народен представител, което го превръща в безспорен авторитет и една от водещите личности в политическия живот на страната в годините от Освобождението до първото десетилетие на XX век.

Генерал лейтенант Стефан Георгиев Паприков е роден в Пирдоп в семейството на търговец от Смирна на 24 април 1858 г. Учи в родния си град, след което заминава при вуйчо си в Панагюрище, за да продължи образованието си и изучи занаят. През учебната 1875 – 1876 г. е учител в местното училище. Революционната обстановка в столицата на Априлското въстание завладява 18-годишния пирдопчанин.

Оцелял като по чудо в погрома на съзаклятието, младият учител с възторг посреща обявяването на Руско-турската война през 1877 г., станало в деня на неговия 19-и рожден ден. Може би този знак на съдбата се оказва решаващ за неговия личен и обществен път до върховете на българското офицерство и дипломация.

Вдъхнал от мириса на барут от гърма на черешовите топчета, той е сред първите, записали се за юнкери в новосъздаденото военно училище в София. На 10 май 1879 г. княз Александър Дондуков-Корсаков обявява заповедта за производство на кадетите в офицерско звание прапорщик. Като „*първи по разред*“ Стефан Паприков е зачислен в състава на I-ва пеша дружина, разположена в новата българска столица. През месец ноември същата година му е присвоено званието подпоручик.

През 1880 г. е обявен конкурс за 8 български офицери да продължат военната си подготовка и образование в руски генералски академии. Подпоручик Стефан Паприков е един от тях. В продължение на 3 години той овладява военните науки и трупна опит от прославените руски генерали в Николаевската военна академия в Санкт Петербург. Завършил с отличие престижното училище за висши командни кадри, през 1883 г. подпоручик Паприков е назначен в състава на 12-а пехотна дружина – Варна. По това време се запознава и с бъдещата си съпруга – Теодора Поппенчева Димитрова и семейството ѝ. Година след това – буквално седмици преди избухването на Сръбско-българската война, двамата се венчават.

Военната му кариера също се развива блестящо. Със заповед на военния министър на 21 февруари 1884 г. той е назначен за командир на 12-а Оряховска пехотна дружина. А от началото на следващата 1885 г. вече като поручик Паприков е привлечен на длъжност в Генералния щаб на войската. Едновременно с това е и в щаба на 3-та пехотна дружина в Русе, която на ученията през лятото постига най-добър резултат в стрелбата и бойната подготовка за цялата българска войска. Поручик Паприков

Ген. Стефан Паприков (1858-1920)

получава благодарност лично от военния министър, а на 30 август княз Александър I издава заповед за предсрочното му повишаване в звание капитан.

Той е сред първите, които в полунощ на 2 ноември 1885 г. научават за началото на военния конфликт със Сърбия. Пощенската палата в София се превръща в щаб-квартира на българската армия. А капитан Паприков е почти денонощно край телеграфа. Изключително точните му и навременни заповеди спасяват от обкръжаване няколко български части. Други войскови единици той насочва към овладяване на стратегически за отбраната на Сливнишката позиция височини, с категоричната заповед да задържат на всяка цена настъплението на сърбите след войната.

Паприков е един от двамата български офицери, на които след войната е възложено участие в международната комисия, очертала границата на България със Сърбия. Авторитетът му на високоподготвен, принципен, честен, отговорен и опитен воин и командир го нареждат сред главните строители на българската войска. За това говори и фактът, че след войната, през 1886 г., е назначен на високата длъжност „Другар на военния министър“ и е един от обкръжението на главнокомандващия и държавен глава княз Александър I. В продължение на 4 години – от 1887 до 1891, вече майор, Стефан Паприков е началник на Военното училище. По това време и след това той се изявява като историк и теоретик на българската войска – пише история на Сръбско-българската война, няколко учебника по военна администрация, остави и наредби за армията. Безспорен авторитет във военното дело, той е един от приближените и на княз Фердинанд Саксбургготски и устремно расте в кариерата – през август 1895 г. вече е полковник,

пет години по-късно – генерал-майор. Високите достойнства на ген. Паприков му дават и изключително рядко присвояваното звание – „Почетен флигел-адютант на държавния глава“. Само шестима български висши военни са удостоени с него.

От 1895 до 1898 г. той е началник на Щаба на българската армия. А през 1899 г. е назначен и за военен министър. В продължение на седем поредни правителства – от 1899 г. до 1903 г., Паприков неизменно е начело на това важно ведомство. При едно от правителствата е управляващ и на Министерството на обществените сгради, пътищата и съобщенията. В най-високото държавно управление той е заедно с министър-председателите Димитър Греков, Тодор Иванов, Рачо Петров, Петко Каравелов и д-р Стоян Данов. Малкоизвестен факт е, че при формирането на правителството на либералите през 1901 г. в проекта на княз Фердинанд той е посочен като министър – председател и министър на войната. По различни причини до съставянето на кабинет, на който той да е начело, по това време не се стига. Премиер става Петко Каравелов, предвиждан от княза за министър на финансите, а генералът запазва поста си начело на Министерството на войната.

Завършил военна академия в Русия, възпитаник на известния теоретик на военното дело ген. Михаил Иванович Драгомиров, Стефан Паприков е един от най-добрите познавачи на тази страна у нас по това време. И в годините на сближение с руската държава именно на него е поверена отговорната мисия да бъде пълномощен министър на България в Санкт Петербург – от 1906 до януари 1908 и от 1910 до 1912 г. – два много важни периода за българската държава. Княз Фердинанд се изказва ласкаво за пирдопчанина, наричайки го „любимецът на Певчи мост“ – това е адрес, на който се намира руското външно министерство. Ползвайки се с изключително доверие, той е човекът, който в голяма степен спомага за подобряване на дипломатическите отношения между двете страни.

На 17 април 1908 г. Стефан Паприков е повишен в звание генерал лейтенант. Той вече е на висша гражданска длъжност – оглавява Министерството на външните работи и изповеданията в кабинета на демократа Александър Малинов. На 22 септември най-напред в църквата „Св. Четиридесет мъченици“, а след това и пред стените на старата престолнина – хълма „Царевиц“, тържествено е обявен манифестът на цар Фердинанд. От този момент нататък Стефан Паприков поема върху плещите си отговорната мисия да отстоява с всички дипломатически средства суверенитета на страната. Висока отговорност и задължения лягат върху плещите на пирдопчанина, с които той се справя блестящо.

Авторът е уредник на Музея „Луканова къща“ в Пирдоп.

Рис. Мартин Илиев (V-б кл.)

Перущенец родом

Михаил Кръстев

Д-р Тодор Кръстев е министър на правосъдието в кабинета на демократа Александър Малинов и пазител на Държавния печат.

Роден е на 8 ноември – Архангеловден, 1865 г. в Перущица. Възможно е денят на светеца Архангел Михаил да е орисал съдбата му / в черквата „Св. Архангел Михаил“ той едва оцелява край братята си Никола и Рангел, участници в защитата на Перущица от турците/, но момчето е потомък на голям род, в който е имало свещеници, учители и кметове, пък е извадило и късмет да попадне на добри учители. Първ сред тях е Петър Бонев, близък на Георги Раковски от Белградската легия и съратник на Апостола Левски.

След Освобождението се учи в Пловдив със стипендия от 2 400 гроша. По това време негов учител по всеобща история е Петко Каравелов, между тях веднага се установяват добри отношения. Младият Кръстев усвоява от учителя си първите уроци по либерална политика и демокрация и в душата му залегат дълбоко принципите на социална справедливост и демократично управление. Сред другите учители среща имената на Петко Славейков, Георги Данчов, Иван Мърквичка, Карел Шкорпил, Антон Безеншек.

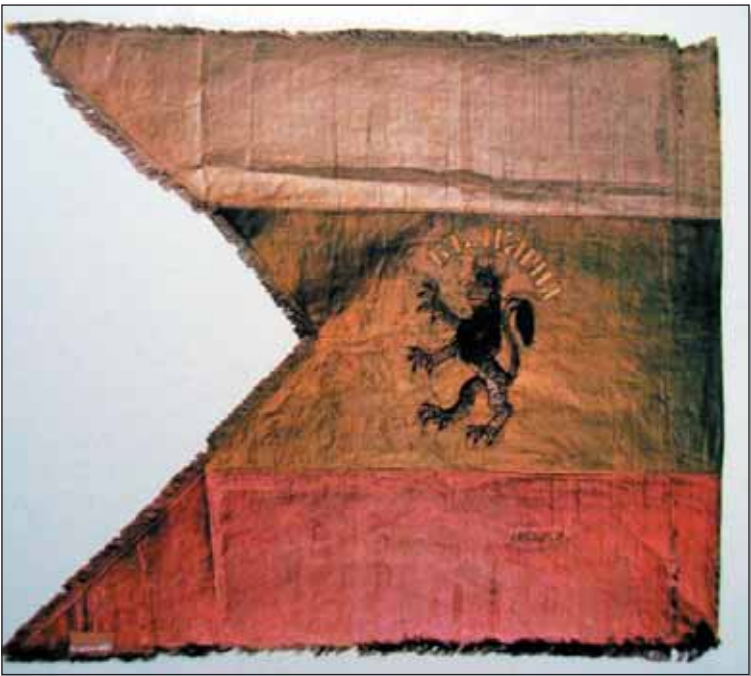
По внушение на тези големи просветители след завършване на училището в Пловдив Тодор Кръстев заминава за Белгия и става студент по право в стария Брюкселски университет като стипендиант на Константин Иречек. Завръща се в България като доктор по право и след малък стаж постъпва като прокурор в Софийския окръжен съд. След това за известно време е адвокат. От 1892 г. той е вече деен член на Либералната партия като участва в изборната кампания. Премества се в Пловдив, основава местната организация на Демократическата партия от 1896 г., издава вестници, участва в обществения живот на града, често посещава родното си място и държи кратки, но мъдри речи за демокрация и свободни избори. Александър Малинов – лидерът на Демократическата партия го има като един от близките си съветници. На 29 декември 1907 г. Кръстев споделя във в. „Народна дума“:

„Ние ще бъдем управляващи, но не политически престъпници. Ще останем верни на себе си и на българската демокрация.“

Малинов оценява и неговата популярност сред обществото, публичистичния му талант и особено приноса му в подготовката на изборите от 1908 г. Затова на 16 януари 1908 г. д-р Кръстев е поканен като министър на правосъдието в кабинета на демократите. Това е първото демократично правителство в новата история на страната. На 22 септември 1908 г. той слага подписа си под Манифеста за узаконяване и признаване на България пред света. Във втория кабинет на Малиновото правителство от 5 септември 1910 г. до 16 март 1911 г. той е министър на земеделието и търговията. Ползва се с изключително добро мнение сред колегите си. За него министър Иван Салабашев казва, че е от онези българи, които имат нужната способност и добра воля, за да бъдат полезни за отечеството си. Ала често той е бил оклеветяван от политически противници и това му докарва неизлечима болест. Д-р Тодор Кръстев умира на 22 юли 1914 г. в Пловдив, където е живял със семейството си. Има двама сина и една дъщеря. Погребан е в старите Пловдивски гробища. Налага се държавата да отпусне средства за погребението му.

Много години не си спомняха за Тодор Кръстев, няма го и в никоя българска енциклопедия. Напоследък служителите на градския исторически музей в родния му град са издирили някои документи и записки за него.

Авторът е правнук на д-р Тодор Кръстев

Знаме, ушито от Стилияна Параскевова от Ямбол за Българското опълчение. Учредителното народно събрание във Велико Търново го посочва като пример при определяне на националния флаг

Запазено място

Полковник Александър Лермонтов, родственик на великия руски поет, освобождава Бургас

„Летяцият“ полковник влиза в местните анали на 6 февруари 1878 г., когато начело на четири пехотни роти и три драгунски взвода с две конни оръдия влиза в Бургас. Въпреки че там го очаква цялото гражданство, от този момент той става известен като Освободителят на града.

Племенникът на поета е едва 3-годишен през 1841 г., когато Михаил Лермонтов загива при дуел в Пятигорск. Във вените му е останала неговата храброст, която го прави командир на „летяция отряд“ на руската армия. По време на освободителната си мисия в България между другото той язди редом с потомък на друг руски гений – сина на Александър Пушкин, носещ името на своя баща.

В деня на освобождението на морския град Лермонтов присъства на благодарствен молебен, отслужен в тукашната арменска църква. За важноста на това събитие говори не само паметната плоча, стояща и днес на стената на красивата църква, но и фактът, че сам той го споменава в донесението си, което изпраща до щаба на руската армия:

„Цялото население се тълпеше по улиците и се събра на площада, където се отслужи благодарствен молебен.“

Бургазлии настаняват героя в красивата двуетажна къща на Пиперови, която той обитава почти два месеца, до края на март. Днес тя е неузнаваема – модерно реконструирана и накичена с рекламни пана, но паметната плоча върху вратата ѝ ни връща към ония времена. На нея е изписано с дърворезба името на Лермонтов, както е наречена тази улица скоро след войната.

И други родственици на Лермонтов участват в освободителния поход на Балканите.

Дъщерята на полковника *Александра* е доброволка, която служи като медицинска сестра в лазарета на ген. Михаил Скобелев. Тя стига и до Сан Стефано, където се среща с баща си. Посещава също Бургас, където подпомага създаването на болница.

Във войната участват и братята на Александър *Михаил* и *Константин Лермонтови*. Войната с Турция от 1828-1829 г. пък помни имената на *Дмитрий* и *Михаил Лермонтови* – по времето, когато скъпият им роднина превежда Байрон и пише стихове, превърнали се в знамение.

Красимир Проданов

Обелиск на опълченците от Врачанския край. Скулптор Пламен Станчев. Осветен на 23 март 2008 г.

Обрат във войната

Битката в Еленския балкан

Христо Станев

Полковник Александър Александрович Пушкин, синът на великия руски поет, се сражава за освобождаването на градовете Елена и Котел

Севски и 36-и Орловски) полка и един драгунски (13-и Орденски) полк с придадени към тях четири-фунтови оръдия посреща организирано настъплението и дава решителен отпор, но под натиска на голямото числено превъзходство и модерно въоръжение е принуден да отстъпи към Елена. На няколко пъти турски черкези правят безуспешни опити да обкръжат смелите защитници на града. След като завземат привечер Елена, турските части се отдават на грабеж. Картината на опустошението е описана от кореспондента на в. „Таймс“, пред чиито очи се извършва погромът. Обезкървените, но сражавали се достойно руски части заемат резервната Йовковска позиция на 6-7 км западно от града. Равносметката от сражението е печална: убити са 968 и ранени 881 войници, 55 офицери, 228 коня, оставени са на полесражението поради липса на тяга 11 оръдия. В плен попадат 250 души. От до-

броволческите български опълченски чети в помощ на руските войски и от местното население загиват 380 души. Прославеният 36-и Орловски полк дава в този бой по-големи загуби, отколкото в Шипченските боеве. С необикновения си героизъм и себеприцание малочисленият 5-6 – хиляден руски отряд не допуска 30-40 – хилядната войска на Сюлейман паша да се добере до Търново и по този начин проваля плана на турското командване. Това разкрива ясно и кореспондентът на в. „Таймс“, акредитиран към щаба на Сюлейман паша. Това сражение по същество може да се счита за продължение на шипченските боеве. Победата на руските войски при Плевен е следствие от битката при Елена. Само 5 дни след спирането на турското настъпление на Йовковата позиция, армията на Осман паша капитулира. Сражението открива възможността да започне заключителният етап на войната, завършил с подписването на мирния договор в Сан Стефано. След като научава за падането на Плевен в руски ръце, Сюлейман паша заявява: „За нас всякакви действия на север от Стара планина са вече безсмислени.“

Спирането на турското настъпление при Елена намира отзвук в европейския печат. Турското правителство сменя доверието си от Сюлейман паша като главнокомандващ и възбужда съдебен процес срещу него. В обвинителния акт става дума и за операцията при Елена:

„Главната цел на настъплението – да се помогне на Плевен, не бе постигната. По този начин действията на Сюлейман паша са причина за капитулацията на плевенската армия. А това не е нищо друго, освен измяна.“

Спирането на войските на Сюлейман паша, в движението им към Търново, спасява града и неговите жители от разорение, подобно на участта на Стара Загора.

Авторът е общественик, потомък на Емилиан-Станевия род, родом от гр. Елена.

ХристоМедникаров Легенда за Марян

В началото на декември 1877 г. малоброен руски отред на Марянската позиция с цената на много жертви задържа многобройните орди на Сюлейман паша и дава възможност на еленчани да напуснат града.

Мълчат скалите бели, отвесните скали,
а в пропастта реката легенди век мълви.
И само храсти голи по склона в есен късна
изгряват като спомен и с ярка кръв го пръскат.
Една тръба разсича столетието пак.
Край Марян във скалите се вее руски флаг,
надежда да посее в села и махали.
От изток пъплят орди със писнали зурни...
Потоци кръв се стичат по белите скали.
Смъртта за брат е сладка: „На смърт, на смърт, орли!“
И сетните смелчаци политат в пропастта
върху конете бели, красиви и в смъртта.
А старците от Марян разказват и до днес,
че в лунни нощи виждат към дъбовия лес,
обвил скалите бели със траурен венец,
към хълма как препуска един крилат храбрец.

Вяра и дело

Или как духовността се завръща

Курск, Руска федерация, от пратениците на в. „За буквите–О писменехъ“
Светла Шапкалова и Таисия Владимирова

Според историците името на град Курск се среща за първи път в Житието на Феодосий Печорски от 1032 г. В препис от края на XII в. на изключителния писмен паметник на древноруската литература „Слово за похода на Игор“, има следните редове:

„Оседлай, братко, своите бързи коне, а моите вече са готови, оседлани в Курск“.

Курск е древен духовен център, известен на съвременните хора с прочутата танкова битка през август 1943 година. До днес в полето наоколо хората откриват остатъци от разбити танкове. Курската дъга! И Курската магнитна аномалия, където стрелката на компаса пощурява. И... курските славеи. Тези скромни сиви птички, обикновените, вземат с песните си 18 октави, а тукашните – 40! Затова и цялата околност се нарича „Славевият край“.

Нашето пътуване беше свързано със светите курски места, с духовните центрове, с научните институции. В двора на Курския държавен университет видяхме учебния храм „Св. Св. Кирил и Методий“, построен във византийски стил. На срещата с неговия настоятел отец Евгений, който е и преподавател във Факултета по теология и религиознание, разбрахме, че Руската православна църква, библиотеки, научните институти, градската управа и обществеността вървят ръка за ръка. Те издават методически пособия за училища и висши учебни заведения във връзка с възпитанието на младежта в патриотизъм, човеколюбие, уважение към традициите и духовността, търпимост в личния и обществен живот. Важна подробност: в Курска област има 798 библиотеки, в самия град те са 23.

Посетихме Курската областна научна библиотека „Николай Асеев“, която е в услуга на студентите и преподавателите от многобройните висши и средни учебни заведения. Библиотеката има отношение и към ежегодния Великденски фестивал, организиран от Курска епархия, Духовната семинария, студентите от Факултета по теология, възпитаници на Социалния рехабилитационен център за непълнолетни и др. Тя получи нашия дар – броеве на в. „За буквите – О писменехъ“, и книги, издадени

Мемориален комплекс „Курска дъга“ с бронзова скулптура на Св. Георги Победоносец

от едноименното издателство на СВУБИТ.

В Курск има около 30 църкви, храмове и манастири. Те вече са обновени и възстановени, строят се и нови. Един от най-популярните храмове е Сергиево-Казанският катедрален храм. Предполага се, че негов архитект е знаменитият Растрели. Според свидетелство на съвременници при строежа му 7-годишното момче Петър Машинин пада от високата камба-

нария, но остава невредимо. Всички виждат в тази случка Божията ръка. След време момчето вече е прочутият с лечителската си дарба руски светец Серафим Саровски. Знаменският събор, превърнат през годините в кинотеатър, напълно е възстановен в предишния си блясък и отново е духовно средище. В него бяхме приети от отец Симеон, който ни запозна с неговата история и близките връзки с Българската православна църква.

Учебният храм „Св. св. Кирил и Методий“ на Курския държавен университет

Светла Шапкалова с отец Евгений пред олтара на храма

Св. Серафим Саровски – небесният покровител на гр. Курск

Рис. Ивета Ванишева (V-б кл.)

Защо Кирило-Методиевският празник е на 11 май

В края на II в. и началото на III в. при управлението на Северите се осъзнава необходимостта от втори административен център на Римската империя поради смесването на понятията „грък“ и „римлянин“, останало от времето на Платон и Цицерон. Отначало е предвиден гр. Никомидия в Мала Азия за нова столица. Сетне император Константин I решава да обяви за столица град Византион на Проливите. Това става с тържествен ритуал на 11 май 330 г. с участието на майка му Елена. Тя вече е християнка. Самият Константин, без да е покръстен, също е изповядвал Христовата вяра. За да укрепи властта си, Константин дава на новата столица своето име – Константинопол. През 325 г. император Константин свиква в Никея Първия вселенски събор, който приема някои основни постулати на християнството. През 391-395 г., при управлението на император Валентин, християнството става официално вероизповедание на Източната Римска империя. През 381 г., по време на Втория вселенски събор в Константинопол, император Теодосий I Грациан сваля тогата на върховен жрец, което е символ на отказ от езичеството.

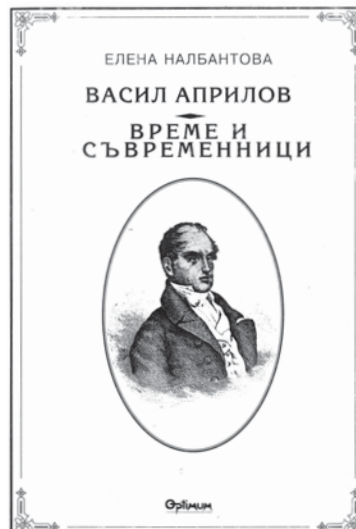
През Възраждането многобройните българи в Цариград (така се нарича от 1853 г.) решават да бъде отдавана чест всяка година на славянските първоучители Св.Св. Кирил и Методий в определен празничен ден. За тази цел те избират датата 11 май – обявяването на Константинопол за столица.

Васил Априлов

„Като природни българи, длъжний повече от сичките да браня своята народност и да не оставям да усвоят другите, ако и да са еднородни племена, това, щото не е нивно, за да подкрепя моето мнение, аз призовавам още доказателства, които са неизвестни на ония, щото не знаят сегашния български език.“

(1841)

Книгата е издадена през 2004 г. в Одеса, по повод 210 години от основаването на града

**Проф. Иван Шишманов, първи председател
на Съюза на народните читалища:**

„Известни надежди могат да се възлагат на:
българската жена и майка,
на учителството,
на честния печат...
и на българските читалища...”

Из статия под заглавие „Към обнова“,
сп. „Свободно мнение“, 1913 г. кн. 8.

Да се тури начало Народно читалище „Иван Вазов“ Основано в 1904 г.

„Хисарските жители, съзнавайки нуждата за народна просвета и подбутнати от учителя на селото и някои други младежи, на 14 того са се събрали и турили началото на едно ученолюбиво дружество с читалище в Хисаря, целта което е: а) взаимно действие за умствено и нравствено усъвършенстване жителите на селото; б) даване възможност на посетителите на Хисаря през летния сезон, где и как полезно да прекарват времето си и задоволяват умствените си потребности; в) образуване на един фонд, от който да се построи читалищно здание и театрален салон и от който да се подпомагат бедни ученици.

В проведеното на 21 ноември събрание членовете на новосъздаденото дружество са го назвали на името на нашия поет и литератор Иван Вазов, който се провъзгласи за почетен председател и по случай на което се разменили прочувствени телеграми между уважавания български писател и поет и председателя на дружеството, за какъвто е избран г-н Младенов.“

В. „Просвета“ – Карлово, 30 ноември 1904 г.

Печат на читалището

Иван Вазов

Отечество любезно

Отечество любезно, как хубаво си ти!
Как чудно се синее небето ти безкрайно!
Как твоите картини менят се омайно!
При всеки поглед нови, по-нови красоти:
тук весели долини, там планини гиганти,
земята пълна с цвете, небето със брилянти...
Отечество любезно, как хубаво си ти!

Коя земя от теб е по-пъстра, по-богата?
Ти сбираш в едно всички блага и дарове:
хляб, свила, рози, нектар, цветя и плодове,
на Изтокът светлика, на Югът аромата;
горите ти са пълни с хармония и хлад,
долините с трендафил, гърдите с благодат.
Коя земя от теб е по-пъстра, по-богата?

Ти рай си, да: но кой те прилично оценява?
Не те познават даже децата ти сами
и твойто име свято нерядко ги срами!

Ах, ний живейме в тебе кат същи чужденци
И твоят дивен вид ни не стряска, не привлича.
Рогачът в планините по-много те обича,
по-харно те познават крилатите певци,
но ний не видим нищо, нам нищо ни не трябва,
доволно е, че даваш покривката и хляба,
и ние в тебе, майко, ще умрем чужденци!

Хисар, 6 юли 1882 г.

Публикувано за пръв път в сп. „Наука“, кн V, 1882 г.

Скъпи читалищни дейци,
Уважаеми дами и господа,

Радостен съм, че днес в тази зала са се събрали представители на всички читалищни поколения – от ветерани до млади деятели, посветили себе си на развитието на читалищното дело и на хилядолетната българска култура. Когато преди три години в зала „Св. София“ на българското Народно събрание поех отговорността да бъда председател на Съюза на народните читалища, бях мотивиран от факта, че народните читалища са онзи стожер на българщината, който ни дава самочувствие, за да отстояваме себе си в рамките на обединена Европа. Народните читалища са били, са и ще бъдат истински храмове на духовността – институции без аналог в Европа и света. И с това ние се гордеем.

Както всички знаете и чувствате, не само Европа и светът, но и нашата страна се намира в сериозна икономическа криза. Тридесетият юбилеен конгрес постави пред новото ръководство на Съюза на народните читалища много и сложни задачи. Работата, която се свърши за три години, раздвижи читалищните общества у нас, вдъхна надежда, че нещо най-сетне е започнало да се случва в положителна посока.

Високото държавно присъствие на юбилейния конгрес – на президента на Република България Георги Първанов, на министъра на културата Стефан Данаилов, на омбудсмана на Република България и почетен председател на СНЧ Гиньо Ганев, на заместник-министри, депутати и областни управители показва, че българската държава подкрепя читалищата, поддържа родолюбивия огън у читалищните дейци, подпомага процесите и задълбочаването на художествените стойности, които читалищата създават. Тук е мястото да изтъкна, че народните читалища в лицето на министъра на културата, обичания от всички нас проф. Данаилов, имат свой голям приятел и поддръжник. Това се отнася също за заместник-министъра на културата Надежда Захариева и директора на дирекция „Регионални културни дейности“ д-р Венцислав Велев.

През изминалия период усилията на Управителния съвет на Съюза бяха съсредоточени върху три основни задачи: да се анализира дейността на Съюза до този момент от чисто мениджърски позиции и чрез управленски подход, което включваше в себе си анализ на организационната дейност и финансовото състояние, анализ на взаимовръзката „СНЧ – читалища“ и оценка на външните връзки на Съюза – с държавни институции, общини, неправителствени организации и медии; да се оцени мястото на Съюза от гледна точка на обществото и на отделните читалища; да се отговори на въпроса къде е Съюзът в обществените представи и очаквания; как се развиват структурите на читалищния съюз. Формира се качествено нова структурна единица – Секретариат, чиято цел бе да поддържа жива връзка с членовете на Съюза и да следи за

В конгреса взеха участие 450 избрани депутати от 25 области (без Кърджалийска област) като представители на 2240 читалища от страната.

С пълно единодушие Конгресът преизбра проф. д.ик.н. Стоян Денчев за председател на Съюза на народните читалища.

За изпълнителен заместник-председател бе избран Николай Дойнов.

За главен секретар бе избран проф. Анастас Герджиков.

XXXI конгрес на Съюза на Хисаря, 27-28

Надежди

Отчетен доклад на председателя на

Проф. д.ик.н. С

стриктното водене на съюзната документация.

Бе направен изводът, че външните връзки на Съюза не отговарят на динамичното време и че е необходимо тяхното задълбочаване и разгръщане – както по отношение на връзките с отделните читалища, така и на отношенията с общините, областните управи и медиите. Искам да спомена добрата работа на регионалните координатори на Съюза, избрани на делегатски съвещания в рамките на XXX юбилеен конгрес. Тяхната активност и безспорен капацитет за читалищна дейност подпомогнаха оперативното ръководство за установяване на връзки и тяхното разгръщане с общини и отделни читалища. По този начин към Съюза отделните читалища започнаха да се отнасят по различни въпроси, да търсят неговото съдействие при възникнали проблеми и намиране на пътища за тяхното разрешаване.

Тук е мястото да отбележа имената на областните регионални координатори Михаил Цонев – Благоевград, Бойка Серафимова – Монтана, Розалинда Петкова – Бургас, Галя Бинева – Сливен, Сашо Серафимов – Добрич, Йордан Дичев – Перник и много други. Искам да благодаря за усърдната дейност и на Елена Апостолова – Пловдив, Любомир Илиев – Видин, Росен Атанасов – Силистра, Дени Евстатиева – София, Асен Мутафчиев – Шумен, Анелия Стойчева – Велико Търново. Не е необходимо да изброявам всички.

Установиха се отлични контакти със Столична община, с общините Велико Търново, Елхово, Свиленград, Монтана. Потърсихме разбиране за важността на читалищното дело сред местните общности. С някой кметове и заместник-кметове като заместник-кмета на София Йорданка Фандъкова, кмета на Велико Търново д-р Румен Рашев, на Елхово Петър Киров, на Свиленград Георги Манолов, на Тутракан – Георги Георгиев, на Хисаря – Георги Пирянков работихме отлично. Някои заместник-кметове по културата и председатели на общински съвети са и председатели на големи читалища като Веселина Коларска, заместник-кмет на община Монтана – на Народно читалище „Разум“, Румяна Капинчева, заместник-кмет на община Тутракан – на Народно читалище „Никола Вапцаров“, Пламен Чингаров – председател на Народно читалище „Просвета“ в Златоград и председател на Общинския съвет и др.

Някои от областните управители се включиха в учредяването и възстановяването на областните читалищни съвети – в София Тодор Модев, който лично разговаря с настоятелствата на 14 читалища, в Шумен – Тодор Тодоров, във Видин – заместник-областният управител Елена Касиянова, в Стара Загора – д-р Мария Нейкова и др.

Областният управител на София град Тодор Модев насрочи специален приемнен ден за читалищата с проблеми от град София като прие и лично

Проф. Стоян Денчев чете отчетния доклад
инж. Георги Пирянков – кмет на

разговаря с настоятелствата на 14 софийски читалища.

Създадохме механизъм за обратна връзка между СНЧ и неговите членове чрез електронната поща и създаването на интернет страницата на СНЧ. Повиши се активността на СНЧ за пряк контакт с читалищата в отделните райони.

От м. юли 2006 година до края на годината бяха проведени регионални срещи от зам.-председателя на Съюза – в областите Бургас, Варна, Добрич, Благоевград, Монтана, Стара Загора и много други с общо над 750 участника от цялата страна. За пръв път СНЧ използва различни форми като работни срещи, кръгли маси, „works shop“ в общините Нови Пазар, Провадия, Крушари, Велики Преслав, Дългопол, Балчик, Каварна, Генерал Тошево, Велико Търново, Шабла, Благоевград, Монтана, Пловдив, Кюстендил и много други. Така работещите в читалищата се срещнаха лице в лице и очи в очи с ръководството на СНЧ, като споделиха своите проблеми и виждания относно бъдещето на читалищната дейност.

Съвместно с Министерството на културата и с неговата финансова, експертна и логистична подкрепа ние издадохме сборника „150 години народно читалищно дело“ – една прекрасна книга, чийто съставител е почетният член на Съюза д-р Станьо Сираков.

Съюзът на народните читалища организира истински празници на любителското изкуство в зала № 1 на Националния дворец на културата с участието на близо 2000 самодейци.

Бяха проведени срещи и с Комисията по култура на Народното събрание и с нейния председател госпожа Нина Чилова. Тези срещи бяха иницирани

а на народните читалища, 28 март 2009 г.

за обнова

на Съюза на народните читалища

н. Стоян Денчев

доклад. Останалите ръководители на конгреса са Гиньо Ганев, Николай Дойнов, – кмет на Хисаря и проф. Стефан Данаилов, министър на културата

с оглед премахването на параграф 6 от ЗНЧ и от извършената спрямо читалищата несправедливост. Ще продължаваме да търсим решение на тези проблеми с представители на всички политически сили в сегашния и бъдещия парламент. Не ми се вярва, че ще има политик, който да застане срещу интересите на народните читалища.

Съюзът на народните читалища се яви и съорганизатор на различни фестивали: „Кръстопът на музите“ на Народно читалище „Св. Св. Кирил и Методий“ – район „Красна поляна“ в София, театралния фестивал в Тополовград и фестивала на театрите в Лом. Съюзът учреди награди и грамоти за най-добри постановки и изпълнения.

По различни поводи и чествания СНЧ издаде над 300 грамоти на самодейци и колективи, участва в честванията на: 150 годишнината на НЧ „Постоянство“ Лом, 140-годишнината на НЧ „Вапцаров“ Благоевград, 135-годишнината на НЧ „Априлов – Палаузов“ – Габрово, 135-годишнината на НЧ „Вапцаров“ – Тутракан, 125-годишнината на НЧ „Разум“ – Монтана, 125-годишнината на НЧ „Христо Ботев“ – Нови Пазар, 100-годишнините на НЧ „Просвета“ – Златоград, НЧ „Просвета“ – с. Голема Раковица, с. Баня и много, много други читалищни годишнини и чествания.

По повод 75-годишнината на дейците Веско Демерджиев от Асеновград и Веселин Джанкардашлийски от Чирпан СНЧ предложи на министъра на културата те да бъдат отличени с награда за активна читалищна дейност.

Активността на СНЧ след XXX юбилеен конгрес бе насочена и към създаването на национална престижна награда на СНЧ, която всяка година

да се връчва на видни български политически и обществени дейци, свързани с народните читалища. Още през м. април 2006 г. Изпълнителното бюро подкрепи инициативата на Николай Дойнов за обособяването на награда на името на първия председател на Съюза – проф. Иван Шишманов. Първият носител на наградата стана големия български политик и интелектуалец, почетният председател на СНЧ и омбудсман на Р България Гиньо Ганев. За 2007 г. с наградата „Проф. Иван Шишманов“ бе отличен президентът д-р Жельо Желев, чието създаване започва с дейността му като секретар на Народно читалище. А за 2008 г. СНЧ удостои със същата награда бившия министър-председател г-н Димитър Попов, който е виден самодеец и активен читалищен деец от гр. Кула. С тази награда СНЧ отдава почит към светлата памет на проф. Иван Шишманов, за неговото родолюбиво просветителско и читалищно дело.

Друго почетно звание, което СНЧ „въведе“ в публичното пространство, е „Следовник на народните будители“. Като първи носители на званието СНЧ удостои на тържествена церемония в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ проф. Боряна Христова – член на Националния съвет по читалищно дело и директор на Народната библиотека, заместник-министъра на финансите г-н Кирил Ананиев – един истински приятел на народните читалища, видните журналисти Николай Барев и Георги Коритаров, зам.-кмета на София Йорданка Фандъкова.

В международен план бяха осъществени няколко изключително полезни инициативи като участието на СНЧ в Третата сесия по нематериалното културно наследство на ЮНЕ-

СКО, проведена в град Истанбул, и приемането на СНЧ като наблюдател и кандидат за член в секция „Неправителствени организации“. Тепърва ще разкриваме своите възможности в международен план. Тук е мястото да отбележа и един факт, с който лично се гордея – откриването на читалище в град Одрин. Истината е, че тази идея отдавна зрееше в мен и с помощта на НЧ „Просвета“ – Свиленград, кмета на Свиленград Георги Манолов, зам.-кмета Мария Костадинова, с помощта на Българската православна църква и Министерството на културата в лицето на д-р Велев тя бе осъществена.

Тук е мястото да отбележа, че има една област от България, от която няма нито едно читалище член на СНЧ. Това е област Кърджали. За това след конгреса ще се обърнем към областния управител за съдействие и за организирането на областна конференция в Кърджали. Ще поканим всички читалища от областта, ще се срещнем с тях и ще ги призовем да се включат в съюзния живот, независимо от това, каква е причината досега да не са членове.

Уважаеми читалищни дейци, Световната икономическа криза няма да отмени и народните читалища. Свиването на потреблението, съкращаването на пазара на труда пряко ще рефлектира и в нашите читалищни дейности. Все още не е ясно как това ще се случи но има три пътеки за това.

Първата е, чрез отдръпване на хората от платените читалищни дейности, независимо от това, че нашите цени в школите по изкуствата, музикалните школи и езиковите школи, са едни от най-ниските в страната.

Втората е самите настоятелства да започнат да закриват свои непечеливши дейности и да съкращават режийните разходи – за отопление, осветление, парно, газ, телефони и пр.

Третата е замразяване нивото на трудовете възнаграждения и хонорарите по гражданските договори.

Много скоро след сегашния конгрес ръководството на СНЧ предвижда конференция за изработване на превантивни мерки срещу влиянието на кризата, като тези мерки ще бъдат предложени за утвърждаване от Върховния читалищен съвет.

За нас е важно чрез новата структура на Съюза на народните читалища да имаме възможност за адекватни реакции за различни възможни събития, свързани с финансирането, автономията, прилагането на нормативните актове в народните читалища. Да имаме възможност за взаимодействие и с Националното сдружение на общините и с другите национално представени неправителствени организации за тясно сътрудничество по широк кръг от въпроси и във взаимен интерес.

За това аз считам, че предлаганата нова структура на СНЧ чрез изменение и допълнение на устава е функционална и работеща. Общинските структури и областните съвети ще имат решаваща роля за развитието на читалищата по места, за организирана стройни редици за развитие и защита.

Уважаеми читалищни дейци, През 2011 г. Съюзът на народните читалища ще чества своята 100-годишнина. Един век съществуване на Читалищния съюз е знаменателен факт и това показва неговото значимо място в живота на съвременна България. Нека посрещнем тази годишнина с добре свършена работа.

Докладът се публикува със съкращения.

Устав

на Съюза на народните читалища

Върховен читалищен съвет

Член 24. (1) Ръководен и изпълнителен орган на Съюза между конгресите е Върховния читалищен съвет.

(2) Върховният читалищен съвет се състои от 41 души: Председателя на СНЧ, който е и председател на ВЧС, изпълнителния зам.председател, главния секретар, председателите на НЧ „Постоянство“ – гр. Лом, НЧ „Еленка и Кирил Аврамови“ – гр. Свищов, НЧ „Д. Войников“ – гр. Шумен, председателите на областните читалищни съвети, председателите на постоянните комисии.

(3) В периода между конгресите поради смърт, трайна физическа невъзможност или подаване на оставка от страна на Председателя, ВЧС избира Председател на Съюза от своя състав.

(4) В периода между конгресите поради смърт, оставка или невъзможност за участие в работата на ВЧС, ВЧС може да кооптира нови членове на ВЧС, но не повече от трима.

(5) До регистриране на промените в новия ВЧС, членовете на стария продължават да изпълняват функциите си.

Член 25. ВЧС има следните компетенции:

1. Свиква конгресите на Съюза – редовен и извънреден.
2. Подготвя и внася в Конгреса проекти за решения със съответните мотиви по въпросите от дневния ред на заседанията.
3. Осигурява изпълнението на решенията на Конгреса.
4. Ръководи дейността на Съюза, когато не заседава Конгресът.
5. Подготвя и внася в Конгреса отчети за дейността на Съюза за изминалите години.
6. Определя реда и организира дейността на Съюза и носи отговорност за това.
7. Утвърждава текущите планове за дейността на Съюза.
8. Разпорежда се с имуществото на Съюза при спазване изискванията на Устава.
9. Утвърждава проект на бюджет и щат на Съюза за всяка календарна година.
10. Утвърждава правилник за вътрешния ред на Съюза.
11. ВЧС прави предложения за почетни председател и членове на Съюза.

Член 29. (1) Конгресът избира изпълнителен заместник-председател и главен секретар по предложение на председателя или с писмената подкрепа на най-малко тридесет делегати. Ако има повече от един кандидат за изпълнителен зам.-председател или за главен секретар, то първа се гласува кандидатурата, предложена от председателя на СНЧ, а останалите – по реда на тяхното постъпване.

(2) Изпълнителният заместник-председател отговаря за цялостното състояние на Съюза и ръководи неговата ежедневна, оперативна дейност. С изрично писмено упълномощаване от председателя той може да придобива права и да поема отговорности, свързани с финансово-икономическото състояние на СНЧ.

(3) Главният секретар отговаря за организационното състояние на Съюза. Той ръководи и контролира пряко междусъюзните връзки и отношения. Има права и носи съответните отговорности за осъществяване на контактите на Съюза с държавните органи, органите на местното самоуправление и представителните структури на гражданското общество.

Уставът е приет на XXXI конгреса на Съюза на народните читалища

Съвет на мъдреците

1. Д-р Станьо Сираков.
Виден читалищен теоретик и изследовател
2. Веселин Джанкардашлийски.
Председател на Народно читалище „Пейо Яворов“, Чирпан.
3. Дамян Обрешков.
Председател на Народно читалище „Св. Св. Кирил и Методий“, кв. Красна поляна, София.
4. Цветанка Лозанова.
Дългогодишен читалищен деец, София.
5. Стоян Георгиев.
Председател на Народно читалище, Пазарджик.
- 6.Костадин Вегов.
Читалищен деец, Варна.
7. Недю Василков.
Читалищен деец, Славяново.
8. Йордан Дичев.
Председател на читалище „Елин Пелин“, Перник
9. Лука Караилев.
Председател на читалище „Виделина“, Панагюрище.

Основната част от творчеството на художничката Здравка Костадинова в областта на рисувания текстил е претворяване сложните философски форми на славянската азбука през нейното развитие във времето. В продължение на години творчеството ѝ е свързано с Научния център „Иван Дуйчев“ при Софийски университет и лично с неговия директор чл.-кор. Аксиния Джурова. Творбата „Мисъл“ е част от последната серия „Колекция глаголица“ на художничката, показана в Брюксел

Преднина на духовното

На 30 и 31 март т.г. в София заседава двудневна сесия на Международния секретариат и председателите на комисиите на Международната интерпарламентарна асамблея по православие. Неин домакин беше българското Народно събрание.

В закрито заседание на Секретариата бе гласувано обръщение към правителствата на 24-те страни-членки на Асамблеята, във връзка с решението на Европейския съд по правата на човека в Страсбург относно разкола в Българската православна църква.

Форумът беше съпътстван от Международна научна конференция на тема „Кирило-Методиевата идея в православното християнство“, която беше под патронажа на председателя на Народното събрание Георги Пирински и председателя на Българската академия на науките акад. Никола Съботинов. В нея взеха участие именити съвременни слависти: проф. Предраг Матеич, директор на Хилендарската изследователска библиотека в Държавния университет на щата Охайо в град Калъмбъс (САЩ), Василий Алексеев, експерт в Международната фондация „Единство на православните християнски народи“, президентът на Гръцката асоциация на славистите проф. Йоанис Тарнанидис, проф. Димитриос Гюнис от Атинския университет, председателят на Италианската асоциация на славистите проф. Марчело Гардзанини от Университета във Флоренция, проф. Александър Наумов от Университета във Венеция и Ягелонския университет в Краков, Полша, проф. Красимир Станчев от III Римски университет, отец Борис Даниленко, директор на Синодалната библиотека при Руската патриаршия в Москва, проф. Наталия Понирко, ръководител на секцията на древноруска литература в Института по руска литература (Пушкински дом) в Санкт Петербург, проф. д-р Валентина Колесник от Одеския университет, Маркус Плестед от Университета в Окфорд (Великобритания), Петър Женьох от Словашката академия на науките в Братислава, Драгиша Бойович от Центъра за православно изкуство в град Ниш, Сърбия, както и българските учени Светлина Николова, Славия Бърлиева, Елка Бакалова, Иван Желев, депутати, общественици, представители на водещи български медии.

Президентът на Международния фонд „Единство на православните народи“ проф. Валерий Алексеев прочете обръщение на Патриарха на Москва и цяла Русия Кирил, в което се подчертава, че равноапостолните братя Кирил и Методий са допринесли значително за преобразяването на духовната култура в славянския свят, включайки и в Русия.

Приветствие до конференцията изпрати също Българският патриарх Максим, прочетено от Русенския митрополит Неофит.

В северното фоайе на Народното събрание бе открита документална изложба „Кирило-Методиевската идея в православното християнство“, подготвена от екип на Кирило-Методиевския научен център при БАН с оригинални средновековни ръкописи от научния архив на БАН и експонати от Етнографския институт с музей на БАН. Нейното художествено оформяне и осъществяване е дело на художника Ивелина Велинова.

В заключение президентът на Международната асамблея по православие Сергей Попов, депутат в Руската Дума, заяви, че темата на конференцията е особено актуална в условията на настъпилата глобална криза, понеже дава преднина на духовността пред алчния стремеж за натрупване на все повече богатства за сметка на бедните и неразвити държави по света.

В Кriptата на храма-паметник „Св. Александър Невски“ пред участниците в конференцията изнесе концерт от православни песнопения световноизвестният хор „Йоан Кукузел Ангелогласния“ с диригент Димитър Димитров.

Православие край Сена

Изложба „Кирилицата и българската култура в европейското културно пространство“.

В Руския православен богословски институт „Св. Сергей“ в Париж на 9 март 2009 г. тържествено бе открита изложбата „Православие и информация. Кирилицата и българската култура в европейското културно пространство“. Нейни организатори са Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) и Богословският православен институт „Св. Сергей“ с подкрепата на Съюза на народните читалища. Изложбата бе посветена на 24 май – Деня на българската просвета и култура и славянската писменост и на 100-годишнината от обявяване на Независимостта на България. Ректорът на СВУБИТ проф. д-к.н Стоян Денчев и проф. Николай Чернокрак, ректор на Института „Св. Сергей“, откриха изложбата. Посетителите можаха да видят 270 книги и периодични издания. На официалното събитие присъстваха Мария Донева, първи секретар по въпросите на културата и франкофонията в Посолството на Република България във Франция, Атанас Ванчев д-р Траси – писател, живеещ и работещ в Париж, българи, преподаващи различни дисциплини в Института, представители на френската културна общност и на българската църква в Париж.

Министърът на културата проф. Стефан Данаилов в специално поздравление подчерта значимостта на православната традиция за европейското културно наследство. „Похвална е инициативата на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии да направи тази изложба – пише в изпратения до организаторите адрес Даниел Вълчев, заместник министър-председател и министър на образованието. – А в Парижката национална библиотека се намира и Синайският ръкопис с препис на глаголица, където е написано „Абегенариум булгарикум“, което в превод означава българска азбука. Именно в този ръкопис като свещена азбука глаголицата е изписана заедно с латиницата

Проф. Стоян Денчев, Атанас Ванчев д-р Траси, проф. Николай Чернокрак

Френски студент – един от първите посетители на изложбата

и гръцката азбука. Една стара притча казва: „Който пази пътя си, опазва душата си!“ И ако е вярно, че писмеността е душата на един народ, кирилицата през вековете пренесе идентичността на българския род, за да я заявим днес с гордост в европейското културно пространство. Защото българският език е най-ранният писмено документиран славянски език.“

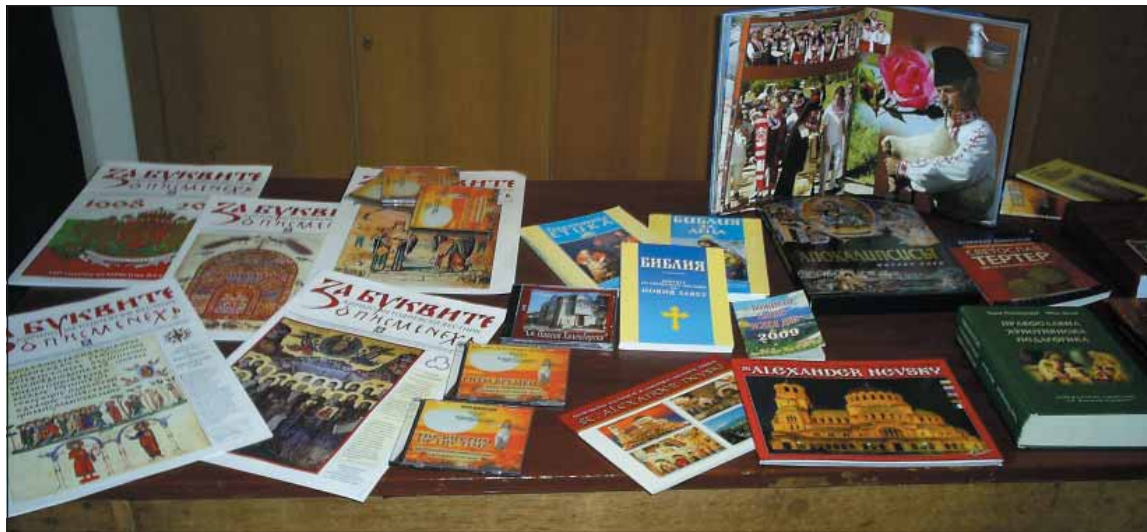
Също в поздравителен адрес и.д. директорът на Дирекция „Вероизповедания“ Емил Велинов отбелязва:

„Сигурен съм, че тази изложба ще се превърне в един истински празник не само за православните българи, живеещи в Париж, но и за

всички парижани, ще помогне за укрепването на нашето българско самочувствие и ще ни направи още по-горди пред света. България ще тържествува всякога и навсякъде с просветата си, ще огрява винаги със знанието си и българи ще прославят България навсякъде по широката свят.“

По време на експозицията бяха прожектирани документалните филми „Ритъмът на времето. Нестинарството – информационна карта“ с продуцент проф. Стоян Денчев и „Кои сме ние, българи те“ на режисьора Чавдар Гагов.

Организаторите обсъдиха възможностите за бъдеща съвместна дейност.

На изложбата бяха показани броеве на Кирило-Методиевския вестник и други издания на СВУБИТ

Срещи в четяща Виена

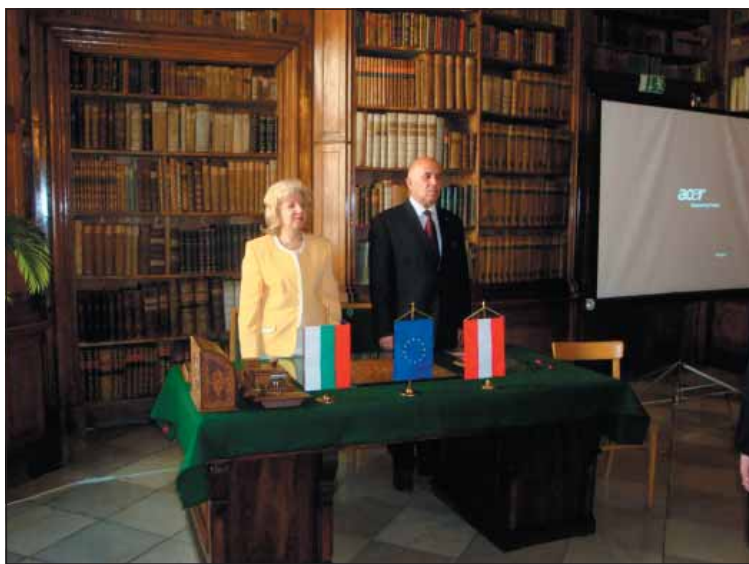
Трети международен пътуващ семинар „Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство. Българо-австрийски културни общувания“

Трети международен пътуващ семинар на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) се проведе на 21-26 април 2009 г. във Виена. В него участваха преподаватели, докторанти, студенти и служители. Програмата включваше разнообразни общи и индивидуални активности, позволяващи всеки според собствените интереси да придобие желаните знания и впечатления.

Участниците посетиха известни и водещи в света библиотеки: Австрийската национална библиотека (старата и новата ѝ част), Библиотеката на Виенския университет, Публичната (обществена) градска библиотека на Виена, Специализираната медицинска библиотека при Йозефиниума. Те се запознаха с библиотечния фонд и колекциите от старопечатни и редки книги, с организацията и функционирането на институциите. Любезните домакини предоставиха изчерпателна информация и отговори на многобройните въпроси.

Всички посетиха дворците „Белведере“ и „Шьонбрун“ и постоянната експозиция на творбите на модерниста Хундертвасер (част от галерията „Кунстфорум“). Разходихме се по виенските улици, запазили архитектурното, монументалното и религиозното наследство на Виена („Рингштрассе“ и „Кертнерштрассе“, Парламентът, Кметството, катедралите „Шефандом“ и „Вотивкирхе“, Чумната колона).

Всеки според интересите си в свободното време пое по разнообразни културни маршрути – дворците „Хофбург“ и „Белведере“, музеите (на приложните изкуства (МАК), за военна история, по естествена история, на императрица Сиси, на Фройд и на Ото Вагнер), галериите (Австрийската галерия, „Албертина“, „Сецеси-

Венета Момчева – пълномощен министър в посолството на Р България в Р Австрия, и проф. д.ик.н. Стоян Денчев откриват семинара в историческата библиотека на двореца „Терезианум“

он“), църквите (Карлскирхе, „Св. Михаил“ на Мексико плац, на капуцините), към Пратера, Ботаническата градина, Планетариума, Телевизионната кула и др. Част от колегите посетиха представления на Виенската опера, лидер в музикалния живот на Европа.

Научната част на семинара, посветена на съвременните измерения на европейското образователно и научно пространство и на българо-австрийските културни общувания, се проведе в два дни.

Пленарното заседание на 22 април 2009 г. се състоя в Библиотеката на бароковия дворец „Терезианум“ – една от перлите на виенската архитектура, в момента седалище на реномирано средно училище и на Дипломатическата академия, създадени от Мария Терезия. Семинарът беше открит с приветствия от ректора проф. Стоян Денчев, и от българския посланик г-н Р. Найденов. Адреси отправиха също г-жа Венета Момчева, пълномощен министър, г-н Стоян Караславов и г-н Божи-

дар Николов, почетни доктори на СВУБИТ. На семинара бяха представени доклади, разпределени по секции. Те се съсредоточиха върху две основни проблемни полета. Австрийско-българските културни общувания бяха показани като културни влияния в сферата на дипломатията, политиката, науката, литературата, образованието, здравеопазването, военното дело, архитектурата, печатарството, театъра, електронното правителство, библиотечното дело и др. Културната дифузия беше схваната като пренасяне и обмен на идеи, технологии, практики, като създаване и опазване на културни ценности, като мултикултурност, като обект на миналото и част от настоящето. Докладчиците представиха и част от актуалните проблеми на съвременното образование и наука – състоянието на университетските библиотеки и техните образователни функции, нуждата от библиографска подготовка на студентите, необходимостта от информационна сигурност, създа-

„Дърво на историческото развитие на обществото“. Университетска библиотека – Виена

Поглед в една от залите на Университетската библиотека

Момент от приемането на нови издания в библиотеката

ването на бази данни с приложен характер за целите на медицината и превода.

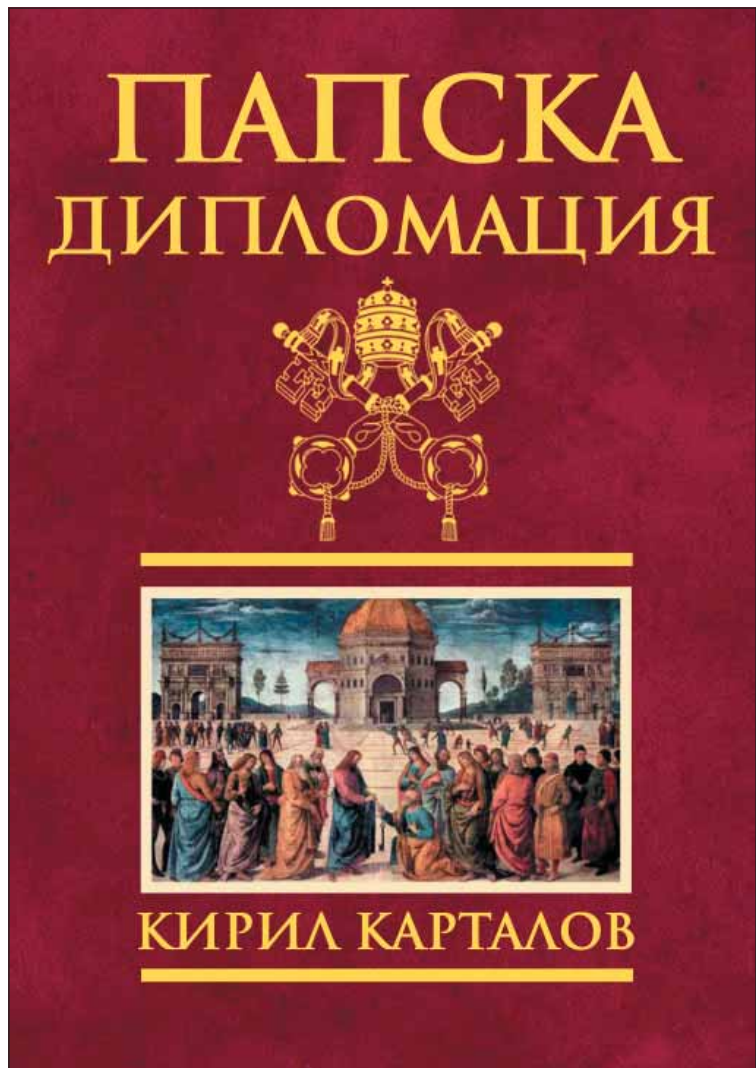
Докладите третираха интердисциплинарността – едновременно проблеми на историята и историята на науката, историята и библиографията, информационните технологии и лингвистиката, компютърните науки и медицината; демонстрираха използване на разнообразни подходи и методики; представиха плуралистични глед-

ни точки. Форумът изпълни своето научно значение, превръщайки се в място за обнародване на изследователски резултати и търсения. Той допринесе и за утвърждаване на академичните стандарти сред колегията – протече в обстановка на толерантност, свободен диалог и обмен на мнения.

Фотодокументирането на семинара осъществиха доц. д-р Иван Т. Иванов и Пламен Георгиев.

Обща снимка на участниците в семинара пред централния вход на Националната австрийска библиотека

Издателство „За буквите–О писменехъ“

Tolle et lege*

Първата българска книга за папската дипломация

Книгата „Папска дипломация. Светият престол в международните отношения през понтификата на Йоан Павел II“ е издадена в превод от италиански на български език от Издателство „За буквите–О писменехъ“ през 2009 година.

Авторът Кирил Карталов е магистър по политически науки в Католическия университет в Милано. Възпитаник е на Националния учебен комплекс по култура и италиански лицей в София. Неговите изследователски интереси са в областта на философия на политиката и международните отношения. В момента е асистент по политология в СВУБИТ.

Автор на предисловието е проф. Масимо де Леонардис, преподавател по История на международните отношения и институции и директор на Департамента по политически науки в Католическия университет на Милано, научен ръководител на книгата. Поздравителен адрес написа Негово Превъзходителство Монсиньор Джузепе Леанца, Архиепископ на Лилибеум, Апостолически нунций в България (2003-2008), сегашен Апостолически нунций в Ирландия. Преведе от италиански език Симеон Тодоров, командор на Високия орден „Звезда на италианската солидарност“ на Република Италия. Художник на корицата е проф. Буян Филчев (фреската „Предаване на ключовете“ (1481) от Перуджино е изобразена в Сикстинската капела във Ватиканските музеи). Редактор Ангелина Пенева. Библиографска редакция Светла Девкова. Предпечатна подготовка и печат ИК „Изток-Запад“. Излязла от печат февруари 2009 г. На 11 май т.г. Българската национална телевизия излъчи интервю с автора.

Книгата ще бъде представена официално на 26 май от 18 ч. във Военния клуб на София. Модератор ще бъде проф. д. ик. н. Стоян Денчев. Организатори на събитието са Министерство на културата, Посолството на Република Италия, Апостолическата нунциатура в България, Италианския културен институт, СП Консулт и СВУБИТ.

* Взем и чети. S. Augustinus. Confessionum. Liber Octavus (Conversio ad unum verum deum), 12, 29.

Кирил Карталов предава книгата на папа Бенедикт XVI, Рим, пл. „Свети Петър“, 29 април 2009 г.

Български книги в града на Нева

Успешен дебют на България в IV Международен салон на книгата в Санкт Петербург

По програмата за Годишната на България в Русия от 23 до 26 април т.г. нашата страна бе почетен гост на IV Международен салон на книгата в Санкт Петербург, в който участваха над 700 издателства и библиотеки от различни страни на Европа и Азия.

България бе представена с много атрактивен щанд, на който бяха изложени повече от 1000 заглавия на 30 водещи български издателства. Българската експозиция бе организирана от Министерството на културата съвместно със Специализираното висше училище по библиотекостроение и информационни технологии (СВУБИТ) и Асоциация „Българска книга“. Непосредствено след откриването Националният щанд на България бе посетен от официалните гости начело с губернатора на Санкт Петербург Валентина Матвиенко, по чиято лична покана бе осъществено нашето участие. Генералният консул на Република България в Санкт Петербург Георги Михов, директорът на Софийския международен панаир на книгата и заместник-председател на Асоциация „Българска книга“ Владислав Симеонов, представителят на Руската академия на науките в България доц. Елена Павловска, преподавател в СВУБИТ, и директорът на Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив проф. Радка Колева представиха българската експозиция. Изложбата включваше класическа и съвременна българска литература, книги за българската история, природа, култура, спорт и обществен живот, повече от 100 книги на руски автори, издадени на български език през последните няколко години, научна литература и специален щанд за детска литература. Няколко тематични експозиции бяха посветени на „Пловдив в българското книгоиздаване“, „Автографите на Д.С.Лихачов от фонда на акад. Петър Динеков в Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив“, които предизвикаха много голям интерес, запознаха посетителите с ценни издания. По време на Салона беше организирана кръгла маса с участието на български писатели и критици.

Към българската експозиция бе проявен огромен интерес от страна на руските електронни и печатни медии. Още в деня на откриването всички телевизионни репортажи включваха и картина от българския щанд, в централните санктпетербургски всекидневници излязоха обширни материали и снимки за българското участие, а в майския брой на сп. „Книжное обозрение“ (тираж 100 000) бе отпечатано на 2 страници интервю с доц. Елена Павловска и Владимир Симеонов.

В дните на Салона бяха разпространени много материали за България – книгата „България – 70 века

Българският щанд на Международния салон на книгата в Санкт Петербург. Отляво надясно: проф. Радка Колева, Георги Михов, генерален консул на България, доц. Елена Павловска, Владислав Симеонов, директор на Международния панаир на книгата в София, Татяна Петрова, директор на издателство „Агата-А“

Губернаторът на Санкт Петербург Валентина Матвиенко разглежда българския щанд

Експозицията на книгите на акад. Петър Динеков с автографите на акад. Лихачов

история, 7 цивилизации“, изданието „Български страници“, броеве на Кирило-Методиевския вестник „За буквите–О писменехъ“, каталози на български издателства, рекламни дипляни и списания, предоставени от Държавната агенция по туризъм.

Научната литература от експозицията веднага след Салона бе

подарена на Руската национална библиотека и на Филологическия факултет на Санктпетербургския държавен университет. Останалите почти 700 заглавия ще участват в експозицията на България на XXIII московски международен панаир на книгата през септември т.г., където нашата страна отново е почетен гост.

Стена пред еретиците

Документалният филм „В годината на Методий“
на Елена Панайотова

През 1985 г. именитата кинодокументалистка Елена Панайотова създава филма „В годината – Методий 1100“, посветен на международното и национално честване на 1100 – годишнината от кончината на славянския апостол Методий. В него са представени най-значимите международни прояви у нас и в чужбина. Заснети са места, свързани с живота и делото на Методий в България, Гърция, Италия, Германия, Чехия и Словакия. В град Регенсбург, където през 870 г. Моравският архиепископ Методий е изправен на съд, се състоя голям международен симпозиум.

Проф. д-р Ханс Бунгерт
президент на Университета в Регенсбург
„Фактът, че Регенсбург беше избран за този симпозиум, не е случаен. Съществуват исторически връзки на този район със славянския апостол Методий, които са известни.
Тук се поддържа традиция за организиране на конференции за делото на Методий.
И ние се радваме, че отзвукът от тях е бил така голям.“

Проф. д-р Ервин Ведел
ръководител на Института по славистика към Университета в Регенсбург
„Ние особено много се радваме, че именно българската научна мисъл в тази област е така широко представена тук, че в симпозиума участват най-изтъкнати специалисти от България, от Русия, Полша, Чехия, Словакия, Сърбия, Гърция, Швейцария, Швеция, Холандия, Белгия. Институтът по славистика към Университета в Регенсбург развива много активна дейност по отношение на научните контакти със славянските страни, с различните университети и академии на науките в тези страни и особено много с България.“

Проф. Рикардо Пикио
Италия
„Имам едно пожелание: учените – слависти да се заемат със създаването на критично издание на „Житието на Методий“, основано върху сравнителна оценка на всички текстови варианти, съдържащи се във всички запазени кодекси. Само когато съпоставим критично всички сведения, ще можем да определим особеностите на възможен архетип към един предполагаем труден за датиране оригинален текст.“

Д-р Анатолий Алексеев
Ленинград, Русия
„В библиотеките на Русия се съхраняват няколко хиляди ръкописа, в които се съдържа славянският превод на Библията, който Методий прави в края на своя живот заедно със свои ученици. Тези ръкописи не са изследвани досега, вече все по-голям брой учени им обръщат сериозно внимание...“

Проф. д-р Франсис Томсън
Университет в Антверпен, Белгия
„Дълги години изследвам старобългарската литература и съм стигнал до редица заключения. Смятам, че след Патриаршеската библиотека в Константинопол вероятно най-голямата библиотека в Европа е била Преславската. Разполагаме с различни каталози, принадлежащи на византийски

монастири от това време и знаем много добре, че техните библиотеки са били твърде малки. В същото време, когато изучаваме старобългарските писатели, се убеждаваме колко много автори ги цитират – следователно на тяхно разположение е имало много голяма библиотека. С други думи, водещите фигури в българската култура по това време са достигнали културно равнище, което безспорно не е имало равностойно в никоя страна, освен в самата Византия.“

Проф. д-р Рудолф Ружичка
Университет в Лайпциг
„Нашият университет има ярко изразена традиция в изследването на старобългарския език, преди всичко чрез проучванията на Август Лескин, но нашето внимание е насочено и към съвременния български език. С подобни изследвания се занимават проф. Вайганд и проф. Валтер. Наистина чрез творческата мощ на двамата братя Кирил и Методий старобългарският език се оформя като литературен език на българи и славяни.“

Проф. Волфганг Геземан
Университет в Саарбрюкен
„Ние празнуваме 1100 – годишнината от смъртта на Методий в Регенсбург като един акт на възстановяване на справедливостта за това, което е било извършено навремето над Моравския архиепископ. Днес знаем, че това сега се разглежда по съвсем друг начин. Проблемите от онова време вече са превъзможнати – враждебността, неразбирането – посредством

Участници в симпозиума в катедралата на Регенсбург

„Моравската земя
те има,
отче Методие,
за яка стена,
с която
побеждаваме
еретиците.“

Константин Преславски
„Служба за Св. Методий“

една всеобща голяма почит към Методий. Тя се отдава от страна на църквата, която го тачи като светец, от страна на историците и, разбира се, от учените – слависти“.

Монсеньор д-р Алберт Раух
директор на Института за източни църкви, Регенсбург

„Институтът за източни църкви играе голяма роля в контактите и срещите между страните, където и днес е живо делото на Методий. Регенсбург притежава символа на моста. От хилядолетия река Дунав ни свързва със страните от Изтока. Затова се радваме, че отново и отново тук пристигат хора от славянските страни. Надяваме се, че с това даваме малък принос за единството на Европа, за мира между народите и особено за това, че младото поколение ще се среща по нов начин – голяма роля за това играят езикът, менталитетът, историята. Убеждаваме се колко общи извори имаме и общо културно наследство.“

За младите хора симпозиумът е открил едно ново име, което идва от древността на славянството. Методий – предтеча на великите хуманистични идеи в Европа. Дело, надраснало средновековните догми. Дело, което и днес ни свързва и ни обединява.

„Св. Петка – Параскева и св. Злата Мъгленска“. Стенопис в църквата „Успение Бородично“ в Пампорово. Худ. проф. Тома Върбанов

Търсейки съвършенство Елена Панайотова (1930-2008)

С изящен вкус и висок професионализъм Елена Панайотова създава множество филми, които обогатяват съкровищницата на българското документално кино, както и филми, посветени на известни български артисти, художници, писатели.

По темата „България – страна на древни култури“ тя създава филмите „1100 години от смъртта на Св. Методий“, „Учениците на Св. Методий“, „Българистиката на своя първи конгрес“, „Българистиката на своя втори конгрес“, „1300 години България“. Носител е на престижни международни, радио-телевизионни и филмови награди. Член е на международни и национални журита и конкурси. Оставя след себе си и игралния филм „Остани с мен“, чиято главна роля изпълнява руската актриса Елина Бистрицкая.

До последно Елена Панайотова не престана да работи за разширяване и задълбочаване на културния диалог между български и германски творци, за достойно представяне на българската култура и изкуство извън пределите на България и нейния принос за обогатяване на европейската и световната култура.

Нейното място завинаги остава празно.

Достойно ест!

Вечная память!

Международна фондация „Европейски форум“,
Международно немско-българско културно дружество.

В своята целенасоченост стремежът към съвършенство на познанието и творчеството е непрекъсваем устрем към висините както на себепознанието, така и на себеизявлението, съобразно Божествена повеля: „Бъдете съвършени, както е съвършен и Небесният ваш Отец“ (Мат. 5:48). Тази заповед е дадена на всеки човек, за всички времена, за вършене на подвиг в избрания житейски път.

Незабравимата Елена Панайотова следваше своето призвание с голямо усърдие и проникновение през всички дни на творческия си живот като режисьор в областта на кинодокументалистиката. С подчертан интерес в зрялата възраст на разгърнатите й способности тя се ангажира в представянето на българската култура в Германия и Европа като заместник – председател на Международната фондация „Европейски форум“ и Международното немско-българско културно дружество с научен център заедно с председателя проф. д-р Хилде Фай. Наред с българските културни ценности, литература, медицина, фолклор, бит и душевност тя особено се вдъхновяваше от красотата и дълбокия смисъл на православното богослужение. Културните дни всякога се откриваха с молебен-петохлебие, извършен от български архиереи с участието на вокалния ансамбъл „Св. Йоан Кукузел Ангелогласния“, което правеше силно впечатление на чужденците и сънародниците ни. А песнопението „Отче наш“ със соло тенор Дубенски тя силно обичаше, затова и бе пожелала да бъде изпълнено при нейното изпращане.

В признателната ни памет остават завинаги нейната доброта, обич, лъчезарни обноски, всепредано трудолюбие, неизчерпаема енергия, висок дух и пламенно родолюбие.

Русенски Митрополит Неофит

Паметник на Юрий Венелин при Априловската гимназия в Габрово. Открит през 1984 г. Скулптор Илия Илиев

Високоучений муж

Писмо на Неофит Рилски до игумена и старците в Рилската обител

Г. Юрий Венелин, славний и високоученый муж в Москва, от крайното свое любородие що има к болгаром, только години се упражнява по височайшему указу его императорского величества, да изследува и да собере древности и любопитства болгарского народа и ги издаде на свет под именем „Болгарская история“, не като що е Райчевата и други някакви, но по сичките ишиирете каквито що се описуват историите на славните народи.

С изпитанието, с подробните изследования, с началото им, произшествието, древностите и друго составителни средства единия, целия и верния историй. Той желае да възстанови тоя българский народ и да го възкреси от смерти забвения и да го познае с достопамятното свое списание със сичките просвещени народи европейски, щастие болгар! Чудний сей болгаролюбец не щадит ни иждивения, ни труда ни нищо друго, само да може да събере нещо достопамятно, за да представи българската история внимателно и достойни примечания на просвещените народи.

От неговото изложение, което е пратено до мене и аз судих да го пратим вам ще разумеете совершено неговото любородно намерение, но понеже това негово писмо (изложение) написано е с руски характерни каллиграфически и е на руском наречии и зато нито удобопрочитаемо, нито удоборазумително, того ради пощадах труда моего да го препишем на своюручно помощию мою, на чисто и обикновено наше писмо и да назначим някои чуждестранни в него речи и да ги изясним на крайт под истите нумери, да се намеруват лесно. Працам и неговото исто копие и писмото за Одеса за лучшее известие и уверение ваше и моим, да го прочете с вниманием и единожды и дважды и да вникнете в разумот, да видите що изискува тоя неподражателный муж от болгарите.

Това добро, ако и да се отnosi общо к сичките болгаре, изрядне обаче к нашей священной обители, защото той желае да тури в историята и нашият хрисовул цял, защото го имаме Шишмана, щастие наше. Тоя случай во истину да сме го просили с години и с велики иждивения и трудове никогда не бихме го намерили, защото ще бяхме могли да представим с нашето приложение и родение това наше сокровище пред очите на самого превъисшечайшего императора российского и пред очите на сичките Русия и Европа. Во истину, никогда не бихме могли, ако да бихме изнули сичките си сили. И това знаете ли що после следва, като излезе това неоценимо наше сокровище пред очите на самого императора? Разсуждайте ви сами о том, понежи сте по-разумни и по-довольни да разсудите произшествието на едно такова дело. Остава, прочее на вашата воля да покажете и ви своето любородие и колко имате любов и доброжелатели сте на своята свещена обител, и ако познавате и ви каквото и аз що съществувам, защо тоя случай можем да го наречем самое божие вдъхновение, требе да го не оставим в някое кише като немаловажен, то да покажете и за него только прилежание, както и за други дела и въпроси манастирски.

24 юни 1838 г.

Оригиналът на писмото се съхранява в Български исторически архив на Народната библиотека „Св.Св. Кирил и Методий“. Издирил и подготвил за печат д-р Богомил Колев. Поместваме документа със съкращения.

Съгласие общо за общо добро

През март 1834 г. Неофит Рилски пише нравствен кодекс на габровци

Този ценен документ представя краткотрайното пребиваване на Неофит Рилски в Габрово като пръв учител в новосъздаденото светско училище. Неговият оригинал се съхранява в отдел „Краезнание“ на Регионална библиотека „Априлов– Палаузов“ (фонд „Редки и ценни издания“). Вероятно е подарен на библиотеката от д-р Петър Цончев, понеже има данни, че е бил притежание на Историографическото дружество в града. Проучвали са го неколкократно Божидар Райков и Боряна Христова от Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Владимир Балчев от Държавен архив–Пловдив, Мария-Тоска Стефанова и Вела Лазарова от Историческия музей в Габрово.

„Кодекс на село Габрово“ е написан собственоръчно от Неофит Рилски на плътна хартия с водни знаци, украсен е с негови рисунки и е подвързан като книга с твърди корици от орнаментирана червеникава кожа.

По същество това е общински устав, който има за цел да предложи модерна организация на местното управление, като определя правата и задълженията на „селоначалниците (сиреч чорбаджии)“.

Ръкописът е преведен на новобългарски език от Цонка Христова.

Савина Цонева – директор на Регионална библиотека „Априлов-Палаузов“ в Габрово

Васил Априлов

„Делото на отец Неофит неволно напомня жителя на Солун, философа Константин, или свети Кирил, изобретателя на българските букви.“

Из „Денница на новобългарското образование“, Одеса, 1841 г.

Ония, които ще да се изберат чорбаджии занаяпред по соизволение на всичката рая, двамата чорбаджии да имат да вземат заплата всеки от тях по 2250 гроша, а държавният бирник – по 2000, което даваме с всичкото наше произволение, щото нито на общата каса да мислят злото, нито разходи непотребни да правят, нито присъди неправедни да виждат, нито когато имат някои работи да ги вършат самички, без другите, но да бъдат отци на сиромасите. Тогава и ние всинца да помоществаме на тия чорбаджии или словом, или делом.

И който съхрани верно сичките предречени, Бог да благослови с молитвите на всичките сиромаси тогова човека.

Светослав Миларов (1850-1892)

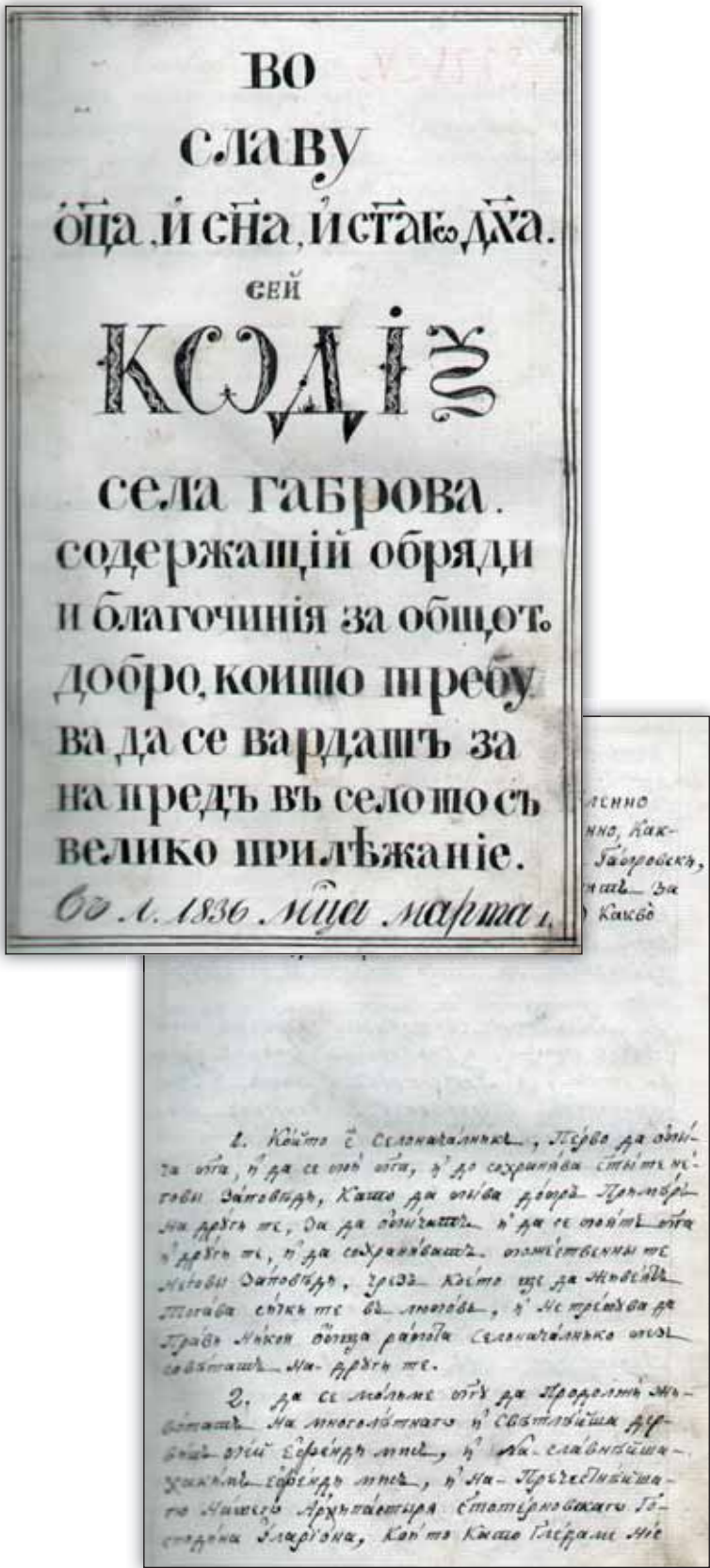
„Венец светъл, неповенлив и вечно свеж краси челото му. Той ще си пребъде достоин идеал и за най-сетните поколения... Той заслужава да стои близу огромните ликове на Кирила и Методия в защита на които написа и първото си произведение. Става дума за книгата „Българските книжници или на кое словенско племе собствено принадлежи кириловската азбука?“, издадена в Одеса през 1841 г.“

Из книгата „Василий Евстатиевич Априлов, мощният подвижник на новото образование в България“, поръчана от душеприказчиците на Николай Палаузов и В. Н. Рашеев по повод 100-годишнината от рождението на Васил Априлов и издадена в Одеса през 1888 г.

Васил Априлов

„Сичките стари пергаментни словенски книги, които се намират сега по европейските библиотеки, видимо показват в себе си българщината.“

Из книгата „Българските книжници или на кое словенско племе собствено принадлежи кириловската азбука?“ Одеса, 1841.

Факсимиле от ръкописа на Неофит Рилски

От юности моея

„Цветособиране сиреч антология“ – неизвестни песносъчинения на Неофит Рилски

Станини Дешева

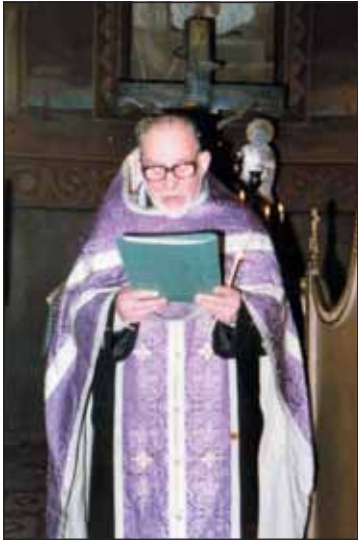
Никола Поппетров Бенин, известен като Неофит Рилски, е роден в Банско около 1793 г. и се представя в по-добрия свят на 4 януари 1881 година. За Константин Иречек той е „патриарх на българските писатели и педагози“ и е един от първите учители в прочутото Габровско взаимно училище. През 1835 г. съставя „Взаимоучителни таблици“ и „Българска граматика“, „първото системно научно описание на особеностите на българския език, дало гласък на развитието на българската филологическа наука и на българския книжовен език“ (Българска енциклопедия, т. 4).

Неофит Рилски съставя първите училищни правилници, обръща внимание на възпитателната работа сред учениците, изработва единствения екземпляр на първия български глобус (съхранява се в Музея на Рилския манастир). Енциклопедията скромно отбелязва, че е „познавач на черковната музика, съставя, но не успява да издаде псалтикийни сборници със свои и чужди музикални творби“.

Интересна е съдбата на един от тези сборници, наречен от Неофит Рилски „Цветособиране сиреч антология“, преписан от монаха Акакий през 1856 г. и подпечатан от него със собствения му печат на стр. 208. Целият сборник е от 501 страници. В него са включени и две творби на Неофит Рилски – „Слава“ (№ 93) и на стр. 189 – друга, отбелязана като „песносочинено от Неофит йеромонах“. По неведоми пътища „Цветособирането“ попада в Нова Загора в ръцете на книжаря Никола Матеев Начев, който го подарява на свещ. Стоян Иванов, още когато той е млад свещеник, някъде между 1928-1935 г. Сборникът е невмен (невма – гр. знак, безлинейно нотно писмо) с цветна украса.

Отец Стоян е роден на 3 август 1912 г. в новозагорското село Любенова махала и е правнук на известния поп Еню поп Димитров Желязков, за когото поп Минчо Кънчев разказва на много страници в своята „Видрица“, грижи се за

него, когато е болен, и го погребва в Диарбекир. „Умря поп Еню за народни човечески права...“ – пише той сдържано, за да скрие мъката. Правнукът не само достойно носи своето свещеничество, но е между интелигентните люде от клира. Той пази и с благоговение разгръща книжицата, която веднъж само

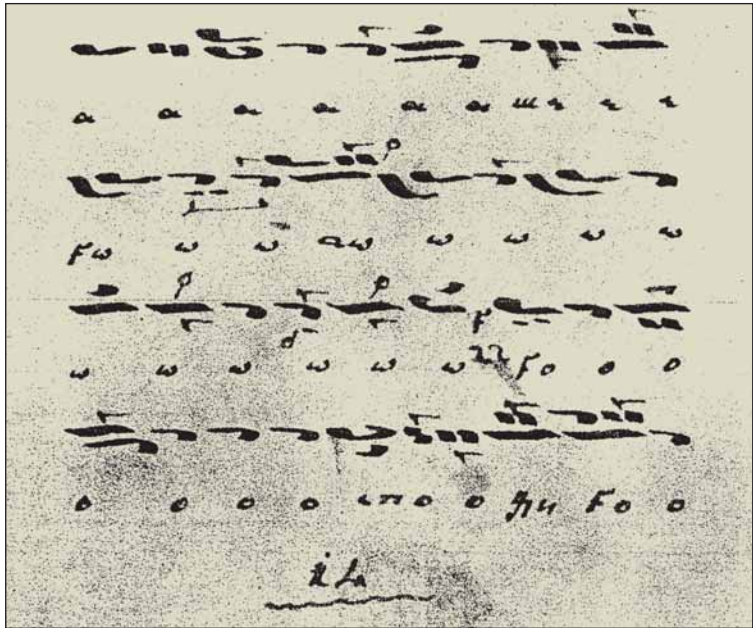
Отец Стоян Иванов
(1912 – 2007)

поверява на други ръце.

Сборникът е открит по времена експедиция, ръководена от Людмила Добринова, дългогодишна учителка по музика в Националната гимназия за древни езици и култури „Константин-Кирил Философ“. Така невмите „пропаяват“

Рисунка на Априловото училище в Габрово, открито през 1835 г.

Невменият сборник „Цветособиране“ на Неофит Рилски

Йеромонах Неофит Рилец

„По-напред следва да се правят училища, а после черкови, по-напред школски книги и учебници трябва т – после псалтири и наустници.“

(1832)

Из предговора към Историята на Рилския манастир, цитирано от Иван Вазов в пътеписа „Великата Рилска пустиня“

с младите гласове на ученическата вокална група за черковнославянска музика. През 2006 г. камерната формация „Диптих“ с диригент г-жа Добринова изнася четири концерта в Словакия. В репертоара са включени две творби на Неофит Рилски – „Достойно естъ“ и фрагмент от „От юности моея“. Бивши възпитаници на г-жа Добринова създават вокалната формация „Юлангело“, издават компактдиск с творби от „Цветособиране“: Похвална песен, Слово благоправедно, Достойно естъ, Полиелей и „От юности моея“, който представят за първи път в навечерието на Рождество Христово 2007 г. в Криптата на храм-паметника „Св. Александър Невски“.

Паметник на Неофит Рилски в Банско

Шест века под земята

Истинско чудо е тази Затрупана черква край Пещера. В полите на поруганата от поробителя Родопя планина, порутил десетки християнски черкви и манастири, бе разкрита древна черква. Според оценката на видния български изкуствовед проф. Атанас Божков, роден наблизо, тя съществува от XII в. с единствени по рода си стенописи. Възкръснала изпод земята, тя заживя отново не само като място за православни богослужения, но и като единствена по рода си сцена за спектакли на средновековна тематика.

Няколко пъти там изнесе концерт вокалният състав „Юлангело“, създаден от Людмила Добринова. Последният от тях се превърна в единствена по рода си панихида за нея.

А на 6 март т.г. в Софийското музикално училище „Панайот Пипков“ нейни колеги, ученици и приятели почетоха с песен паметта ѝ.

Вокалният състав „Юлангело“ изнася концерт-панахида за Людмила Добринова в Затрупаната черква край Пещера, октомври 2008 г.

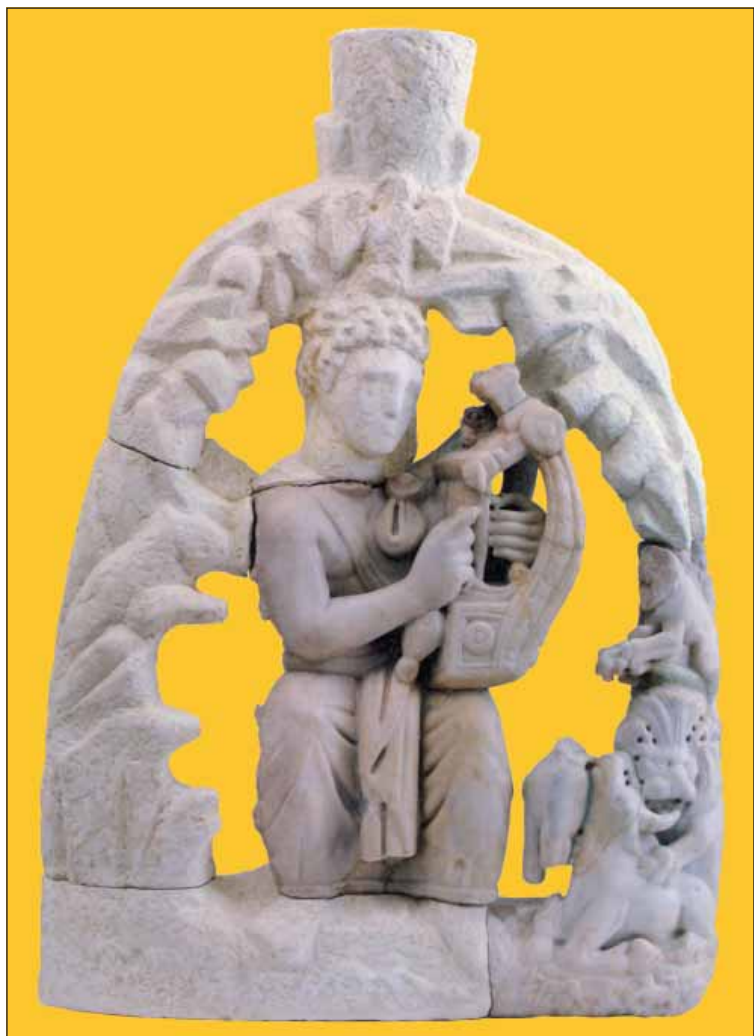
Людмила Добринова
(13 март 1932 г. – 15 октомври 2008 г.)

Питомците ѝ я наричаха „Мама Доби“ – не се знае дали друг днешен учител е почитан по подобен начин. Две десетилетия и половина, още от първите години на Националната гимназия за древни езици и култури „Константин-Кирил Философ“, тя приобщаваше юношите към музиката. Не само в учебните часове. Тя всяко лято водеше своите млади последователи и изследователи на откривателски експедиции из забутани черкви и манастири, дирейки следи от старинни песнопения. Създадените от нея училищни хорове от момчета и момичета, съчетали фолклорната и православната българска традиция, получиха признание и в странство, най-вече в Австрия.

Вече без нея, те продължават да живеят – нали песните нямат спира-не...

Достойно естъ! Вечная память!

„За буквите–О писменехъ“

„Орфей с група с животни“. Скулптура от Августа Траяна, III в. сл. Хр. Съхранява се в Регионалния исторически музей на Стара Загора

Пулсът на историята

Студентски практики по проект „Тракия – кръстопът на цивилизации“

В продължение на един месец през ятото на 2008 г. студенти от специалността Информационни фондове на културно историческото наследство на СВУБИТ имаха възможност да участват в археологически разкопки, да бъдат екскурзоводи, реално да се докоснат до интересни обекти в Старозагорска област. Това стана възможно благодарение Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд. С учебна цел участниците в практиката посетиха и Националния археологически резерват Кабиле край Ямбол, Карлово, Калюфер, Националния етнографски комплекс Етъра, Националния музей Шипка-Бузлуджа, гробниците в Долината на царете. Досегът с културно-историческите обекти, музеолозите и археолозите обогати теоретичните знания на студентите, постави ги в реални ситуации, даде им възможност да се почувстват бъдещи професионалисти, пазители на богатото ни културно наследство.

С направените през лятото фотоси студентите подредиха изложбата „Студентско лято в Стара Загора и Казанлък“. Практикантите и техни колеги, участвали в кръглата маса и семинара „Реален достъп до културното наследство“, първи чува перспективите, които ги очакват – професионална подготовка на бъдещи екскурзоводи за културно-исторически туризъм.

Ръководител на проекта
Доц. д-р София Василева

Работа на терен

Все по-търсени и уважавани

С протокол № 8 от 23 октомври 2008 г. Академичният съвет единодушно реши да присъди званието „Почетен професор“ на доц. д-р Иван Белчев за неговия огромен опит на утвърден и авторитетен преподавател и учен в областта на международните икономически отношения, за приноса му в развитието на икономическата наука в България, както и за заслуги в развитието на Висшето училище по библиотекознание и информационни технологии.

Академичното слово на новия професор хонорис кауза д-р Иван Белчев представи актуалното ико-

номическо положение в България интересно и разбираемо даже и за неспециалисти. В заключение той подчерта:

„Най-либералните икономики опитват с държавна намеса да регулират своите икономически системи. За съвременната икономическа криза тази държавна намеса е ново явление в света. Тя ще продължи да се развива в тази посока през следващите години.“

В почетната книга на СВУБИТ проф. д-р Белчев записва:

„С най-искрена благодарност пожелавам на СВУБИТ да се развива винаги като център на българската духовност и да бъде университет, утвърждаващ европейските ценности в образованието и науката.“

На 11 декември 2008 г. в зала „Тържествена“ на СВУБИТ със званието „Професор хонорис кауза“ бяха удостоени ст.н.с. II ст. д-р Радка Колева, директор на Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив и доц. д-р Иван Белчев, зам.-ректор по научната и международна дейност в СВУБИТ, член на Международния комитет по авторско право на Международната федерация на библиотечните асоциации и институти (IFLA).

Удостояването на г-жа Радка Колева е във връзка с нейната 65-а годишнина и за приноса ѝ за развитието на Народната библиотека „Иван Вазов“, за яркото ѝ присъст-

вие в българската библиографска и библиотековедска наука и утвърждаването на нашето Висше училище, което тя е завършила през 1965 г., когато то е било Държавен библиотечен институт. Г-жа Колева е награждавана с орден „Св. Св. Кирил и Методий“ – I степен, и много държавни отличия.

В своето слово г-жа Колева заяви: „Съвременното информационно общество изисква нови подходи както в образованието и науката, така и в работата на библиотеците. Днес не можем да не се радваме на промените, които настъпиха в нашата професия. Благодарение на ректора проф. Стоян Денчев колежът прерасна във висше учебно заведение. Убедена съм, че с новия статут и въвеждането на нови специалности и съвременни учебни програми нашата професия ще стане все по-търсена и уважавана.“

Традицията продължава

На 1 ноември 2008 г. Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии проведе в Националния дворец на културата Шестата национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа“, посветена на Деня на народните будители. Сред многобройните и запомнящи се изяви беше и удостоверяването с титлата „Доктор хонорис кауза“ на члена на Настоятелството на СВУБИТ Божидар Николов. Проф. д-р Мария Младенова представи неговата творческа и обществена биография. Г-н Божидар Николов е учредител и председател на българското културно-просветно дружество „П. К. Яворов“ в Залцбург, Германия, което се грижи за опазването и популяризирането на българските традиции и култура и не на последно място развива и благотворителна дейност със средства на г-н Николов. Дългът е списъкът на бедните и талантиливи български студенти, подпомагани от Божидар Николов, както и дарителствата му за издаване на български книги, за сираците в с. Варненци, Тутраканско и т.н.

Ректорът на СВУБИТ проф. д-р Стоян Денчев прочете единодушното решение на Академичния съвет от 27 юни 2008 г.: „Дава се званието звание „Доктор хонорис кауза“ на Божидар Русев Николов за популяризиране на българската култура по света и за заслуги към нашата Алма Матер“. Това ще ви направи да принадлежите към едно научно академично

Ректорът проф. д-р Стоян Денчев и новият доктор хонорис кауза Божидар Николов

общество, което има високи цели и което работи за доброто на нашето отечество.“ – допълни ректорът.

В своето кратко слово г-н Николов каза: „На първо място искам да благодаря за високата чест, която ми е оказана. Не знам дали я заслужавам. Досега действително съм се стремил да не попадам под прожекторите на сцената на съвременна България. Слава Богу, че в тази зала има хора, които успяват да балансират в този изпълнен с омраза живот. Има много по-ценностни неща, на които трябва да обръщаме внимание. На първо място това е науката и може би и желанието на българина да се учи. Едно време с 3 наполеона той отива в чужбина, за да успее и да се върне отново в родината. И аз пожелавам на всички младежи, които са излезли навън и раз-

пространяват българската наука, един ден да се върнат и те тук.

Дълбок поклон на нашите предци, които успяха да запазят българското, успяха да запазят българската култура! Пожелавам на всички младежи, които в момента градят културата, да не забравят, че България завинаги ще остане една от водещите в Европа, въпреки че нямаме радостта и гордостта да осъзнаем това нещо. Не Европа дойде при нас, не ние отидохме в Европа. Ние сме били винаги там благодарение на духа, който винаги сме имали. Да живее България!“

Към дарителските жестове на г-н Божидар Николов на 1 ноември се прибави още един – седемместен автомобил „Фолксваген-Туран“ с надпис „Дигитална библиотека „За буквите“ се настани в двора на Висшето училище.

Истински европеец

Книга за Петър Увалиев

През м. януари т.г. в Европейската читалня „Петър Увалиев“ на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии гостува г-жа Соня Рув – съпругата на бележития български писател и публицист. Тя представи като подарък неотдавна отпечатаната в Лондон на английски език нейна биографична книга под заглавие „Petar Ouvaliev aka Pierre Rouve. A Life“. Тя разказа за работата си върху нея. Обсъден бе проблемът с дигитализирането, библиографирането, изследването, съхраняването и издаването на огромното архивно наследство на именития българин, в което СВУБИТ може да участва

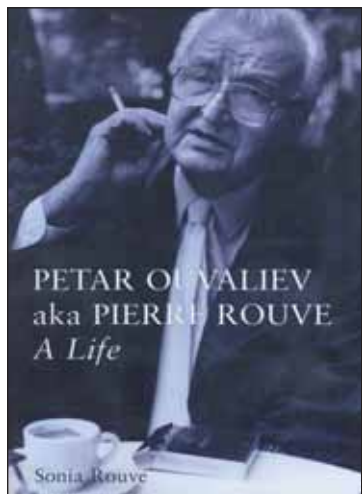
Соня Рув-Увалиева

пълноценно със своите квалифицирани специалисти.

Ректорът проф. д-р Стоян Денчев приветства г-жа Увалиева. Тя от своя страна благодари за оказаното внимание и обяви, че фондацията „Семейство Увалиеви“ възнамерява да отпусне от следващата учебна година две стипендии за студенти от Висшето училище, които биха посветили бъдещата си научна работа върху изследване на творчеството и личността на Пиер Рув – както той е известен на Запад.

Замисля се и издаване на беседи на Увалиев по Би Би Си, както и сборници с неговите многобройни интервюта с писатели, художници, общественици.

През идващата есен издателство „Сиела“ ще издаде книгата и в превод на български език под заглавие „Животът на Петър Увалиев“.

Издадена в Лондон през 2008 г.

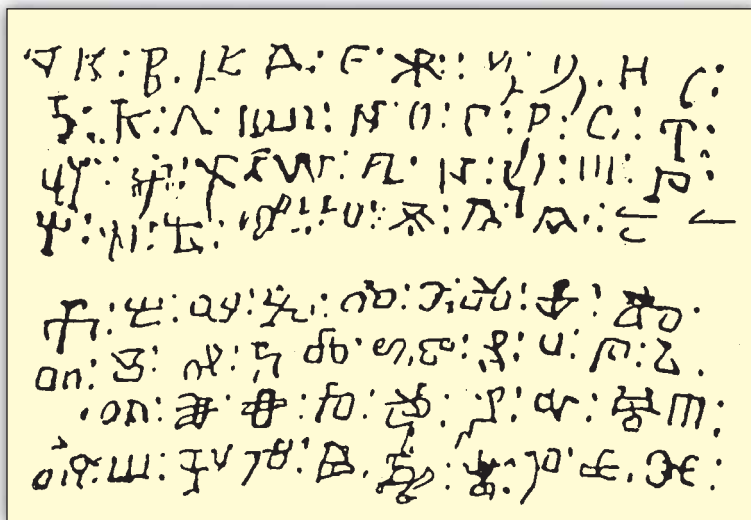
Към изворите

По време на конференция с проф. д-р Румяна Златанова от Университета в Хайделберг изнесе доклад „Българското духовно пришествие в Европа – преоткриване на основите“ и подари на СВУБИТ книгата „Bulgarien in Himmerod. България в Химерод“. Bulgarisch/Deutsch. Hrsg. von Abt Bruno Fromme OCist und Rumjana Zlatanova. Bulgarische Bibliothek, Bd. 13. München 2008, S. 618.

„Не само преподавайки чисто професионално българистиката в най-широк смисъл на думата, каза проф. Златанова, но и чрез многобройни доклади, които съм изнесла в Австрия и Германия, винаги съм изразявала гордостта си от многообразието и многопластовостта на балканския опус на българската култура, озаглавявайки доклада си „Към изворите на европейската цивилизация“, за голямо учудване на моите слушатели. Именно стремежът към разкриване достойнствата на тези пространства на духа ми е давало сили, окриляло ме е да се изправя пред предизвикателството за все по-дълбоко навлизане в пластове на българския език и българската духовна съкровищница. Убедена съм, че ценностите на българската духовност трябва да се превръщат в реални и същностни градивни елементи на духовната ни културна народна памет. Подарявам на СВУБИТ първата сигнална бройка на сборника „България в Химерод“, на която съм издател и преводач.“

Паметник на Светите братя във Виена. Скулптор Димитър Бойков

Мюнхенски глаголически абecedар, X в.

24 май във Фрайбург

В един от най-старите университети на Европа звучи химнът „Върви, народе възродени“

Университетът в град Фрайбург, Германия, има 550-годишна история. През май 2008 г. в него гостува българска делегация, водена от министъра на външните работи на Република България Ивайло Калфин, който изнесе лекция пред студентите и преподавателите с въстъпление за делото на славянските просветители Кирил и Методий. Деканът на филологическия факултет проф. д-р Елизабет Шоре, русистка по специалност, произнесе приветствено слово на чист български език. Предлагаме на читателите на Кирило-Методиевския вестник най-същественото от това слово.

„Българската култура и преди всичко нейният принос за разпространението и развитието на писмеността в другите славянски страни са само една от изследователските задачи на Славистичния семинар в нашия университет. Друга основна задача е свързана с популяризирането на това дело сред широката общественост у нас. На подобни научни интереси и безспорни успехи семинарът се радва вече повече от 40 години. Навярно ще изпитате задоволство, че една от основните изследователски, а също и преподавателски теми, е съсредоточена върху изучаването на старобългарския език и литература. Във Фрайбург няма нито един студент, следвал славистика, който да не познава делото на Кирил и Методий и да не знае значението на тези двама апостоли на славяните. Ние се интересуваме и от модерна България. Изразяваме сърдечната си благодарност към българската държава, чието правителство и по-специално Министерството на образованието и науката ни направиха изключителен подарък с откриването на Лекторат по български език, литература и култура. Той бе присъриц поет от доц. д-р Румяна Конева и благодарение на нейната висококвалифицирана работа българистиката във Фрайбург изживява нов подем. Тази институция е една от най-добрите инвестиции за бъдещето на нашите две страни в тяхното по-нататъшно взаимопознаване.“

Проф. Елизабет Шоре

Още един нов паметник на Апостола...

Достойно есть в Брюксел

За първи път Националният празник на Република България – Трети март, бе тържествено почетен в Европейския парламент

Специално за в. „За буквите-О писменехъ“

Образът на Васил Левски се появи в Европейския парламент

Навръх Националния празник на Република България – 3 март в Европейския парламент в Брюксел за първи път се състоя тържество. Участваха стотина евродепутати и гости.

По покана на български евродепутати Общобългарският комитет и Фондация „Васил Левски“ съвместно с Националния музей „Васил Левски“ в Карлово представиха своя проект *”Васил Левски – гражданин на Европа и света“*. Целта бе да се открият европейските ценности в идеите на Апостола на българската свобода, които са влог и в европейската общественополитическа практика.

Представено бе четвъртото допълнено издание на книгата „Апостолът на свободата. Портрет на Васил Левски върху фона на България от XIX век.“ от Мерсия Макдермот, издадена през 1967 г. на английски език в Лондон. Авторката, бележника съвременна българистка, почетен доктор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, в своето емоционално слово развълнува аудиторията със своята непринуденост и дълбоко преклонение пред живота и делото на Левски. Участници в срещата проявиха жив интерес към авторката. Книгата ѝ бе раздадена като подарък.

Открита бе фотодокументална изложба „Каквото съм сторил, сторил съм го за Отечеството“, подготвена от Националния музей в Карлово, от неговия директор Дора Чаушова.

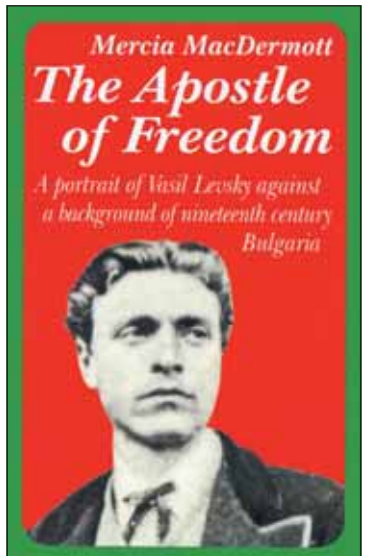
Председателят на Фондация „*Васил Левски*“ д-р Стоян Джавезов представи разгърнатата културна дейност на Общобългарския комитет, както и изданията, посветени на Апостола. Проф. Иван Стоянов от Великотърновския университет „*Св. Св. Кирил и Методий*“ говори за идейното влияние на европейските мислители и революционери върху мисловния и дейността на Левски – на първо място от страна на Джузепе Мацини. Възгледите на

Левски за гражданското общество и демократичното устройство на обществото изложи доц. Димитър Цанев от Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Мерсия Макдермот бе награждена от Общобългарския комитет и Фондация „Васил Левски“ с почетна грамота и юбилеен плакет. Предвижда се в близко време книгата „Апостолът на свободата“ да бъде представена във Великобритания и други страни.

Цветя за Мерсия Макдермот от евродепутати

Книгата е разпространена
по цял свят (има превод
и на есперанто)

HADJI DIMITRE

Voici que le soir tombe
et qu'apparaît la lune.
Le ciel va se remplir d'étoiles,
goutte à goutte.
La forêt bruit,
le vent imperceptible souffle.
Tout le Balkan chante le chant
des haïdouks.

Стихове от Христо Ботев,
изписани върху стена
на Сорбоната

Александър Мартинов

„Духът на Василия Априлов може с пълно право, сочейки от небеса Габровското училище, да повтаря: „Ето люлката на нашата просвета и книжовност!“ А няма да се преувеличи, ако се добави: „Ето и люлката на нашата свобода!“

Защото нека признаем, че без светска просвета, каквато насади Априлов, би било немислимо възраждането на българския народ...

Колкото да ни обаяват с храбрите си подвизи революционерите, не може да се отрече, че просветата ги създаде истински революционери, иначе те биха си останали само хайдутни.“

Из книгата „Габрово през Възраждането”(1940)

По-ценно от златото

Най-скъпото съкровище на България

Мерсия Макдермот

За мен Левски не е личност, позната от най-ранните ми години, а внезапно откровение, ослепяваща светлина, която изведнъж озари живота ми.

Левски не е поетична измислица – той е жив човек от плът и кръв.

Малко са народите, които имат такива герои. Нямаме такива в английската история. Имаме, разбира се, много големи писатели, учени, изобретатели, имаме генерали и адмирали, но нямаме един Левски, защото нашата история е била съвсем друга. Трябва да се върнем много векове назад, за да открием английски герои, които са се борили за английската свобода, но за тях малко се знае. Те живеят повече в легендите, отколкото в историята, а обикновено между легендите и историята има голяма разлика. У Левски обаче такова разминаване няма. Той е от малцината, чийто характер и дейност могат да се подлагат на научно проучване, без легендата да загуби нещо от магията си.

Няма историк, който да може да открие и най-малкия факт, от който да потъмнее светлият образ на легендарния Апостол на свободата. Напротив – историческият Левски е още по-велик, още повече достоен за възхищение, отколкото онзи Левски, когото познаваме от легендите. Когато Левски изграждаше своята „огнена мрежа на бунта“, никъде в света нямаше подобна организация. Той е един гениален новатор. И сега цял век по-късно, когато в много страни се води борба за свобода и равнопоставяне, има хора – и между тях честни, всеотдайни борци, които все още не са разбрали онова, което Левски е разбрал: че няма кратък път към революцията, че една шепа конспиратори не може да освободи един народ, че революцията не може да се внесе отвън, а изисква дълга подготовка и участието на целия народ, изисква стройна, дисциплинирана организация.

Всяка подробност в идеите на Левски заслужава вниманието на тези, които все още се борят за свободата, но един елемент в неговата идеология аз смятам за особено важен – неговия интернационализъм. Левски е обичал своя народ, без да мрази други народи. Той се е борил срещу тиранията на султана, без да гони турския народ. Напротив, в разгара на борбата той изрично подчертава, че в бъдещата „*чиста и свята република*“ ще има място за турците и че те ще бъдат равноправни във всичко с българите. Малко от водачите на националноосвободителни движения са способни на такава хуманност, на толкова доблест, на такова прозрение. И днес нашият свят се разкъсва от расови и религиозни борби и има нужда от духа на Левски! Всеки патриот трябва да разбере, както Левски е разбрал, че свободата и правдата са неделими, че всички сме хора, че всички сме равноправни.

Но Левски е знаме не само за войниците на свободата. Той е знаме и за победителите, за строителите на новото общество. Както е казал Яне Сандански: „*Да живееш значи да се бориш: робът за свобода, свободният за съвършенство*“.

Борбата за съвършенство не по-малко от борбата за свобода изисква хора, които са честни, постоянни и всеотдайни като Левски, хора, които са готови да пренебрегнат личните си амбиции в името на общото дело, които да измерват своя живот с аршина на Левски.

Има една стара римска легенда. Живели две благородни римлянки – едната много богата, а другата по-бедна. Първата обичала да се хвали с богатствата си и затова показвала накитите си на по-бедната и след това, не без ехидност, я поканила на свой ред тя да ѝ покаже своите. Втората жена пошепнала нещо на един слуга, който излязъл и се върнал с двама стройни момци, синовете на по-бедната жена. „*Ето моите накити*“ – казала майката, а богатата жена млъкнала, защото въпреки богатството си нямала деца.

Един народ е богат преди всичко със своите синове, а народът, който е родил Левски, е един от най-богатите в света.

Слово, произнесено пред Българската национална телевизия на 3 март 1978 г. за 100-годишнината от Освобождението на България. (Със съкращения)

Библиотекари-организатори за малките общини

СВУБИТ осъществи проект по програма ФАР

Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии осъществява проект по програмата ФАР на тема „Развитие на мрежа от центрове за продължаващо обучение на библиотекари-организатори, обслужващи малките общини“. Той е спечелен в конкурс по проект „Развитие на човешките ресурси и насърчаване на заетостта“ (фаза 2), реализиран по схемата за безвъзмездна помощ на Програма ФАР „Икономическо и социално сближаване“, и се съфинансира от Европейския съюз и бюджета на Република България. Финансовият принос на ЕС е на стойност 57 848 евро. Периодът на реализацията на проекта е едногодишен, с крайна дата 1 юни 2009 г. Партньори са Асоциацията на университетските библиотеки (АУБ) и Сдружението на софийските народни читалища. Ръководител на проекта е проф. д.ик.н. Стоян Денчев.

Основната цел на проекта е да допринесе за практическото и качествено приложение на професионалната квалификация на активно търсещи работа лица в новия контекст на членството на България в Европейския съюз при съблюдаване на съответствието между придобитата квалификация и изискванията на националния и европейския трудов пазар. Това се постига посредством:

- развитие на мрежа от центрове за продължаващо обучение на възрастни, разположени в близост до местните общини и съобразени с възникналите потребности на гражданите за търсене на работа и информация, отнасящи се до новата ситуация в България;
- използване на съществуващата инфраструктура, възможностите за работа, капацитета на покриващите цялата страна мрежа от читалища, които съчитават в себе си публична библиотека, образователен и културно-обществен център;
- организиране на продължаващо обучение по програмата от СВУБИТ съвместно с Асоциация-

та на университетските библиотеки (АУБ).

Важна дейност по проекта е осигуряването на продължаващо обучение за библиотекари-организатори от групите на безработните и активно търсещи работа лица в Бюрата по труда в малките населени места на общините в Дулово (Силистренско), Елхово (Ямболско), Дряново и в заобикалящите град София села.

Изпълняват се следните задачи: разработване на учебна програма (11 учебни дисциплини и практика), на учебни пособия (3 сборника и други образователни материали) и провеждане на обучение за „библиотекари-организатори“. Успешно завършилилите курсисти придобиват знания и умения да предоставят на жителите на малките общини широк спектър от услуги, свързани с удовлетворяването на всекидневните им информационни потребности, като: изграждане на умения за търсене на работа и на информация за преквалификация; консултации по информационна и компютърна грамотност; ползване на традиционни и електронни библиотечно-информационни услуги; осигуряване на адап-

тирани информационни услуги за хора в неравностойно положение; информационно посредничество между гражданите и местните власти; осигуряване на полезна информация и съвети относно Европейския съюз, условията за живеене и работа в страните на ЕС; популяризиране на историческите, културните и туристическите забележителности на населеното място, както и на автентичния фолклор и самотейно творчество, в контекста на нарасналия интерес на ЕС към културното многообразие и културно-историческото наследство на отделните европейски страни и др.

Подбрани бяха 50 обучаеми, сред които: 11 са на възраст до 29 години, а 39 са на възраст до 50 години; 30 са с висше образование, а 20 са със средно образование; двама курсисти са с увреждания. Курсът е 300 учебни часа и дава 30 кредита.

Обучението се проведе в София (в Центъра за продължаващо обучение на СВУБИТ) и в читалищата в Дулово, Елхово и Дряново от преподаватели от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни техно-

Удостоверенията на успешно завършилилите 20 курсисти в ЦПО на СВУБИТ бяха официално връчени от ректора проф. д.ик.н. Стоян Денчев и от проф. д.фн Иванка Янкова – Председател на АУБ на 16 април 2009 г. в зала 22, оборудвана с техника по проекта

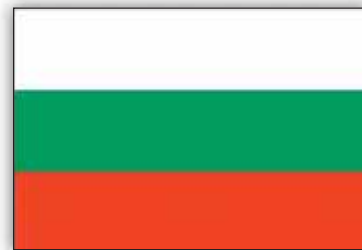

Първите двадесет библиотекари по програмата получиха атестати

Снимки Валя Чрънкина

логии и експерти от Асоциацията на университетските библиотеки. По проекта с необходимия хардуер и софтуер се оборудваха учебни зали в СВУБИТ (София), Елхово и Дулово, както и се комплектува малка колекция от образователни материали и полезна литература. На всички курсисти се раздадоха и изданията по проекта: „Наръчник по информационна компетентност“ (Съст. Иванка Павлова), „Връзки с обществеността и промоционални техники“ (Съст. Иванка Янкова) и „Добри библиотечни практики“ (Съст. Таня Тодорова).

Постиженията от обучението се разпространяват и сред мрежата от читалища в София. През м. май 2009 г. съвместно със Сдружението на софийските народни читалища се организира заключителен семинар. Актуална информация за проекта „Развитие на мрежа от

Проект: BG 2005/017-353.10-01-3.89 „Развитие на мрежа от центрове за продължаващо обучение на библиотекари – организатори, обслужващи малките общини“

Изпълнител: Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ)

Партньори: Асоциация на университетските библиотеки и Сдружение на софийските народни читалища

Проектът се съфинансира от ЕС по Програма ФАР – проект „Развитие на човешките ресурси и насърчаване на заетостта“ (фаза 2), и бюджета на Република България.

Учебен процес в читалище „Развитие“ – Дряново

Отдясно наляво: Доц. д.фн Иванка Янкова, доц. д-р Добринка Стойкова, д-р Таня Тодорова – координационен екип на проекта на организационна обиколка в Елхово, Дулово и Дряново

В средата: Нина Димитрова – организационен секретар, ас. Пламена Златкова – преподавател и курсисти в Дулово

центрове за продължаващо обучение на библиотекари-организатори, обслужващи малките общини“ можете да следите в неговия сайт, който от м. май 2009 г. е достъпен в Интернет.

Пл.ас.д-р Таня Тодорова

Настоящата публикация е изготвена със съдействието на Европейския съюз. Отговорността за съдържанието на тази публикация се носи единствено от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) и по никакъв начин не може да се счита, че тя отразява становища на Европейския съюз.

Университетската библиотека, построена през 1934 г.

Книги школки на разни езици

Румена Христова

„Книгите и моите сочинения завещавам ги на Габровското учебно заведение. Г.г. душеприказчици пращат ги в Габрово на части, според нуждата, дето има там. Людските книги да се дадат на стопаните им.“

Из завещанието на Васил Априлов

Личната библиотека на Васил Априлов се състои от 378 заглавия в 1046 тома. Днес тя наброява 233 заглавия в 406 тома. По различни пътища са изчезнали 145 заглавия в 540 тома. Първият и единствен засега опис на Библиотеката е публикуван от Петко Р. Славейков в неговата книга „Габровското училище и неговите първи попечители“, издадена в Цариград през 1866 г. В него книгите са описани в 10 раздела според езика им, а във всеки раздел – по отрасли на знанието, без да е спазен какъвто и да е хронологичен или азбучен ред. Техните заглавия не са изписани пълно, на много места липсва името на автора, допуснати са и други неточности. Обстоен анализ на Априловата библиотека направи Елена Кирова в своята студия „Габровската училищна библиотека през епохата на Възраждането“ (1966). В един тефтер, където са записани всички подарени книги на Габровското училище за периода 1833-1864 г., има бележка с дата 21 октомври 1857 г.: „Прияхме 4 сандъка сос уч. Теодора Бурмова, кои содержават Априловата библиотека вкупе сос каталога им от толко и толко части.“ Става ясно, че книгите, изпратени от одеските душеприказчици, пристигат в Габрово с готов каталог, който вероятно е и публикуваният от Славейков. Според Елена Кирова той е бил изработен още докато Априлов е бил жив и вероятно е съставен от самия него. През 1840 г. Априлов и Николай Ст. Палаузов изпращат като дар на Габровското училище „66 разни книги“, описани в тефтер с надпис „Библиотека“, в обем от 136 страници, прошнурован и подпечатан на последната страница с личния печат на Априлов, заверен с подписите на Априлов и Палаузов. В него освен броя на екземплярите и томовете, срещу всяко заглавие е посочена и цената на книгата. На първата страница има бележка с подписите на Априлов и Палаузов: „Тази книга съдържава книгите школки на разни езици, които ся приносят в дар и купуват ся, за да составят библиотека обща. Всякой любородец може да дойде да чите, която му ся ще, но никому не е позволено да земе някоя книга у себе си да я чите, нито на епитропи, нито на кметове. Обиций закон е от библиотеката да не излязва.“ По този начин Априловите книги стават част от библиотеката на Габровското училище. Иван Д. Шишманов в своя статия, отпечатана през 1926 г., изказва предположение, че „не е възможно това да са всичките книги, които Априлов ще е притежавал в Одеската си библиотека“. На 26 декември 1861 г. се основава Габровското народно читалище. В своята книга „Културното минало на Габрово“ д-р Петър Цончев пише: „За помешение на читалището е била отстъпена черковната килия при черквата „Св. Троица“, която килия дотогава се помещавало девическото училище. В нея била преместена и библиотеката на Априлов, която се е пазела в учителската стая на „Взаимното“, т нар. „Даскал Цветково училище“, където е живял отец Неофит Рилски, докато е бил в Габрово. Тази библиотека е основата на днешното градско книгохранилище.“ Същото посочват и други изследвачи – братя Гъбенски и Райчо Каролев. След завършването на гимназиалното здание през 1873 г. читалищната библиотека е била пренесена в него. Върху една от книгите има приписка: „Читал я эту книгу въ войну противъ турок 1877-ого года находилась в лазарета города Габрова. Декабря 17-ого дня. Военный.“

След Освобождението библиотеката вероятно продължава да се съхранява в гимназията, където я е ползвал и Михаил Арнаудов. В неговата биография на Априлов (1935) той пише: „Тази библиотека, доста значителна за времето си и тъй важна за разбиране на научните интереси, е запазена сравнително пълна и сега в Габровската гимназия. Ние се възползвахме от нея, особено колкото се отнася до редките стари книги и отделните отпечатъци.“ През 1975 г. голяма част от библиотеката е прехвърлена във фонда на Националния музей на образованието, а друга част постъпва в Градския исторически музей. Според възрожденската традиция най-добрите ученици в края на учебната година са били дарявани с ценни книги, което може да обясни липсата на част от тях, а други пък са били изгубени при честите местения на библиотеката.

Авторът е уредник в Националния музей на образованието в Габрово.

Пръв библиотековед

В зората на родното библиотекознание

Проф. дфн Мария Младенова

Академик Стоян Аргиров (1870–1939) е първият наш научно подготвен и образован библиотечен специалист и е първият доцент по библиотекознание, който чете лекции в Софийския университет от 1925 до 1936 г. по тази малко позната и днес наука.

Стоян Аргиров е най-емблематичната фигура в българското библиотекознание от края на XIX до средата на 40-те години на XX век. Неговите прояви носят следите на стремежа му за културен и духовен подем на България чрез нейните библиотеки и читалища, на които посвещава живота си.

Интересът му към библиотеките и библиотекознанието се заражда в годините от 1888 до 1892 г., когато той следва в Карловия университет в Прага славянска филология с държавна стипендия, отпусната от Министерството на народното просвещение. В Университета е сред студентите на големия чешки историк-славист Константин Иречек (1854–1918), чиято първа научна работа е „Книгопис на новобългарската книжнина 1806–1870“ (1882). Запознат отлично с организацията на библиотеките и архивите, Иречек винаги обяснявал на своите студенти „какво значение има при научните изследвания знанието на литература с библиографични студии“.

Завърнал се в България, в която по това време липсват специалисти в областта на библиотекознанието, Ст. Аргиров е назначен за заместник-директор на Народната библиотека в София (1.09.1893–20.06.1894), след което – за директор на Народната библиотека и музей в Пловдив (21.06.1894–31.03.1901), където има възможност да приложи на практика своите професионални знания и да се утвърди като компетентен специалист. Тук създава „Правилник за Народните библиотеки в София и Пловдив“ (1898), поставя на научни основи комплектуването на фонда на библиотеката, полага сериозни грижи за каталогизацията му, като съставя първите фишови каталози – азбучен и систематичен, предназначени за читателите.

Първата сериозна проява на библиотековеда Аргиров е публикуването от него „Ръководство за уреждане на народни, общински, ученически и частни библиотеки“ (Пловдив, 1898), с което дава знак, че има намерение и воля за работа в полето на библиотекознанието. На 1.04.1901 г. Стоян Аргиров напуска Пловдивската народна библиотека, тъй като е назначен за титулярен библиотекар, по-късно и за директор на библиотеката на Висшето училище в София, което през 1904 г. със специален закон получава статут на университет. Първото име на университета е „Братя Евлоги и Христо Георгиеви от Карлово“, които даряват 6,8 млн. златни лева и парцел в центъра на столицата за построяването на първото висше училище в България. Аргиров остава в Университетската библиотека до 22.10.1936

Акад. Стоян Аргиров

г., превръща я в модерна европейска библиотека, утвърждава се като ярък строител на културата на следосвобожденска България. С воля и енергия той се съсредоточава върху цялостната уредба на Университетската библиотека, чиято организация за него е истинско професионално предизвикателство. Динамичният ритъм на служебните му ангажменти и задължения го насочва към задълбочено осмисляне на нейните цели и задачи, следвайки модела на добре познати му чуждестранни образци. Тях той познава и от дългосрочната си командировка през 1905 г. във Виена, Мюнхен, Франкфурт, Хале, Лайпциг и Берлин, осъществена благодарение на проф. Иван Шишманов, който по това време е министър на народното просвещение, а по-късно – от 1911 до 1923, е и несменяем председател на Читалищния съюз. След оттеглянето му от този пост на негово място е избран акад. Стоян Аргиров, който става вторият председател на тази значима за българската култура организация и я оглавява от 29.08.1923 до 19.11.1927 г. Тези години той насича както с активна читалищна дейност, така и с публикации, засягащи редица нерешени проблеми на библиотечната общност. Полага особени грижи както за организационното и нормативно стабилизирането на Съюза, така и за утвърждаването на библиотечната професия. Един от въпросите, на които посвещава много знания и енергия, е за организирането и провеждането на първите библиотекарски курсове, създадени по идея на Върховния читалищен съюз (ВЧС) и подкрепени от Министерството на народното просвещение в лицето на Стоян Омарчевски. Под ръководство на Аргиров се провеждат пет курса за библиотекари, в които участват работещи главно в читалищни и училищни библиотеки. В тях той чете курс лекции „Предмет и същност на библиотекознанието“, а някои от практическите упражнения се провеждат в ръководената от него Университетска библиотека, която създава у курсистите уважение към избраната от тях професия.

Увенчани с успех са и многогодишните усилия на ВЧС библи-

отекознанието да се преподава в Софийския университет, макар и факултативно. На 9.03.1925 г. Аргиров прочита първата си лекция по библиотекознание пред студенти от Историко-филологическия факултет, с която се утвърждава като първия университетски преподавател в България в областта на тази наука.

Значителна част от публикацииите на Аргиров са насочени към проблемите на читалищното законодателство, тъй като в тези години Съюзът отново подновява борбите си за приемането на специален читалищен закон. Статиите му в тази област, неизменно обвърнати към опита на добре познати му страни, създават не само нови посоки на професионални интереси към библиотечното законодателство в Чехия, Германия, САЩ и други страни, където то е дало значителни резултати, но и изграждат представи за по-високи култури, в които библиотеките и професията на библиотекаря отдавна са заели водещи позиции в духовното им пространство и имат вече утвърдени традиции.

Дълго носената идея за специален закон за българските читалища се осъществява от министър Никола Найденов (1880–1939), който успява да внесе в НС законопроект за читалищата, върху чийто текст упорито работят Васил Класанов, Стоян Аргиров, Ив. Д. Шишманов и Ячо Хлебаров. Министър Найденов успешно защитава законопроекта пред Парламента и той е приет от XXI НС на 2.03.1927 г. Законът е едно добро начало, с което се осигуряват значителни държавни средства за читалищата и библиотеките им, и се отразява благоприятно върху техния по-нататъшен развой.

Стоян Аргиров ни е оставил и редица ръкописи и записки с библиоведска тематика, разкриващи зрелостта му на учен библиотековед от голям мащаб. Сред тях централно място заемат лекциите му по библиотекознание, четени в Университета, по проблемите на каталогизацията, историята на библиотеките и библиотечното дело у нас и в чужбина, материали събирани за написването на историята на ръководената от него над 30 години библиотека, и редица други, които убедително доказват качествата му на библиотековед от европейска класа.

Научните възгледи и практическите резултати от цялостната дейност на Стоян Аргиров, предопределени и от европейското му самосъзнание, убедително доказват, че от края на XIX до средата на 40-те години на XX век той е единственият професионално завършен български библиотековед, който става и ключова фигура в българската култура.

Авторът е главен секретар по научноизследователската работа и развитие на академичния състав в СБУБИТ.

Образец и пътеводител

Константин Иречек за делото на Св. Св. Кирил и Методий

Началният период от изграждането на Княжество България е свързан с имената на стотици дейци – българи и чужденци, предимно славяни. Всред тях се откроява името на Константин Иречек. Отзовал се на личната покана на проф. Марин Дринов, в продължение на 4 години и 10 месеца той развива плодотворна дейност в устройството на държавното управление. Бил е последователно главен секретар на Министерството на народното просвещение, министър на това министерство, председател на Висшия учебен съвет и директор на Народната библиотека и музей в София.

Впечатленията от пребиваването си в България той е отразил във водения от него „Български дневник“. Той е отпечатан в два обемисти тома през 1930 г. и 1932 г. в Книгоиздателство „Христо Г. Данов“, Пловдив-София.

Неслучайно предговорът на изданието е написан от Иречековия възпитаник Стоян Аргиров – уредник и директор на Университетската библиотека. Дневникът съдържа и няколко страници, свързани с отбелязването Празника на славянските просветители равноапостолите Св. Св. Кирил и Методий. Те не са загубили своето значение и днес. Особено впечатляващи са тържеството през 1881 г., само три години след Освобождението ни, и произнесенният от Константин Иречек тост на тържествения концерт в Народния театър.

Д-р Иван Домусчиев

Константин Иречек

13/25 май 1881 г., сряда. В понеделник, на 11, в деня на Св. Св. Кирил и Методий сутринта имах молебен на Александровския площад... Вечерта имах концерт от Славянска беседа в Народното събрание. Събра се поканеният учителски свят. Присъстваха около 100 души. След бързото ядене започнаха тостовете. Отведнъж извикаха от залата, че искат да чуят и мене. Аз станах и говорих късо, прекъсван от бурно ура:

Гръмогласно ура и ликуване прекъсна ми гласа, всички се втурнаха към мене. Горбанов предложи тост за мене. В края на краищата и мене ме вдигнаха на ръце. Славейков искаше сам да вдигне наздравица за мене, щото всякога да остана темен историк...

Христо Данов също беше вдигнат на ръце, и Драган Цанков, и Петко Каравелов, и Петър Ангелов. В памет на Любена Каравелов говори Славейков, Каравелов в памет на борците за отечеството. И някакво човече ни за здравето на Венелина, друг говори от името на младото поколение... Цанков говори два пъти, веднъж за учителите да разпространявали идеята за свобода, втори път за останалите славяни да се учели на свобода от българите; това бяха единствените политически подматания...

Вънка свиреше музика. И се виеше даскалско хоро, играха с цилиндри и шапки – Славейков сполучливо, Цанков с чубучката си, Каравелов и Тишикманов и В.Д. Стоянов с цилиндри, Моллов с шапка на чело, Прошек, Гошев, Горбанов и т.н. След това дошли опълченци и черногорци... Неотколе след овацията пред двореца имало банкет за опълченците... Вечерта имах концерт в Народното събрание. И князът беше там. Беше много хубаво...

„Ние, можешите, водени от незнаещите, правим невъзможното за кефа на неблагодарните. А правим толкова много за толкова кратко време, че вече сме се квалифицирали да правим всичко от нищо.“

Из дневника на Константин Иречек

Все повече училища

Коренен поврат чрез национално образование

След появата на Беровия буквар през 1824 г. българската писменост почва бързо да се развива...

Разпокъсаните опити на отдели личности намерили свършено неочаквана поддръжка от страна на един чужденец, млад учен, който се бил посветил с голям жар на изследване на българската история и език. Това бил карпатският малорусин Георги (Юрий) Иванович Венелин.

Неговите трудове се отличават с богат материал, с ясно и живо изложение, макар да не може да се отрича, че той често се отклонявал от правия път поради своята буйна фантазия. Българите го почитат почти като светец; няма нито един що-годе образован българин, който да не знае името му.

Между личностите, които били подбутнати към патриотическа дейност от четенето на Венелиновите съчинения, най-видно място заема Василий Евстатиевич Априлов. Най-напред габровски търговци завързали търговски отношения с Русия и главно направо с Москва; по-късно те пренесли канторите и магазините си в бързо процъфтяващата Одеса. Заедно с брат си Априлов още като момче пристигнал в Москва, постъпил там в руско училище, а после се заселил през 1810 г. в Одеса, гдето чрез търговия спечелил доста голямо състояние. Отначало той, както и много други негови сънародници, поддържал гръцката литература и гръцките революционери. Едва в 1831 г. Венелиновата книга „Древни и сегашни българи“ го насочили към нови мисли. От този момент просветата на неговите сънародници станала крайна цел на желанията му. Най-добро средство за постигането ѝ, мислил той, ще бъде да се отвори в Габрово училище по европейски образец.

За учител в отритото през 1835 г. Габровско училище бил предназначен Неофит, младият йеромонах от Рилския манастир, гдето били запазени старобългарският дух и старословенската литургия. Изпратили го в Букурещ да се запознае практически с белланкастеровата метода и да състави там необходимите книги.

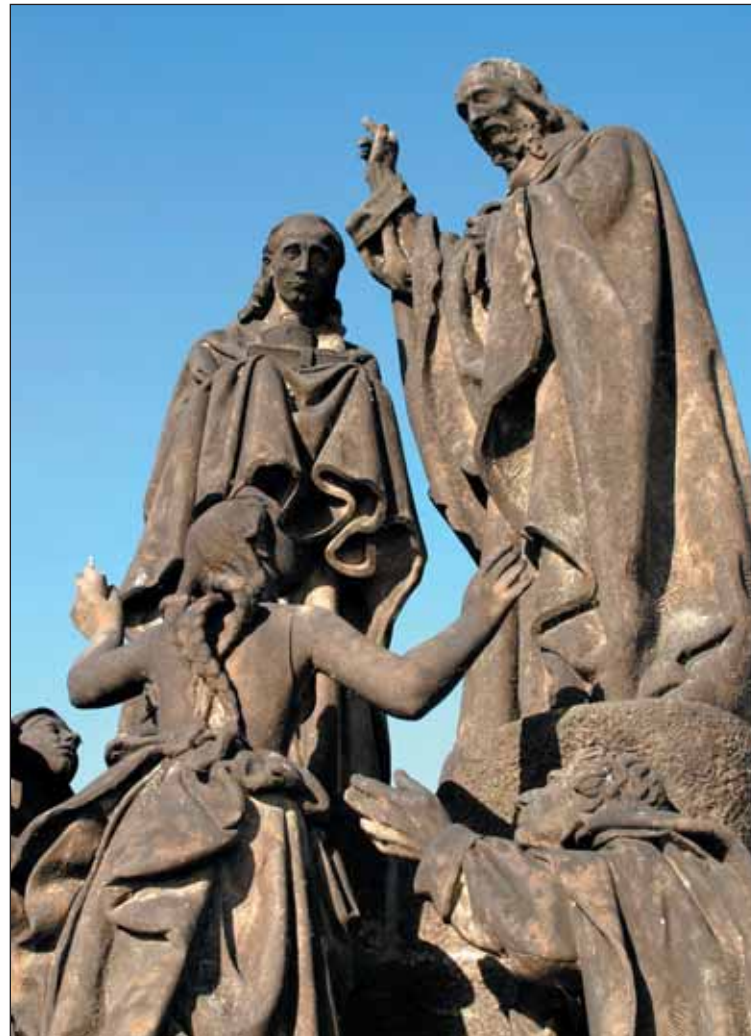
Процесът на Българското възраждане се извършил в течение на един човешки живот. Тази бързина на преврата наистина заслужава учудване. Още в началото на сегашния XIX век всеки би могъл с право да се усъмни дали ще успеят българите да се изправят на крака като народ; след 40 години вече навсякъде се появили патриоти търговци, учители и духовни лица; български училища възниквали във всички градове, а българските книги в хиляди екземпляри се четели вече дори и от селското население.

Този коренен, дълбок преврат се извършил не със силата на оръжието и с кръвопролития, а в тишина, с помощта на книги и училища. Националните стремежи добили такава сила, че нищо вече не могло да ги задържи. Това ясно личи и в последвалата борба на българите с фанариотите, която била неудържима последица от пробудата на българското национално съзнание.

Нито един българин вече не се съмнявал, че докато гръцкият клир господарува в страната по стария ред, всички надежди за свободен и естествен национален развой ще бъдат напразни.

Десет години след основаването на Габровското училище имало вече 53 български училища, а именно: в Дунавска България – 31, в Тракия – 18, в Североизточна Македония – 4. През 40-те години литературата с едва 20-годишен живот представляли с 2 000 спомоществатели подписници. В 1844 г. почнало да излиза и първото българско периодично издание.

Из „История на българите“. Второ допълнено издание. Научен редактор проф. Петър Петров. Изд. „Корени“, София, 1999 г.

„Св.Св. Кирил и Методий и славяните“. Скулптурна композиция на Карловия мост в Прага от Карел Дворжак, 1928 г.

Все повече деца

Ярмила Сорбичова, генерален секретар по международни връзки в Чешката фолклорна асоциация, пред в. „За буквите – О писменехъ“

Единствената по рода си Чешка фолклорна асоциация е неправителствена организация, която обединява танцьори, певци и музиканти – участници във фолклорни състави. Тя наброява 14 000 члена от 412 фолклорни състава и 17 регионални обединения на всички етнографски области на страната. Повече от 70 процента от тях са деца.

Асоциацията организира или взема дейно участие в 56 фолклорни фестивали и народни празненства, ежегодно урежда национални детски конкурси за изпълнители на народни песни, международни фолклорни фестивали и пр. Провежда също курсове за ръководители на ансамбли и хореографи, издава методически и рекламни материали и списание „Фолклор“.

Сътрудничи с международни организации като Асоциацията на организаторите на фолклорни фестивали към ЮНЕСКО (CIOFF), като членува в нейното национално подразделение. Неин председател е Зденек Пшеница.

През 1993 г. Чешкото фолклорно дружество прие национална програма за подкрепа на детски певчески дарования от детски фолклорни ансамбли, кръжоци по интереси, училищни организации и училища по изкуствата. В тази инициатива се включиха Чешката телевизия и Чешкото радио, които отдавна участват в организирането на детски прегледи и конкурси за млади изпълнители. Първият национален конкурс „Спевачек“ е организиран през 1994 г. в курорта Велка Лосина.

Впечатлена съм от галаконцерта за млади дарования в Българското национално радио въз основа на неделното предаване по Програма „Хоризонт“, водено от Олга Сагаева и нейния екип. Тази година в него взе участие Тадеаш Хоза – лауреат на „Спевачек-2008“. Той изнесе и самостоятелен концерт в Чешкия културен център в София.

Считам, че е поставено добро начало на плодотворно сътрудничество с български колеги. С българската секция на CIOFF се споразумяхме за обмен на фолклорни състави и фестивали.

Очевидно напоследък в много страни се проявява все по-голямо внимание към богатствата на фолклора. Най-важното е да бъдат включвани в различни прояви повече деца и младежи.

Тадеаш Хоза – лауреат на фестивала „Спевачек – 2008“

От Древна Тракия д

По птичето тра

Научна експедиция в доислямски Иран. Историографска инфор

Програмата на настоящото изследване има качеството на историческа основа за концепцията „информационна среда“ (информационни фондове – информационни технологии – интеракции между хората и оборудването) (С. Г. Денчев), третирана като планетарна социокултурна антропосфера.

В съответствие с посочената платформа информационната среда на трансмисиите на култура в нестинарската обредност от Древен Иран в Странджа става наблюдаема във вида на информационна карта, явяваща се в основата си кадастрална интелигибилна архитектура на феномена (обрета).

Информационната карта на нестинарската феноменология методологично е изградена от три съставни взаимопроникващи се и взаимоотразяващи се разрези (структури):

I. Информационни фондове – култовите обекти, свързани с огнени церемонии и съпътстващите ги религиозни практики в принадлежащите им исторически архитектурни комплекси, установени предварително по справочно-библиографски път във и край следните градове на съвременен Иран: Занджан (Zanjan); Шираз – Града на тайните (Shiraz); Персеполис (Парсеполис) – Града на персите (Persepolis); Фирузабад – Града, наречен на видния персийски военачалник Пирус (Фироз) (Firuzabad); Язд – Града на Господа Бог (Yazd); Мейбод (Meibod); Исфахан – Града на конната армия (Isfahan).

II. Информационни технологии – социокултурният код на съответния огнен ритуал (обичай), който не разглеждаме отделно и самоцелно, а интегрирано с информационните фондове, изхождайки от принципната методологична постановка, че огнят е първата технология, чрез която човекът иницира появата на тех-

носферата като антропосфера и семиосфера.

III. Интеракции – гледищата, установени в:

а) историографията на възникващите разглеждани въпроси в принципна взаимосвързаност;

б) мненията на интервюираните специалисти в Иран.

Целите на експедицията, осъществена от 17 до 28 юни 2008 г. по изучаване на Древен, Доислямски Иран, концентрират вниманието ни върху решаването на две основни задачи:

1. Провеждане на теренно наблюдение;

2. Методологично разширяване на историографското изследване.

Маршрутът на експедицията е в следната последователност:

– Тех(е)ран (Tehran – Краят на Пътя);

– най-голямото зороастрийско светилище – Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleiman) (III-IV в.) (най-източната част на Северна Месопотамия);

– Долина на царете (Nagsh-e-Rostam) в околностите на Шираз (в дълбокия юг на Иран) – барелефите на персийските владетели Дарий I, Шапур I и други; един от най-древните храмове на огъня, намиращ се в местността;

– пантеоните на дейците на забележителната поетическа школа на Шираз, съхранила огнения дух на зороастризма: Саади, Хафез, Кхаджу;

– импозантната столица на Ахеменидската империя Персеполис (Парсеполис), намираща се в непосредствена близост до Долината на царете;

– изображението на Царя на царете Ксеркс (Xerxes I), представен в естествен ръст във вид на баре-

Уникалните и изключително наситени с послания скулптури от гранит – лъвски фигури, разположени на моста в Исфахан, символизиращи бот Митра („ирански“ лъв)

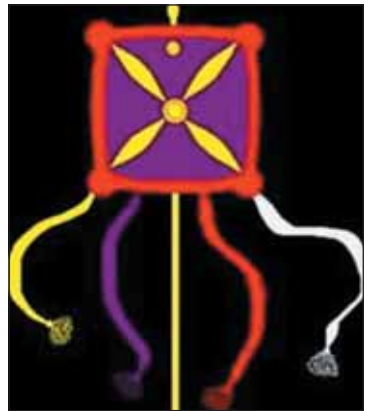
Митраистичният кръстен знак откриваме и в глинени и керамичните съдове от различните епохи

Подова и стенна керамика и мозайка от Плиска и Преслав

Мраморната статуетка на лъв, намерена в южната част на България или в Плиска (IX в.), чийто оригинал се съхранява в Националния археологически музей в София („български“ лъв)

Митраистичният кръстен знак е заложен и в символиката на древното иранско знаме.

леф върху внушителен дяланobelisk;

– гробницата на персийския цар Кир II Велики (Cyrus the Great), намираща се по пътя за Язд (североизточно от Шираз);

– най-големият днес действащ храм на зороастрийците в Иран, разположен в Язд;

– главното светилище на зороастрийците „Чак Чак“ (Chak Chak), намиращо се на североизток от Язд;

– мистичните Кули на Мълчанието край Язд;

– един от най-големите действащи храмове на зороастрийците, намиращ се в Исфахан; симетрично разположените една срещу друга на двата края на един от най-старите мостове над реката в Исфахан лъвски фигури, символизиращи бог Митра [Ил. 3]...

Самият Митра е староиранско божество на светлината, договорите и като изразител на волята на съгласието е крепител на космическия ред. Почитан е като син на върховния бог Ахура Мазда – Мъдър Бог (Ahura Mazda) – единстве-

Зороастрийското светилище Тахт-е-Солейман – Тронът на Соломон (Takht-e-Soleiman) (III-IV в.)

до Плиска и Преслав

pace Via Pontica

ормационна карта на нестинарската феноменология в България

ният действително съществуващ и творещ Бог на зороастрийците, на когото помага в битката му със силите на злото.

И след появата на зороастризма бог Митра заема високо положение в персийския пантеон като неговият култ се разпростира в Мала Азия под формата на мистерии. Става изключително популярен в цялата Римска империя чрез войниците, които го наричат „непобедимото слънце“.

Ахура Мазда е върховното божество на огнения култ, Заратустра е пророкът на първата монотеистична религия на човечеството, а Митра е най-древното и изключително влиятелно божество в индоевропейския (иранския) пантеон, което и при зороастризма се почита – успоредно с върховния бог (Ахура Мазда), оказвайки чрез своите тайни култови практики (мистерии) радикално влияние върху християнството – и то дълго след изместването на зороастризма от исляма (към XI-XII век)...

Очевиден е соларният генезис като обозначение на космичния статус на СЛЪНЦЕТО, Земята и стихии (ОГЪН, вода, земя, въздух) и човека.

Изображението на бог Митра във вид на лъв (моста в Исфахан) – с подчертано соларна символика и абсолютна оптика (сферично-кубична), е без съмнение отглас на ранния световен – с универсалните си за планетата ни – модели (на информационно моделиране) арийски култ (към слънцето) и архаичен световен женски символ (днес лъвът е мъжки символ)! Произходът на символиката е СЕВЕРЕН!

Митраистичният лъв от Исфахан („иранският“ лъв) е в очевидна връзка с експонираната мраморна статуетка на лъв, която по описание на документалните източници е намерена в южната част на България или в Плиска (IX в.) – старата българска столица; копия

са експонирани в Преславския и Шуменския музей; оригиналът се съхранява в Софийския археологически музей!

Очевидно „българският“ лъв е с няколко века по-стар от приписваната му в музейните сбирки датировка (вероятно той е резултат на трансмисия на култ от Сасанидски Иран /II-VII в./; несъмнен е ЮЖНИЯТ (малоазиатският) произход на символика, явно свързана с култа към Кибела – Великата Майка на боговете (месопотамско-малоазиатска богиня; следи на култа ѝ има от IV хилядолетие преди н.е.). В ЮЖНИЯ „българският“ лъв е нарушена линията на идеалната оптика на формата на СЕВЕРНИЯ – „иранският“ лъв)!

Кодираното символно обозначение на бог Митра е характерен кръст с диагонално пресичащи се линии (по секторите, свързващи часовете /на циферблата на часовника/ 11 с 5 и 1 със 7) – най-древното соларно обозначение, синтезиращо посоките на света. Описаният митраистичен кодификационен белег установяваме в най-старите ислямски храмове – джамии, обществени сгради и градски комплекси, които са изградени изключително върху или около зороастрийски светилища на огъня. Именно този митраис-

тичен знак е в основата на най-стария градеж на отбелязаните постройки.

Същия митраистичен знак срещаме и в рисунката на мозайките по пода и стените на посочените постройки, и в глинени и керамични съдове от различните епохи... Този знак е заложен и в символиката на древното иранско знаме, което, за съжаление, след поражението на Сасанидската империя, е било унищожено от арабските завоеватели, но е съхранено като символ на много места по света – в архитектурните и ритуални художествени творения на човечеството (каквото е случаят с подовата и стенна керамика, мозайкатаи битовите и ритуални предмети и накити от Плиска, Преслав и Мадара).

Допълнителни пояснения за някои визуализиращи информационни страни на проблемите, свързани с взаимоотношенията между огнения култ на зороастризма и мистерии на митраизма, намираме в уникалните артефакти, по време на посещението ни в най-значимите – с планетарно значение – исторически музеи на Тех(е)ран – Националният, Археологическият, Керамичният и др.

17-28 юни 2008 г.
София – Техеран – София

Макет с камени образци от експедицията

Ритуал на зороастрийци около свещеното езеро в комплекса на Тахт-е-Солейман, който изключително точно прилича на августовската паневритмия на Бялото братство в България при Рилските езера

Антропоморфно изображение върху тухла от Плиска (X в.)

Като вълшебна приказка

„Идвам с огън“ е поетична творба, състояща се от седем стихотворения. Седем е едно от най-удивителните числа. Свещено число от духовен порядък. Всички народи на света са му отделяли особено внимание. Според Свещеното писание седем е свършеното число. То управлява времето и пространството.

И дали поради осъзнато влечение на мисълта към образната символика, или заради интуитивния полет на сетивата към стихии, авторката е озаглавила книгата си „Идвам с огън“. А огънят е най-силната стихия, която човек и природата познават.

Още от най-древните времена огънят е бил почитан като символ на духа, като отправна точка на жизнената енергия, като средство за връзка със съществуващи и с илюзорни светове. Огънят е един от четирите природни елемента. В християнството огънят е символ на Светия дух. И именно това богатство на семантичната натовареност се превъплъщава в творчеството на Ирена Миткова.

Стихосбирката „Идвам с огън“ е своеобразна изповед – поетично и емоционално разкриване. Първоначално читателят бива изправен пред завладяващия образ на Пентезилия – жената амазонка, подчинила на своята воля земи и пространства и покорила сърцето на героя от древногръцката митология – Ахил – най-смелия сред смелите. Още тогава става ясно, че тази творба не само споделя – тя изисква. Изисква от читателя си смелост, въображение, доверие. Поетичната разходка като с магична ръка повдига завесата на един пленителен спектакъл, вплитащ фолклорната и митологична символика, посветен на най-вълнуващите български и световни женски персонажи от легендите и поверията, които са останали като знаци, откриващи богатството на красотата и страстта към живота. Отворим ли кориците на стихосбирката, ще срещнем образите на русалки, самодиви, горски феи, за да стигнем до кулминационната развръзка – рубините от устните на лирическата героиня да ни оставят бездиханни в очакване, когато изричат: „*виното в кръвта ми обещава вещици*“.

Вярвам, че книгата „Идвам с огън“ е книга събитие. Не само заради талантливо поднесените стихове, не само заради авторските илюстрации, в които виждаме поетесата в изненадваща творческа светлина, но защото за пръв път в България се издава стихосбирка на три езика – български, английски и френски, като стиховете са преведени от самата поетеса. Днес, когато светът ни посреща модерността с идеите, обединяващи нации и култури, когато се стремим към единство в многообразието, именно една подобна творба, щедро вплитаща народната ни митология в световната съкровищница от поверия и фантазии, ни дава знак, че граници за духовните пространства не съществуват. Тя прави възможни комуникацията и съпреживяването, преодолявайки езиковата бариера и давайки възможност на света да се докосне до нашата родова идентичност, до етнокултурното ни вълшебство. Защото тази творба е именно това – една вълшебна приказка.

Издателство „За буквите – О писменехъ“,
София, 2008 г.

„Царевец“. Худ. Илия Лефтеров

Петър Парижков Ръкописи

Кирилицата диреше слова –
да може в тях сама да оживее.
Наистина – през огън оживя.
Словата се затваряха във нея.

Блестеше тя в изисканата реч
в дворци или във глухи манастири.
И роба паднал щом извади меч –
и словото във книгите подири.

Във тихи скърби и безимен труд,
във нощи съзакятни и потайни
искрицата разпалваше барут
и вдигаше обречени въстаници...

Сега – когато изкушени пак,
посягаме невинно към перата,
не палим кандилата в черен мрак –
живачни лампи светят в тъмнината.

С перата златни думите редим –
не знам дали словата ни са златни,
забравени от някой пилигрим
във скитането дълго или кратко.

Луксозни подвързии ги държат
във ореховите библиотеки –
живота им дано да продължат
поне до утре или пък навеки.

Но завистта сега ги облада,
че няма да надскачат битието...
Кирилицата – живата вода –
от тях изтича и се влива в Лета.

Събужда светлинката мрака глух,
събужда го неясен и потаен,
дори когато старецът неук
забравената дума обладае.

(1971)

Притча за старобългарската книга

Къде са тези златни пергаменти?
Потънаха във златни векове.
От паметните хроники отнети,
те светят в свойто странно битие.

Дори и в кралските библиотеки
сред бляскавата чуждоземна реч
гори кандилото над ръкописи вехти,
перото скърца с острия гледец.

И там – посред словата триумфални,
в похвални жития и във слова
проглежда думата с око печално
към този, който с труд я изкова.

Неразгадана – в чуждите музеи
със горестна и сгърчена душа
под ярките светилници тя тлее,
защото няма в думата лъжа.

Жадува тя апостолски дасаги,
скърби за загубелите пети,
за милите книжовници недраги,
които свята ревност освети.

Защото дума златна, родословна,
скрепена с огън върху пергамент,
остава над учената самотност,
над слепия архив изпепелен.

Затуй ли ти, Иване Александре,
превратности лукави и беда
прозря във тайни бдения над Янтра
и думите във сечива вгради?

Във нощите на глухи манастири
скриптяха непосилните пера.
Но ти от горда промисъл сподирян
изгнанието дълго не прозря.

Умираха религии и раси.
Но книгата остана и след тях.
Сега под остъклени похлупаци
я гледаме в мистичен полумрак.

Родина има думата-изгнаник.
Руина не затрупва паметта.
... И вече съхнат кожите одрани
за пергамент след петстотин лета.

(1971)

Похвално слово

Историята с кървави нозе
премина през отечеството мило...
Владения и крепости превзе,
остави дъх на пепел и мъртвило.
Дворците със блестящия елит
изпитаха горчивата разруха.
А някъде,
в потайна доба скрит,
а някъде,
в една килия глуха
отшелник от плебейско потекло
с перото паче пергамент дълбае.
И възкресява щото е било
монахът бледен, тъмен и незнаен.
В пръстта изгниха вражите стрели.
Империи потънаха в забрава.
От всички поражения боли,

но знакът на достойнството остава.
Завинаги остава този знак
на българската гордост и прослава.
И в тъмните селения по мрак
от Азбуката пак развиделява.
От Азбуката капе светлина.
Кандилцето в душата огън пали.
И тя душата в себе си позна
екстаза на книжовните скрижали.
Да бъде тази Азбука вовек!
И племето ни от погром да пази!
Да стопли тя сърцето на човек
и да стопи най-лютите омрази!
Защото в нея подвизи блестят...
И в тази драматична епопея
дано и аз да найда своя път
и своя златен век да преживея!

(1971)

Из стихосбирката „Родословен знак“. Редактор Любомира Парижкова. Издателство ВИНИ-1837, София, 2007 г.

Граден за столица

През 1872 г. Първوماйстор Колю Фичето построява
търновския конак, в който след десетилетие заседава
Учредителното народно събрание,
което приема Търновската конституция

Конакът във Велико Търново е построен през 1872 г. на мястото на стария конак (от този комплекс дотогава бил запазен само затворът). Изграждането му е възложено на най-добрия за времето майстор – Колю Фичето.

Средствата и строителните материали са събрани като ангария от населението с известно участие на официалните турски власти. В завършен вид конакът представлява тогава много красива, внушителна и стилна сграда – доказателство за народния творчески гений. Възрожденските майстори показват по категоричен начин възможностите си да построят голяма обществена сграда със специално предназначение. Сравнително големият ѝ обем се вписва изключително сполучливо в заобикалящата го архитектурна среда. Това се постига не само с овладяното пластично решение, но и с подходящото цветно изписване и украса на фасадите, които го превръщали в красива и нежна дантела в панорамата на града. Запазените архивни фотографии подсказват за тъмен цвят на фасадите: вероятно червено и тъмносино. Светли, навярно бели са само богатите пиластри, корнизи, рамки и др. Таблите под всички прозорци са изписани с красив орнамент.

Тогавашната сграда има четири етажа. Първи и втори сутерен са под нивото на основния етаж и терен към север, но всъщност са открити и използвани откъм южната страна на сградата.

Първият и вторият етаж са богато и артистично решени. Главният вход на сградата се намира в средата на северната фасада като се подчертава посредством петостепенен начупен портик, завършващ при главния корниз с двойно огънат „кобиличен“ корниз – характерен похват на Фичето. Каменните колони и капители от него са запазени в оригиналния си вид.

Архитектурният образ на сградата е изключително сполучлив с равномерно разположени прозорци, отговарящи почти напълно на едно симетрично решение. Хоризонтално етажите са с бели измазани корнизи. Полетата около прозорците са рамкирани от пиластри с различна ширина. Те изпъкват върху оцветените плоскости на стените.

Конакът е най-внушителната и красива постройка в тогавашния Туна вилает. Населението и създателите на сградата съзнавали, че тя няма да служи дълго на поробителите.

Тук в края на декември 1872 г. три дни е разпитван Васил Левски. През юни 1876 г. са съдени ръководители на въстанието от Първи Търновски революционен окръг – Цанко Дюстабанов, Бачо Киро, Петър Пармаков, Георги Измирлиев и мнозина други. Тук на 7 юли 1877 г. търновци посрещат руските освободителни войски начело с ген. Гурко. Непосредствено след Освобождението конакът е

Централният вход на Конака днес

превърнат във временна канцелария на руския главен консул княз Дондуков-Корсаков. Тук заседава и Учредителното народно събрание, което изработва и приема на 16 април 1879 г. Търновската конституция, както и други много важни решения.

През следващите години чак до 1979 г. бившия конак се ползва като административна сграда на Търновската община, мировите съдилища и Окръжния съд.

На 18 декември 1906 г. стихията пожар почти напълно унищожава сградата. Върху запазените първи и втори сутерен тя е възстановена отчасти в променен вид по проект и под ръководството на арх. Георги Козаров. Сумата от застраховката, изплатена от акционерно д-во „Балкан“, е достатъчна за завършване на строежа и за изграждане на първата в страната инсталация за парно отопление.

Въз основа на одобрено плано-во задание, изработено от Съюза на архитектите в България през 1987 г., проект за реставрация и адаптация на конака е изработен от арх. Илия Лефтеров. Той има шест варианта. Експертен съвет на Националния институт за паметниците на културата с протокол № 6 от 13.02.1980 г. приема

четвъртия вариант. Известният изследовател на българската възрожденска строителна традиция арх. Николай Тулешков в своята книга „Преминал майстор през земята“ по повод 200-годишнината от рождението на Майстор Колю Фичето пише:

„Преди малко повече от 15 години по проекти на арх. Илия Лефтеров се извърши нова пълна реконструкция на Конака, вследствие на която той беше възстановен във вид, максимално доближаващ се до оригинала.“

Сега в сградата на конака се помещава музеят „Възраждане и Учредително събрание“, който е открит на 16 ноември 1985 г. В него се пазят множество снимки, оригинални документи и материали, свидетелстващи за богатото минало на Велико Търново.

Оригиналната експозиция пресъздава цялостно славните векове с тяхната култура и бит, борбата за църковна и национална независимост. На последния етаж е възстановена залата, където Учредителното събрание приема Търновската конституция.

Пена Манастирска

Данните са взети от Обяснителната записка към проекта на арх. Илия Лефтеров за реставрация и адаптация от 31.12.1979 г.

Спасител на светини

Илия Лефтеров
(1942-2007)

Целия си живот арх. Илия Лефтеров посвещава на реставрацията и консервацията на основни културни паметници във Велико Търново и околността. Като служител в Градския народен съвет – Велико Търново, проектант, ръководител на проектантска група и заместник директор в Националния институт за паметници на културата – филиал „Янтра“, главен архитект на Община Дряново и накрая като проектант в еднолична фирма за 4 десетилетия той допринася съществено за спасяването на не една светиня в старопрестолния град. Проектира и ръководи също изпълнението на съвременни архитектурни обекти. Специализира в Италия, ГФР, Гърция, Атон, Турция, Полша, Румъния, Етиопия и другаде.

Негови най-значими реставрации са: Конакът във Велико Търново, археологическите резервати „Царевец“ и „Трапезица“, малката Сарафкина къща, Килифареvския, Плаковския, Дряновския и други манастири, античните градове Нове, Никополис ад Иструм, търновската черква „Св. Троица“, дряновската „Св. Никола“, тревненската „Св. Георги“ и др.

Достойно ест! Вечная память!

„За буквите–О писменехъ“

Евросмехотерапия

Домът на хумора и сатирата в Габрово,
наричан „Лувър на смеха“,
в Европейския парламент

Специално за в. „За буквите – О писменехъ“

Навръх Първи април – Международния ден на лъжата, Домът на хумора и сатирата в Габрово представи в Европейския парламент в Брюксел изложбата „Евросатиенс“. За целта бе осъществен конкурс между 18 български карикатуристи, които в своите 51 творби взеха на прицел порочни европейски практики като корупцията, сяпата и глуха съдебна система, неефективната администрация и пр.

Жури под председателството на проф. Стоян Дуков определи три награди: Дечко Николов (първа), Валентин Георгиев (втора) и Иван Кутузов (трета). Издадени бяха двуезичен цветен каталог и дипляна.

Додатък от нас

„Доларът слабее, ала копривата никне!...“ (В. „Габровски новини“)

В съгласие с философското понятие „Светът на смеха“ (виж Д. С. Лихачов, Александър Панченко, Наталия Понирко „Смеховой мир Древней Руси“. Ленинград, 1978 г.) тазгодишният габровски фестивал през май има за свой девиз „КРИЗА НЕМА! Ще оцелеем и този път...“

Информацията е предоставена
от Дома на хумора и сатирата в Габрово

„Ода на радостта – по български“. Худ. Дечко Николов.
Из каталога, издаден от „ЕКСПРЕС ООД“ – Габрово

„Голямото четене“. Худ. Борис Димовски.
Илюстрация към сборника „Габровски анекдоти“.
Изд. „Български художник“, София, 1978 г.

Веселие в Тополовград

Международен театрален фестивал

От 11 до 17 май в Тополовград се състоя XIV Международен фестивал на любителските комедийни театри, пантомима и сатира, уреден от Министерството на културата, Съюза на артистите в България, Съюза на народните читалища, Община Тополовград и читалище „Св. Св. Кирил и Методий“. В него взеха участие театрални състави от читалищата в Созопол, Свищов, Пловдив, Сопот, Бургас, Септември, Алфатар, Плачковци, Несебър, Самоков, Елхово, Севлиево, Горна Оряховица и Раднево.

Гостуваха състави от Димитровград (Сърбия), град Ахтирка (Украйна), Битоля (Македония), Орестиада (Гърция), Тараклия (Македония), Люлебургаз (Турция).

Народният театър „Иван Вазов“ закри фестивала с моноспектакъла на Велко Кънев „Даскал“ от Жан-Пиер Дьопман.

Рис. Анета Мушникова
(VIII-в кл.)

Консултанти
Петрана Колева
Христо Медникаров
Проф. Величко Георгиев

Документация
Йордан Ценов

Изданието има общокултурен характер и авторите следва да избягват политически коментари и внушения. Приемат се за печат материали в размер до 3 стандартни страници на електронен носител, придружени със съответна илюстрация.

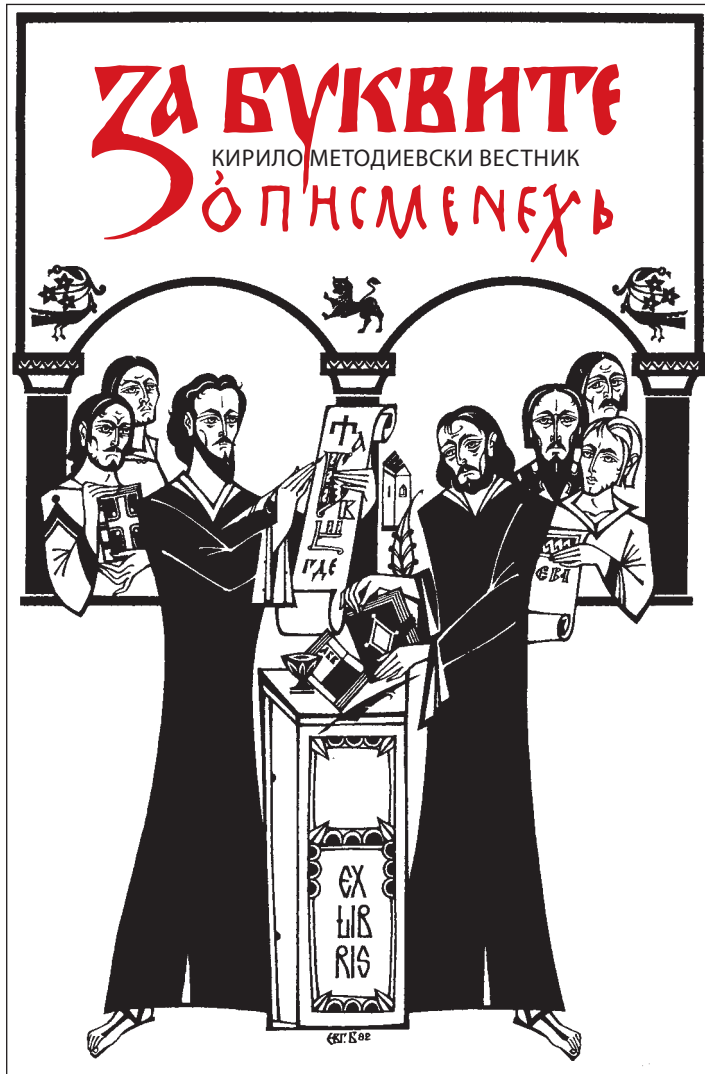
Авторите отговарят за своите публикации. Редакцията прави съкращения в текста и поставя публичностични заглавия. Неподписаните материали са редакционни. Материали от изданието могат да се ползват само с изрично позоваване на източника.

Благословете, а не кълнете!
И поправяйте – ще ви бъдем благодарни.

Броят е приключен
редакционно на 14 май 2009 г.

Кръст на българска църква

ISSN 1312-3785

Излиза от 1979 година.

Бр. 30/ май 2009 г.

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
РУМЯН СЛАВОВ, СТАНИНИ ДЕШЕВА

Художник
КАЛИН НИКОЛОВ

Графично оформление
КИРИЛ ИВАНОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ'АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ТАМАРА БЪРТЪН, ЕКХАРТ ВАЙЕР, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, МАРЧЕЛО ГАРДЗАНТИ, ДИМИТРИОС ГОНИС, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, НИКОЛА ГЮЗЕЛЕВ, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА, АНТОН ДОНЧЕВ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, БИСЕРА ЙОСИФОВА, ИГОР КАЛИГАНОВ, КАЛИНА КАНЕВА, ИВАН КОЛЕВ, ЛЮБОМИР ЛЕВЧЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ПРЕДРАГ МАТЕИЧ, ФЛОРИАН МЕСНЕР, ХАЙНЦ МИКЛАС, МАРИЯ МЛАДЕНОВА, Смоленски епископ НЕСТОР, СВЕТЛИНА НИКОЛОВА, КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, ИВАНКА ПАВЛОВА, ИРЕНА ПЕТЕВА, РИКАРДО ПИКИО, ДМИТРИЙ ПОЛИВЯННИЙ, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, ЦВЕТИ РАДЕВА, РАДКО РАДКОВ, НОРБЕРТ РАНДОВ, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, ЮРИЙ РОСТОВЦЕВ, ДЖУН-ИЧИ САТО, МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, ИОАНИС ТАРНАНИДИС, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, ИМРЕ ТОТ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР, ИВО ХАДЖИМИШЕВ, КРИСТИАН ХАНИК, ПЕТЕР ШРАЙНЕР

Коректор
Светла Девкова

Сканиране и графична обработка на илюстрациите
Бела Тетевенска

Фотодокументация
Николай Трейман, Валя Чрънкина, Цветан Томчев, Съби Събев

Съдейници
Белчо Белев, Иванка Борисова, Борис Борисов, Добри Бонджиев, Мирослав Василев, Петя Величкова, Пламен Георгиев, Катерина Георгиева, Горан Готев, Пролет Груева, Борис Данков, Калин Димитров, Радион Доков, Ценка Досева, Петко Златев, Събина Ефтимова, Иван Т. Иванов, Иван Иванов, Елена Игнатова, Томи Йовчев, Христо Йонков, Жана Йорданова, Доли Йорданова, Александра Карамихалева, Румяна Конева, Петър Кънев, Вела Лазарова, Олга Лебедева, Анна Липовска, Дарина Маринчевска, Мария Никова, Любомира Парижкова, Пенка Пергелова, Юлия Периклиев, Десислава Петкова, Николай Петров, Петър Н. Петров, Андрей Ралева, Златко Стайков, Искрен Стоянов, Антоанета Сърневска, Мария Табакова, Надежда Ушева, Вилиана Христова, ИлIANA Чекова, Катя Цанкова, Благвеста Цветкова, Антоанета Ценева, Екатерина Шопова, Севю Явашчев.

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“
www.svubit.org, www.zabukvite.org

Директор
БОНКА ХИНКОВА

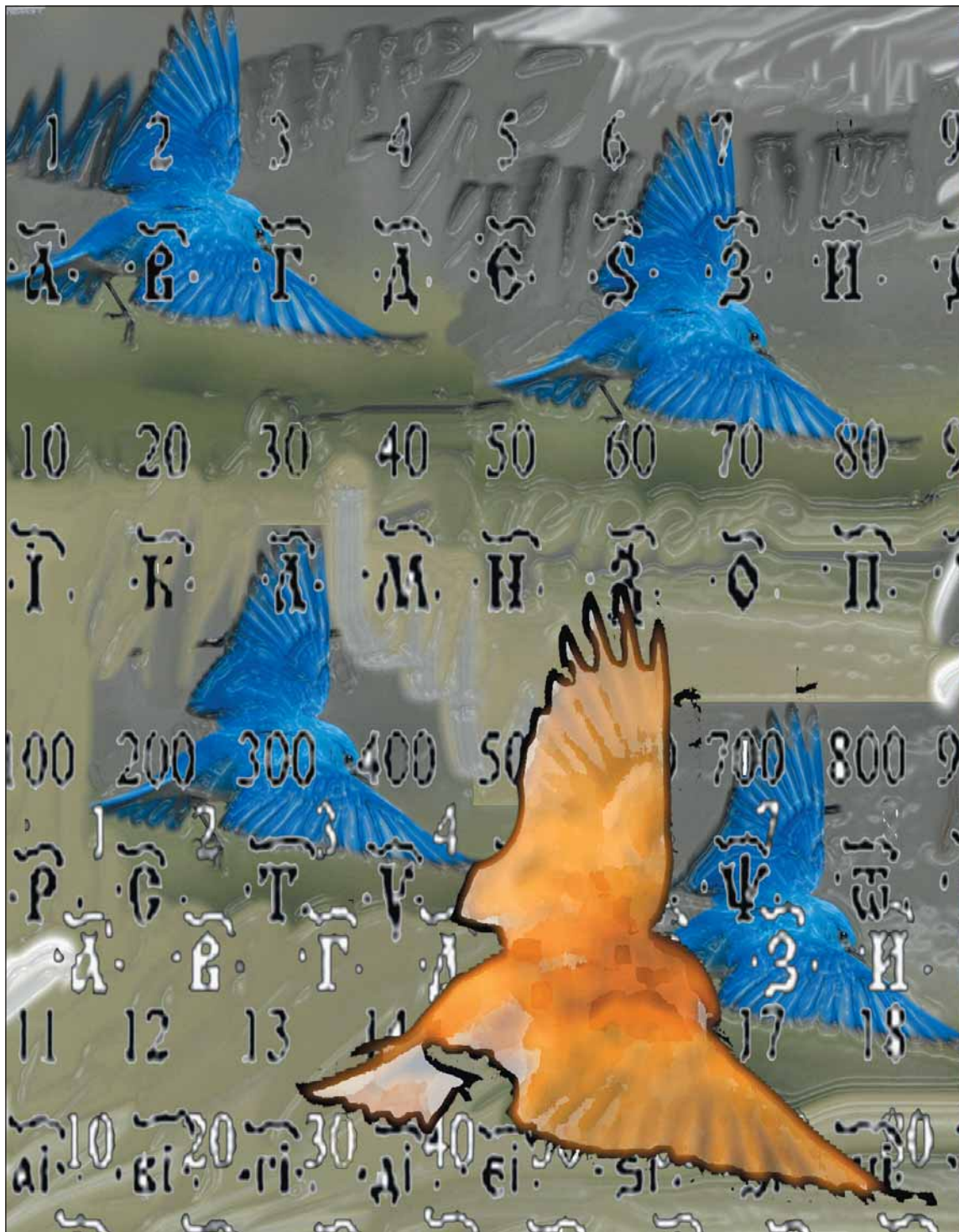
Секретар
Евгения Василева
Тел. 970 85 89

София, 1784, бул. „Цариградско шосе“ № 119
e-mail: info@zabukvite.org

Печатница **ДЕМАКС**
Директор Марин Несторов

ЗА БУКВИТЕ
 КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК
 О П Н С М Е Н Е Х Ъ

Брой 0
 Година XXXI
 Май 2009 г.
 www.zabukvite.org

„Кирилица в полет“ – плакат. Худ. Калин Николов

Йоан Екзарх Български

„Шестоднев“

Слово за шестия ден

X век

„Като виждам небето, украсено със звездите, със слънцето и с месеца, земята – с тревни и дървета, морето, изпълнено с всякакви риби, с бисери и със златното ръно на пините (опашата мида), и като стигнах до човека, като че от учудване си изгубих ума и не мога да разбера (как в едно) толкова малко тяло (може да има) толкова голяма мисъл, която обхваща цялата земя и се издига в небесата. Къде ли е закрепен този ум? Как той излиза от тялото и преминава последователно през различните обвивки, преминава през въздуха и облаците, стига до слънцето и месеца и всички звездни пояси и ефира и всички небеса и в същото време той се намира в собственото си тяло? С какви ли крила той излита? По какъв ли път лети? – Аз не мога да разбера!

Пластичен знак пред Националния дворец на културата в София.
 Скулптор Красимир Трендафилов. Открит на 11 май 2008 г.

Васил Априлов

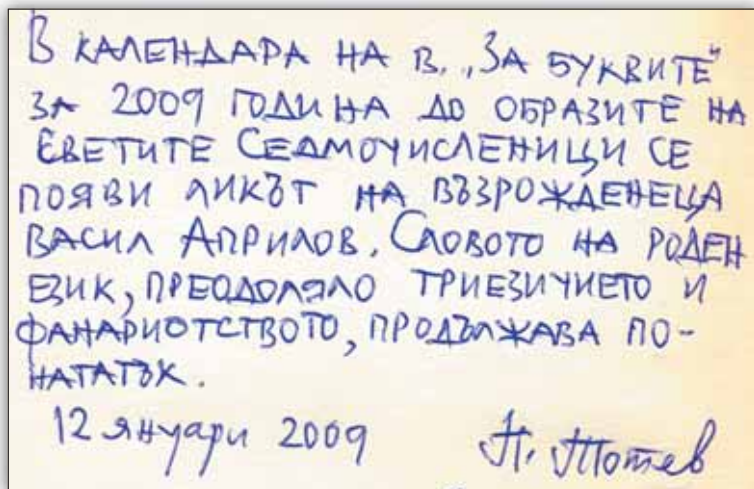
Завет

„Аз, долуподписанный, поддан Русский, Василий Евстафьев Априлов, Българин, рожден от турските владения в България в село Габрово на 1789 година 21 ден июля месяца, дължащ Православната Восточна Вjera, зачото имам желание да устроя иманието си така, дето подир смертта ми да ся употреби по желанието ми без перемена за просвещението на съотечествениците Българите, които са едно племя с другите Словене, но останаха назад от тях в образованието и учението, с здрав ум и тверда памет направих той мой духовный завет, и подписах с ръката си...

Той капитал, 60 000 рубли сребарни, завещавам на Габровското учебно заведение... Училището что съществува там, нужно е да получи по много способности (колан), за да ся разшири образованието и науките...

Аз ще счита себе си най-счастлив от человетецте, ако като первый, дето дигнах гласът си за тяхна полза според силата си и способа си, стана причина на грядущите времена на благосъстоянието им.“

Одеса, 25 октомври 1844 г.

Петко Тотев е ученик и учител в Априловската гимназия и изследовател на Българското Възраждане